

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De veneratione || sanctor[um] libri duo Judoci
Clich-||touei. Neoportue[n]sis. excelle[n]tissi-||mi
Parisiensis academïæ Theologi**

Clicthove, Josse

Coloniæ, 1525

VD16 C 4211

In secundo libro, hæc determinantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36172

SECUNDI LIBRI DE VENERATIONE
one sanctorum, caput primum, ostendens ecclesiam, sanctos non eodem quo deum, honore colere, sed inferiori, & ordini eorum congruo.

A conficiendum auspiciato & feliciter bellum, non satis est strenuum militem multa in hostes iacula vibrare, quibus saucient ac sternantur humi, ueruetiam est operae precium illi, contorta ab hostibus tela retundere, ac rejicere uibrata in se spicula, ne ipsi acriter belligeranti exitiale uulnus inferant. Haud secus in literario certamine, & rationes ad comprobanda materiae propositae, opus est adducere, & aduersarios deinde raciones oppositae partem astruere molientes, diluere ac refellere. Cum igitur in primo libro iam exacto, multis rationibus & grauium scriptorum auctoritatibus utcumque suffulta sit de uenerandis in ecclesia sanctis sententia, nunc reliquum est pro pollicitatione nostra, in secundo huius opusculi libro afferre in medium aliquot raciones aduersarios, quibus annuntium ostendere, sanctos aeternae beatitudinis gloria donatos, nequaquam honorandos esse, easque pro uiribus dissoluere. **I** Et primo quidem loco obiiciunt, cultum honorificum soli deo deberi, nec alij cuiquam (qualibet excellat dignitate, sublimique throno in caelis emineat) impendi eum debere, secundum illud **Esaiæ, 42** dei per prophetam enunciatum uerbum, gloriam meam alteri non dabo. Non igitur (inquiunt) cuiquam sanctorum impediendus est honor. **II** ne quod dei est proprium, communicet creaturae. Quibus respondendum est, non eundem prorsus nec eiusdem rationis cultum, deo deberi & sanctis eius, neque eiusdem gradus aut dignitatis honorem, quemadmodum adducta ratio probe conficit, nec aliud quippiam. Nam quanto deus, creatura superior eminent, tanto honor deo a nobis impediendus, augustior est ac eminentior, quam is qui sanctis exhibet. Deum namque colimus, ut summum & optimum rerum auctorem, omnium quae subsistunt eminentissimum, omnibus praesidentem, omnia sapientissime gubernantem, a quo sunt omnia, a quo nostra pendet salus & uita, quique indultor est gratiae & gloriae. At quis adeo mente captus est, ut deiparae uirgini Mariae, aut cuiquam sanctorum hos ascribat titulos, haec tribuat praerogativa? Nemo certe sanctorum est qui autem

De veneratione Sanctorum.

tūlibet excelso throno collocatus in cœlis, qui mūdi cōditor,
gubernator & rector, hominūve salus p̄cipua, dici uere cueat
Q si q̄s ea rōne qua deū diximus colendū, aliquē sanctorū
colat, totā suā spem & fiduciā in eo sancto collocans, & ad ip-
sum ut unicū salutis suæ authorē cōfugiens, is plane tota abet
rat uia, deoq; debitū cultū, exhibet creaturæ, q̄d profecto gra-
uissimū est nefas & piaculū. **V**erū quis hāc recte nexuerit ra-
tiorinationē, aut quis differendi peritus eā probauerit? **N**on
est sanctis ipsis cœli ciuibus, idē qui deo, impēdendus honor
nullus igit̄ ipsis recte p̄t honor impendi. **E**st em̄ ea, prorsus cō-
similis huic ratiocinatio. **N**ō est proceribus regni, idē qui regie
maiestati, deferendus honor, nullus igit̄ principibus sub rege
constitutis, ducibus militiæ, p̄fectis & magistratib⁹, debet ho-
nor deferri. **Q**uod q̄ sit mācum & inualidū, ipsi qui negāt san-
ctos esse honorādos, dijudicēt, fateantq; uel inuiti ex recto in-
feriorū rerū ordine, q̄ haud dubie terreno regi in suo regno,
primus debet honor, nihilo secius principibus eius ac proce-
ribus, ut administrationē aliquā regni sub rege gerētibus, a-
micisq; & familiaribus regis, secundo loco & suis itidē e ex-
hibendus honor. **S**i quis aut̄ ptinaciter cōtenderet, solū regē
honorādū esse, nullos aut̄ eius principes honore affici debere
is nimirū foret explodēdus, & debita castigādus pœna. **H**aud
aliter deo, regi regū, & dño dñorū, primarius est & summus
honor tribuendus, sanctis uero ut amicis dei, conregnātibus
illi, & ad sublime cœli soliū fœliciter euectis, secundo loco,
& cuiq; pro suo gradu, honor itidē prætādus est. **E**t quēad-
modū beatus **P**aulus, cui honorē debemus, monet honorē im-
pendere, ita & quātū ac qualē cuiq; debemus, deo scilicet &
sanctis quibuslibet, quō idētidē & in quo gradu, tantū ac ta-
lē, eo mō & gradu, cuiq; impendamus, atq; ita facientes neq;
q̄ delinquemus, neq; deū ipsum nec sanctos, eius hæreditan-
tes regnū, offendemus. **P**orro haud difficile fuerit, grauissi-
morū patrū testimonijs ostendere (q̄d tñ, uel sine testimonijs
est apertissimū) nos, sanctis esse deferendū honorē, ponentes
nequaquā ipsos a quo honore, colere, q̄ deū esse colendū prædi-
camus. **E**t primū testimonio beati Hieronymi, qui in eplā ad
i. 3. **R**ipariū

Roma, 13.

III.

LIBER SECVNDVS.

Hieronymus Ripatiū, cōfutoria impietatis insani **Vigilanti** ait. **Nos autē**
Eph. 1. nō dico martyꝝ reliquias, sed ne solē quidē & lunā, nō ange-
Roma. 1. los, nō archangelos, nō seraphim, nō cherubim, & omne no-
 men quod nominat & in præsenti seculo & futuro colim⁹ &
 adoramus, ne seruiamus creaturæ potius q̄ creatori, q̄ est bñ
 dictus in secula. **Honoramus autē** reliquias martyꝝ, ut eū cui⁹
 sunt martyres, adoremus. **Honoramus seruos**, ut seruorū ho-
III nor redundet ad dñm, qui ait. **Qui uos suscipit**, me suscipit.
Mat. 10. ¶ **Accedit illi Augustinus**, libri octaui de ciuitate dei, cap. ul-
Augustinus timo, dicēs. **Nec tñ nos eisdē** martyribus, tēpla, sacerdotia,
 sacra, & sacrificia cōstituiamus, qm̄ nō ipsi, sed deus eorū, nob̄
 est deus. **Honoramus sane memorias eorū**, tanq̄ sanctorū ho-
 minū dei, q̄ usq; ad mortē sacrorū suorū corporū, pro ueritate
 certatūt, ut innotesceret uera religio, falsis religionibus uictis
 atq; cōuictis, qd̄ etiā si qui antea sentiebāt, timendo reprime-
 bāt. **Quis autē** audiuit aliquñ fidelīū, stātem sacerdotē ad altare
 etiā super sanctū corpus martyris ad dei honorē cultūq; con-
 structū, dicere in precibus. **Offero tibi sacrificium Petre**, uel
Paule, uel **Cypriane**, cū apud eorū memorias offerat deo, qui
 eos hoies & martyres fecit, & sanctis suis angelis cœlesti ho-
 nore sociauit, ut ea celebritate, & deo uero de illoꝝ uictorijs
 gratias agamus, & nos ad imitationē taliū coronarū atq; pal-
 marū, eodē inuocato in auxiliū, ex eorū memoriæ renouatio-
 ne, adhorremur. **Quæcūq; igit̄** adhibent̄ religiosorū oblega-
 in martyꝝ locis, ad ornāmēta sunt memoriarū, nō sacra sunt,
 uel sacrificia mortuorū tanq̄ deorū. **Hæc ibi. Idē** q̄q; in uiceli
idem miscēdi libri de ciuitate dei, cap. decimo, loquēs de miracu-
 lis, ad martyꝝ memorias fieri solitis, & in octaui eiusdē libri
 capite, diffuse ab eo cōmemoratis, ait. **Faciunt autē ista** marty-
 res, uel potius deus, uel orātibus aut cooperātibus eis, ut fides
 illa proficiat, q̄ eos, nō deos esse nros, sed unū deū habere no-
 biscū, credamus. **Et paucis interiectis subiūgit.** **Nos martyri-**
bus nris, nō tēpla sicut dijs, sed memorias sicut hoibus mortu-
 is, q̄ apud deū uiuūt spūs, fabricamus. **Nec ibi erigimus ala-**
ria in qbus sacrificemus martyribus, sed uni deo & martyꝝ
 & nro, sacrificiū immolam⁹. **Ad qd̄ sacrificiū**, sicut homines
 dei, qui

De veneratione Sanctorum.

dei, q̄ mūdū in eius cōfessione uicerūt, suo loco & ordine no-
minatur, nō tñ a sacerdote q̄ sacrificat inuocatur. Deo quippe
nō ipsis sacrificat, q̄ uis in memoria sacrificet eorū, quia dei sa-
cerdos est, nō illorū. Ipsum uero sacrificiū, corpus est Christi
qd̄ nō offert ipsis, q̄ hoc sunt & ipsi. Hæc August. In q̄bus
uerbis dilucide ostendit, alia prorsus rōne deū a nobis colēdū
& alia martyres ceterosq; sanctos uenerādos.

¶ Nō soli deo honorē exhiberi debere, ex diuino instituto,
sed & alijs, etiā in terra adhuc degentibus. Cap. II.

Ansistit rursū acrius aduersarij, & illud B. Pauli I.
uerbū ad Timotheū nobis ut telū intortū obieciat. I. Timo. I.

Regiāt seculorū immortalī, inuisibili, soli deo, ho-
nor & gloria, in secula seculorū. Amē. Ex q̄, ita ne-
ctunt rōnem. Soli deo honor & gloria (ut ait Paulus) est im-
pendēda. Nō igit̄ quibuscunq; sanctis, ullus debet honor, qm̄
quidē nullus eorū est deus. ¶ Verū qui ita insurgunt & rōci-
nātur, ignorare uident particulā exclusiuā soli, in datiuū deo,
dumtaxat ferendā, nō aut̄ in sequentia, ut hic habeat sensus.
Ei qui solus deus est natura, & cōsortium diuinitatis nō habet
cū alijs rebus cōmune (quēadmodū ethnici, plures sibi cōstitu-
erūt deos, magnāq; deorū turbā coluerūt) ei inquā, sit honor
& gloria, in secula seculorū. Itaq; dictio solus, ibidē tātundem
ualet atq; unicus, ut soli deo, id est uni siue unico deo, gloria,
& honor tribui debere, prædictis beati Pauli uerbis designet̄
Secundum quam etiā acceptionem sumitur eadem dictio,
quādo apud Iohānem Christus patrem orans dicit. Hæc est Iohā. 17
autem uita æterna, ut cognoscāt te, solum deum uerū, & quē
misiisti Iesum Christum. Vbi patrem uocat, solum deum uerū,
ad excludendā deorum pluralitatē & multitudinē. Quē
admodū & apud Esaiam, ad designādā dei & summi domi-
ni uanitatē, ipse deus inducitur loquens. Ego dñs & nō est Esaiæ. 48
amplius, & extra me nō est deus. Et rursū. Ego dominus,
& nō est alter, formās lucē & creans tenebras. Et sciāt hī qui
ab ortu solis, & q̄ ob occidēte, qm̄ absq; me nō est deus. Eo-
dem quoq; loco. Ego dominus, & nō est alius. Ibidem etiā p̄
pheta ad deum uerba dirigens ait. Tantum in te est deus, & ibidem
nō est

LIBER SECVNDVS.

non est absq; te deus. Ex hoc aut q; soli, unicoq; deo honor & gloria debet, ex citatis ad Timotheū uerbis apostoli, haudq; q; recte colligas, nullis alijs honorē esse exhibendū, neq; scōs a nobis minime esse honorādos, sicut nec ex eo q; soli, unigue deo debet amor syncerus (non em̄ plures dñj, amādi sunt aut honorādi qm̄ non sunt plures dñj, sed unus solus deus) apte q; cōficiat, nulla alia penitus esse amāda, qm̄ diuino etiā praecepto obstringimur ad amandū proximū nostrū sicut nos ipsos, quinimo & ad inimicos nros diligendos, orationisq; beneficiū illis impendendū. ¶ **Q** si quis intelligat in supradictis B. Pauli ad Timotheū uerbis, excludendi notā dictione soli signatā, ferri in uerbū sequens subauditū sit, & nō in datiuū deo, ineptū prorsus & a ueritate alienū redder sensum, scz hmōi, deo dūtaxat sit honor & gloria, cætera aut oīa citra deū, honoris & gloriæ prorsus sint immunia, neq; illius habeant participationē. Qui em̄ ita diuini honoris zelo duceret, ut solum deū (cæteris oibus exclusis) duceret honorandū, eo ipso deum inhonoraret, q in sacris literis etiā hoies, ob gradus, officij, aut potestatis autoritatē, iussit honorari, ut patētes, senes, reges, & sacerdotes, quēadmodū apertis scripturæ testimonijs cap, secundo primi libri iam est ostensum, & argumento, a simili, atq; a maiori sumpto, ibidē monstratū, sanctos ipsos ob quaduplicē hāc rationē, qm̄ parentes nostri sunt, & seniores, reges itē & sacerdotes mystici, ualentiore iure a nobis esse honorandos. Præterea, B. Paulus ad Romanos scribens, eos exhortat, q; sint charitatē fraternitatis inuicē diligentes, honore inuicē præueniētes. Hoc posteriore uerbo ipsos admonēs, q; alios añ honorent q̄ ab eis honorent, seq; inuicē mutuis præueniant honoz obsequijs. Idē quoq; ad Philippēses scribens de Epaphrodito, cooperatore suo in ministerio uerbi dei, ait, Excipite itaq; illū cū omni gaudio in dño, & hmōi cū honore habitote. Vbi petit a Philippensibus Epaphroditū cū debito honore suscipi ac obseruari. Rursum in prima ad Timotheū eplā idē inquit. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeāt, maxime qui laborāt in uerbo & doctrina. Quibus uerbis, ecclesiæ præsides, uerbiq; diuini prædicatores & doctores

Ma t. 22
Math. 5.

III.

Roma. 13

Philip. 2

I. Timo. 5

De veneratione Sanctorum.

& doctores, magno in honore habendos præcipit. Demum
idē in sequente eiusdē epistolæ capite dicit. Quicūq; sunt sub I. Timo. 6
iugo serui, dños suos omni honore dignos arbitrent. Vbi ser
uos hoc salutari instituit documento, q; dños suos singulari
prosequant honore. Quid igit ad hæc dicent, soli deo hono
rē impendi debere cōtendentes, nullisq; alijs aut sanctis, aut
hominibus, honorē deferri posse putantes; cū uideant ex scri
pturis apostolicis tot testimonia, honorē hominibus adhuc p
sentē agentibus uitā, esse exhibendū cōprobantia. Et si morta
libus in hac uia peregrinationis cōsistentibus debet honor, ut
multifariā nūc est ostēsum, quis nō uideat potiore iure & san
ctis, expleto uitæ p̄sentis cursu, in cælo gaudētibus, honorem
deberi; ut quorū cōditio melior, status fœlicior, gradus altior
& dignitas sit sublimior. ¶ Cæterū adijciamus id unū, diuino III
scilicet p̄cepto (accedēte illi ecclesiastica cōstitutione) nos a
stringi ad sanctorū honorationē. Quoniā dei mandatū cōsti
tuit sanctificādum esse sabbatū, ut neminē later. Ecclesiastica Exo. 30.
uero sanctio interpretat & declarat sanctificationē sabbati in
lege euāgelica, esse celebrationē solēnem diei dominicæ & fe
storū q; de mysterijs nostræ redēptionis, de sacratissima uirgi
ne Maria, atq; de sanctis, sunt ab ecclesia generali ordinatio
ne cōstituta. Tertij igit illius præcepti diuini, de sanctificatio
ne sabbati, iussione, adiūcta illi ecclesiæ sanctæ interpretatiōe
(cui stare debent oēs) obligamur ad dies festos sacrosanctę uir
ginis & sanctorū celebrādos. Illos aut dies solennes nō possu
mus rite celebrare, nisi sanctos honoremus, & singulari uene
ratione colamus. Obligamur igit diuino p̄cepto, adminiculā
te illi cōstitutiōe ecclesiastica, ad sanctos honorādos. Quō er
go soli deo debet honor & gloria, ut cōtendunt aliq; Quibus
tñ id libenter tribuerim, q; soli deo deferendus est honor sup
mus & summa gloria, ut primo rex oim rectori, & fini opti
mo, quicquidē nec sacræ dei matri, nec ulli sanctorū, is debetur
honor nec ea gloria. Nihilominus sanctis ipsis, & suis ho
nor & sua tribuenda est gloria, pro ipsorum dignitate, gradu
& conditione, ut in præcedentis obiectionis dissolutione, la
tius est explicatum.

k ¶ Ange

LIBER SECUNDVS.

¶ Angelos sanctos, itidē & hoies, uetuisse sibi exhiberi honorē deo debitū, suo tñ ordini congruentem, non recufasse. Cap. III.

I
Apoca. 19. 22.

ertio deinde loco instant uehementius aduersæ partis assertores. In sancta Apocalypsi, cap. 19. similiter & 22. legimus Iohannē Chro dilectū discipulū diuinæ illius reuelationis scriptorē, cū cecidisset ad pedes angeli sibi apparentis ut adoraret eū, ne id faceret, esse prohibitū, his uerbis. Vide ne feceris. Conseruus enim tuus sum, & fratrū tuorū, habentiū testimoniū Iesu. Deū adora.

II

¶ Atqui sancti omnes, cōsimili ratione nostri sunt conseruari, quippe qui eundē cū ipsis dñm ac deū habemus. Nulli igit ipsorū, sunt a nobis eandē ob causam honorandi. ¶ Cæterum adhibenda est illis responsio, secundū nonnullorū sententiā angelū illū sanctū beati Iohannis illustratorē, prohibuisse sibi impendi adorationē uni deo debitā, ut satis insinuat p̄ subiunctū id uerbū, deū adora a qua quidē adoratione (ut fidelē deus cuit ministrū) prorsus abhorruit & resiliuit, nō sustinēs illā sibi deferri. In q̄ sane facto, opposito penitus mō se habuit ad angelū sathanæ, qui ausus est dño oim & suo, dicere in mōte

Mat. 4

excelfo. Hæc oia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Neq; id mirū, nā hic, perditionis spūs erat & tenebræ, ille uero, spūs regni & lucis. Huiusce aut̄ rei id argumento est, qm̄ in antiq̄ qui testamenti decursu, cū sancti patres impēderūt angelicis spiritibus honorē sibi nō indebitū, nequaq; illū repudiarunt.

Gene. 18

¶ Ut cū Abrahā sedens in cōualle Mambre, uidit tres uiros ad se uenientes, occurrens illis honorabiliter adorauit eos, nec

Gene. 19

prohibitus est. Similiter cū Loth in porta ciuitatis Sodomæ, uidisset duos angelos illuc introeuntes, occurrens illis adorauit eos pronus in terrā, neq; ab ipsis est uetitus q̄ minus id ageret. Eodē q̄q; modo cū angelus dñi apparuit ipsi Iosue i

Iosue. 5.

Galgalis, euaginatū tenēs gladiū, & interrogāti, n̄ es, an aduersariorū respōdisset. Nequaq; sed sum princeps exercitus dñi & nūc uenio, cecidit Iosue pronus in terrā, & adorās, ait. Quid dñs meus loquit̄ ad seruū suū; neq; ab angelo dñi ob hāc adorationē est correptus. Secundū aliorū uero sniam, p̄dicti patres antiqui

De ueneratione Sanctorum.

antiqui in angelis istis sibi apparentibus, deū a q̄ mittebantur adorauerunt, quēadmodū de **Abrahā** in cōualle **Mambre** cō **Gene. 18** spicante tres uiros ad se uenientes, dicit expositio interliniaris **T**res uidit, & unū adorauit, ad signādū scilicet unitatis diuinæ substantiæ in personarū trinitate mysteriū, q̄d & ibidē per uerba deprecatoria, **Abrahæ** ad angelos, nūc ad unū, nunc ad plures in eodē orationis cōtextu subinde directa, subinsinuat. **S**ūt etiā nōnulli graues authores, sentientes angelū illū dñi in **Apocalypsi** bis recusasse honorē etiā sibi nō indebitū, ob humanæ naturæ dignitatē, quā in **Ch̄so** supimmesæ diuinitati ineffabiliter cōiunctā, conspexit sup oēs choros angelorū exaltatā, & ideo ip̄m angelū nō sustinuisse, sibi honorē etiam creaturis nō incōgruū, exhiberi ab eo, q̄ naturæ adeo sublimitate cōmunionē haberet cum **Ch̄so**. Ante aduētū autē dñi in carne, angelos ip̄os permisisse se ab hoib⁹ honore sibi debito uenerari, qm̄ necdū fuit admirabilis illa humanitatis cū p̄bo dei facta unio, neq; humani ḡnis in **Ch̄so** supexaltatio, **E**t hāc repositionē assignat **B. Gregorius**, in homilia. 8. sup euangelia. **Q**uæ admodū est cōueniēs, & magis accōmoda rei p̄positæ, q̄ prima. **N**ā si beatus **Iohānes** illi angelo diuinū uoluisset impedere honorē, quē tñ sciebat non esse deū, grauius ipse deliquisset, uolens creaturæ exhibere honorē, soli deo debitū. **S**i autē noluit illud **Iohānes**, cur angelus prohibuisset sibi diuinū exhiberi honorē, quē **Iohānes** ei nolisset impedere? **S**in uero **Iohānes**, deū in angelo sibi apparēte loquēte adorare tunc uoluerit, id angelus dñi (q̄ licitū erat) nō prohibuisset, sed magis ad hoc eū promouisset. **S**iuē tñ primā respōsionē q̄ assignauerit, siue secūdā, nō p̄t ex eo loco ualidū sumi argumentū, q̄ ip̄s sanctis nullus recte possit a nobis honor fieri. **N**eq; itidē ex eo, qui in actibus apostolorū scribit de **Cornelio** **Cēturi** **Act. 10.** one, q̄ cū obuius uenisset beato **Petro** ap̄to a se angelica denūciatione accersito, procidēsq; ad pedes eius adorasset eū, **Petr⁹** eleuauit eū dicens, **Surge, nā & ego ipse homo sum. N**empe **Cornelius** illic **Petrū** ueneratione soli deo debita adorauit, ut satis indicauit suis uerbis **Petrus**, & interliniaris illius loci expositio insinuat, quā plane uenerationē, **Petr⁹** ut sibi indebitā

LIBER SECVNDVS.

- recte recusauit. Quēadmodū & Mardocheus uir bonus & iu-
Hester. 3. stus, noluit adorare Aman principē secundū a rege, neq; ge-
 nua corā eo flectere, qm̄ is ob insolētiā animi qua intumescē-
 bat, diuinos sibi honores arrogare moliebat, & supra huma-
 nū colī modū, quod merito recusabat facere Mardocheus, sicut
 in oratione sua ad dñm his uerbis protestat. **Cun**cta nosti
Hester. 13. & scis, qui nō pro superbia & cōtumelia & aliqua gloriæ cur-
 piditate fecerim hoc, ut nō adorare Aman superbissimū. **Li-**
 benter em̄ pro salute Israel, etiā uestigia pedū eius deosculari
 paratus essem. Sed timui, ne honorē dei mei transferrē ad ho-
 minē, & ne quēquā adorare, excepto deo meo. ¶ **Q** uero ho-
 norē soli deo debitū, nūquā sibi uendicēt aut sancti angeli aut
Iudicum. 13 hoies, liquido cōstat ex uerbis angeli illius, qui nūciauit Ma-
 nue patri Samsonis futurū illius cōceptum, uiuēdiq; ritū. Cui
 cū dixisset Manue, post prolis illius annūciationē. **Ob**secro
 te ut acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hōedum de ca-
 pris, respōdit angelus. **Si** me cogis, nō comedā panes tuos, si
 aut uis holocaustū facere, offer illud dño. Cūq; libamēta stu-
 diose appārata posuisset Manue supra petrā, obtulissetq; dño
 ascēdēte flamma altaris in cōclū, angelus dñi pariter in flam-
 ma ascēdit, nō sibi, sed deo oblatū sacrificiū approbās. Simi-
 liter cū beatus Paulus claudū ex utero, **Lis**tris dei uirtute sub-
Act. 14 ito sanasset, & loci illius indigēti Paulū & Barnabā deos
 esse, secundum errorem gētilitium, q̄ erāt imbuti, uellēt eis sacrifi-
 care uictimās, nō tulerūt hāc stultā uenerationē apostoli san-
 cti, sed cōscissis tunicis suis exilierūt in turbas, dehortatiq; sūt
 eas instātius, ne sibi immolarēt hostiās, cōtestātes eas uni de-
 beri deo, nō mortalibus, quales erāt. ¶ **Neq;** hic quispiā obij-
 ciat, **Gedeonem** obtulisse angelo sibi annūciāti futurā per eū
Iudicū. 6 liberationē ppli Israelitici de manu Madian, sacrificiū, ut uis
 del̄ illic innuere litera. Nō em̄ obtulit **Gedeon** ipsi angelo sa-
 crificiū, tanq̄ ei quem supremo cultu adorarit atq; honorarit
 sed p̄t eū tanq̄ ministrū, obtulit illud sacrificiū deo. **Siquidē**
 angelus ipse summitate uirgæ quā manu tenebat, tetigit azi-
 mos panes & carnes, petræ impositas, ignēq; elicuit & sub-
 ministravit holocausto. **Ignē** aut̄ subijcere sacrificio, nō eius,
 cui sa-

De veneratione Sanctorum.

cui sacrificat hostia, est officiū, sed modū btūs Augustinus
August. circa eū adductus locū in expositiōe quā uocant or-
dinariā, testat. Neq; etiā cōtra prædicta robur habet efficax,
qd in libro Danielis scribit, regem scilicet Nabuchodonosor Danie. 2
post enarrationē somnii qd mente eius exciderat, & reseratio-
nē mysterij eiuldē a Daniele factā, cecidisse in faciē suā & ad-
orasse Danielē, præcepisseq; ut hostias & incensum sacrificar-
ent ei. Siquidē adoratio illa intelligi debet nihil aliud fuisse,
q̄ exhibitio reuerentiæ, per inclinationē in terrā, Danieli ut
homini nō ut deo, factā a rege, q̄ nullo pacto dedecet hominem
neq; ut eā exhibeat alteri, neq; ut illa ei exhibeat, quēadmodū
ex sequēti capite amplius cōstabit. De hostijs autē & incenso
offerendis, perhibet quidē scriptura id regē præcepisse, s; nō
exprimit illud Danieli factū esse, nec exhibitū. Et multum si-
mile uero est, Danielē id, ne sibi fieret, impediuisse, aut indu-
xisse regē suis uerbis, q̄ hæc offerrent deo, qui mysteriū som-
nii illius reuelauerat, qd satis cōiectat ex cōfessiōe diuinæ po-
tentia & excellentia, quā deinde rex fecisse scribit. Præterea
secundū B. Hieronymū ibidē in expōne ordinaria citatū, etiā Hieronymus.
recte quis dixerit, Nabuchodonosor regē nō tā Danielē q̄ in
Daniele deū adorasse, qui reseruauerat illius somnii secretum
qd etiā (inquit) Alexandrū Magnū, in pōtifice Iudæorū Io-
iada fecisse legimus. Et ita regē etiā præcepisse, hostias & in-
censum offerri nō ipsi Danieli, sed deo summo, in Daniele,
(cum somnium interpretaret) locuto.

¶ Alterius generis esse adorationē, q̄ soli deo debet, & eā
quæ creaturis legit in scripturis esse exhibita, quæq; sanctis
impenditur. Cap. III.

Varto adducunt in suæ sniæ cōprobationem, ij q̄s II
impugnamus, id qd in Deuteronomio dī. Dñm Deute. 6
deū tuū adorabis, & illi soli seruias. Quo quidem
uerbo (inquiunt) solus deus nobis adorandus præ-
cipit, illiq; soli obsequiū cultus ac uenerationis impendēdum
Nō igit̄ sancti, a nobis sunt honorandi. ¶ Verū hæc cauilla III
tio facile dissoluit per distinctionē adorationis, in eā q̄ soli deo
cōuenit & est exhibenda, & in eā q̄ cæteris, scilicet creaturis
k 3. Nempe

LIBER SECVNDVS.

Nēpe adoratio q̄ deo debet, est ueneratio atq; obsequentiā, ob rationē summæ maiestatis, dominatus ac eminentiæ eius, cui sit, exhibita. Adorat̄ em̄ deus a nobis, q̄a rex oīm author est unicus & summæ perfectionis, quia etiā omnibus q̄ sunt præsidens est, pariter & prouidens, deniq; quia bonitatis suæ munera cunctis (cui pro suo captu) cōmunicans est, & iustis æterna præmia dispantiēs. Propter quā supremā sup oīa alia excellentiā, eius supplices imploramus misericordiā, peccatorū ab eo ueniā petimus, illi sacrificia & hostias offerim⁹, spem q̄ nostrā primā atq; fiduciā, in eo collocamus. Quorū iā dictorū nullū, recte cuiq; sanctorū, uel maximæ apud deū sublimitatis, impēdimus, qm̄ nulli eorū cōpetit hm̄i adoratio, diuiniq; cultus exhibitio, de qua intelligit̄ uerbū illud, ex Deuteronomio propositū, & hoc etiā dictū psalmographi. Adorate dominū oēs angeli eius, illud itē dñi uerbū in euāgelio. Veri adoratores, adorabūt patrē in spū & ueritate, & in uniuersum, q̄ ties nomen adorationis, in scriptura deo attribuit̄. Hanc autē adorationē, **B.** Augustinus in decimi libri de ciuitate dei, capite primo, theosebiā siue latrīā appellat, inūcupatione græca, nos uero, eandē, dei cultū, siue adorationē latrīæ, dicere possumus. ¶ Cæteris uero a deo, cōuenit adoratio, ut est reuerentiā cuiq; exhibita, in signū alicuius insignis excellentiæ aut uirtutis uel authoritatis, a deo illi indultæ. Quēadmodū angelis beatis & sanctis, æternā cōsecutis gloriā, ob eminentiā diuinæ excellentiæ qua participāt, sicut ob p̄stantiā sanctitatis præteritæ dignitatisq; p̄petuæ quā in coelis obtinēt, honorē merito deferimus. Quæ quidē honoris delatio, græce dulia dicit̄, siue adoratio duliæ, siue cultus sanctorū, mō ea fiat ob cōmuniē multas excellentiā sanctitatis & gloriæ, & nō usq; adeo singularē. Nēpe si ob eximiā illa fiat excellentiā gratiæ ac gloriæ, & in uno quopiā, præcipuā ac singularē supra cæteros, græce hypdulia dicit̄, & cultus sancto debiti sup excellentiā. Qualis est ea adoratio siue ueneratio, q̄ sacratissimę uirgini dei q̄ matri Mariæ iure optimo deferē, ob super excellentē in ea gratiæ ac gloriæ exuberantiā. ¶ Neq; sanctis dūtaxat æternę hæreditatis cōsortibus, hm̄i debet adoratio duliæ, siue honorabilis

Psal. 96.

Iohan. 4.

Augustinus

III

III

De ueneratione Sanctorum.

rabilis ueneratio, uerumetiam & hominibus hanc adhuc uitam
agentibus, in suo gradu & modo, eadem recte impendit, ob uir-
tutis aut doctrinae praecellentiam, ob auctoritatem gubernatio-
nis ac principatus, aliam uero quamuis eminentiae rationem. Et in sa-
cris literis saepe numero huiusmodi adorationis obsequium, ali-
is impartitum legit etiam uiuentibus tunc, & a uiuentibus, aut
ad conciliandam eorum gratiam, placandumque animum infensum, aut im-
petrandum quod petiti erant beneficium, aut prestandum debiti ho-
noris officium, aut aliam quamuis rationabilem causam, & id quidem
sine aliqua reprehensione. Siquidem Iacob ex Mesopotamia re-
uersus cum uxoribus, liberis & gregibus, occurresque fratri suo **Esaui**, adorauit eum pronus in terram septies, tam humili salutatione
honorans fratrem, ut placabile eum sibi redderet. **Coiuges** ite eius
& liberi, idem subinde factitarunt. **Abigail** quoque uxor **Nabal**, ut
infensum placaret **Dauid**, ueniens illi in occursum descendit de
asino, & procidit coram **Dauid** super faciem suam, & adorauit super
terram, & cecidit ad pedes eius. Et cum paulo post accerseretur a
Dauid, ut esset eius uxor, ipsa consurgens adorauit prona in ter-
ram. Insuper **Areuna** **Hiebus** eum cum uidisset **Dauid** ueniens ad se,
ut locum ab eo acciperet altaris domino extruendi, egressus adorauit
regem prono uultu in terram. Quid denique memorem **Bethsabee**
matrem **Salomonis**, & **Nathan** prophetam? Nonne ambo cum sug-
gereret regi **Dauid**, **Salomonem** esse constitutum regem Israel, di-
xit cum ipso **Dauid** semel & iterum adorasset. In quibus locis & alijs co-
pluribus passim in scriptura positus, nomine adorationis intelligitur
exhibitio honoris & reuerentiae, in primo ipso congressu aut
digressu a colloquio, humiliter facta, ob auctoritatem aut excel-
lentiam eius, qui hoc modo adoratus describitur. Et inde sumitur argu-
mentum non inualidum, nequaquam id improbandum esse, quod homo ad
pedes hominis procubatur, inclinaturque se illi & genua flectat, ipsumque
uenerabilis salutem, secundum consuetudinem regionis in qua diuersas
& morem populi cui cohabitatur, quam quidem hisce modis, utpote
prostratione ad pedes alterius, inclinatione in terram, genuflec-
tione, & caeteris id genus honorationis exterioribus signis, factae
intelliguntur fuisse adorationes, quae exempla modo ex sacris lite-
ris sunt adducta. Valeant igitur & facessant, abnuentes sanctis deo
aeternam.

Gene. 35

1. Reg. 28

2. Reg. 24

3. Reg. 1.

LIBER SECVNDVS.

æternū cōregnantibus, esse exhibendū a nobis honorē, cū uideant hoies hominibus in hac uita mortali, tā crebro & magnifice honorē & sine probro detulisse. ¶ Porro ex p̄dictis clare liquet, eos magno hallucinari errore, qui putant adoratiōis, secundū generalē suā rationē sumptæ obsequiū, esse soli deo tribuendū, cū in q̄ plurimis sanctæ scripturæ locis, etiā hoib⁹ tribuat, & adorati fuisse hoies dicāt. Est em̄ id uocabulū adoratio, late patens atq; diffusum, & in sacris literis mō deo, mō creaturis fieri dicit. Quinimo interdū in eiusdē oratiōis cotextu, idē uerbū, primū de deo, deinde uero de hoie, eo ueneratiōis genere honorato, p̄nunciat, ut ī ultimo capite primi libri Paralipomenon, hoc mō. Et benedixit ois ecclesia dño deo patris suor, & inclinauerunt se, & adorauerūt deū, & deinde regē. Prudēs tamē lector secundū sentētiæ cōditionē ac qualitātē, facile discerniculū ponet & distinguet, qñ de adoratiōe patriæ soli deo debita, uel de adoratiōe dulciæ, sanctis & hoibus in sublimitate cōstitutis exhiberi solita, fit sermo. Quēadmodū signa exteriora adoratiōis, quæ gestu corporis aut exterioris muneris oblatiōe ostendimus, eadē plerūq; sunt, & cōmunia in adoratiōe patriæ, quæ deo debet, & in adoratiōe dulciæ, quæ exhibet sanctis, & in interdū hoibus. Sicut em̄ deū adorantes, p̄cidimus in terrā, genua flectim⁹, manus ad cælum cōpulsas tendimus, cæreos accēdimus atq; offerimus donaria, & ita de cæteris id genus externis signis, ita & sctōs honorātes, eadem exhibemus eis honoris & reuerētiæ indicia, nā homonyma sunt, sicut & adoratiōis nomē. Verūtāmē interior adoratiōis actus q̄ in deū ferimur, & is q̄ in sctōs honorādos, lōge est diuersus, & secundū aliā atq; aliā rōnem sumptus, secundū quā prius explicatā, sumit apertissima unius adoratiōis ab aliā, distinctio. Attamē unū est signū extrariū, utpote sacrificatio atq; hostiarū oblatio, qd soli exhibet deo colendo, & nunq̄ sanctis, quātumlibet eminētibus, quāto minus hoibus, ut in capite p̄cedēte, latius est ostensum. De q̄, in libro decimo de ciuitate dei, cap. 4 ait beatus August. Vt alia nūc taceā, quæ p̄tinēt ad religionis obsequiū q̄ colit deus, sacrificiū certe nullus hoim est qui audeat dicere deberi, nisi dño soli. Multa deniq; de

z Para. 29

Augustinus

De ueneratione Sanctorum.

niq; de cultu diuino usurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione, ita tñ ut qbus ea deferunt, homines haberent, q dicunt colendi & ueneradi si aut eis multũ addit, & adoradi. Quis uero sacrificadum cen-
suit, nisi ei, quẽ deũ aut sciuit, aut putauit, aut finxit. Hæc ibi. Quæ penitus respõdent illi uerbo dñi in Exodo. Qui immo-
lat dñs, occidei, præterq; dño soli. Sed & de hoc, supius ex Au-
gustino aducta sunt diuersa testimonia, in cap. huius lib. primo

Exodi, 22.

¶ Sanctos nobis honorandos esse, non ut gratiã & glo-
riam suis dent cultoribus, sed ut illa a deo nobis
impetrent. Cap. V.

Sed urgent nos ite; aduersarij, quinq; iaculo sic
impetunt. In oratione nra potissimũ expetere de-
bemus uitã æternã, q; nobis adueniat regnũ dei,
reliqua uero nobis sunt exposcenda, quatenus ad
illã consequendã referunt & adminicularia sunt, ut grã dei q;
iustificemur, & uitæ bonitas, secundũ illud dñi uerbũ in euã-
gelio. Primũ quærite regnũ dei & iustitiã eius, & hæc oia ad-
hærent uobis. Atqui solus deus est (inquiunt) q; grã largiri
possit, ad iuste pieq; uiuendũ in hoc seculo, & gloriã, qua bea-
ti sumus in futuro iuxta illud prophetæ uerbũ in psalmo. Gra-
tiã & gloriã dabit dñs, frustra igit & incassum a nobis implo-
rat sanctoꝝ patrociniũ, ut qui neutrũ eorũ quæ ad consum-
matã nostrã pfectionẽ sunt necessaria, præstare queãt. ¶ Qui-
bus satisfaciendũ est, & tribuendũ, sanctos quidẽ nec gratiæ II
nobis cõferendæ nec gloriæ authores esse, cũ solus deus sit q;
iustificat, solus etiã qui sanctificat, deniq; solus qui glorificat.
Attamen eos orationibus suis impetrare alijs grã a deo pos-
se & beatitudinẽ æternã, non est abnegandũ, quã sine ipsorũ
precibus, non fuisset deus illis collaturus. Perinde atq; terre-
ni principis amicus impetrat plerũq; a principe, alicui suo cli-
enti aut seruo donũ aliquod insigne, ut magistratũ aut præfe-
cturã, cuius collatio nequaq; est in ipsius amici impetrãtis po-
testate constituta, sed solius principis, quod tñ beneficiũ, ipse
princeps nequaq; illi famulo amici sui dedisset, nisi hmõi ami-
cus sua interpellatiõẽ illud a principe impetrasset. Nõ itaq; in
1 uanum

Mat. 6.

Mat. 6

Psal. 84.

LIBER SECVNDVS.

uanū & nequicū a nobis rogant sancti, nō quidē ut largitores
sint gr̄æ iustificantis aut gloriæ perpetuę nobis supplicātibz
sed ut nri sint apud deū mediatores, orentq; pro nobis diuinā
maiestatē, & orando impetrēt grām aut gloriā ab ea nobis cō
ferri. **Marci. 2.** Proinde orātes sacrā uirginē, aut sanctoz aliquē, nō pe
timus q; misereat nostri, q; dimittat nobis peccata nostra (q;
em̄ potest dimittere peccata, nisi solus deus?) q; deniq; grām
nobis aut uitā largiat æternā, sic em̄ peteremus non petenda
Iacobi. 4. & locū in nobis haberet, quod dicit beatus Iacobus. Petitis
& non accipitis, eo q; male petatis. Sed in oratiōe nra ad sacra
tissimā dei matrē aut sanctoz quēpiā directā, petimus, q; oret
pro nobis deū ut ipse misereat nostri, det nobis ueniā peccato
rū, det grām pariter & gloriā nobis sempiternam. ¶ **Q** si in
hymnis aut cāticis ecclesiasticis quippiā occurrat deprecato
riū, qd a sacrosancta uirgine, aut sanctoz aliquo uideat expo
scere, ueniā peccatoz, lumen gratiæ aut uitā æternā nobis ab
eis cōferri, id benigna interpretatione piāq; intelligentia acci
piendū est ad hunc sensum, ea quidē oratiōe nos petere, q; be
ata uirgo, aut sanctus ille quē ita rogamus, impetret nobis ora
tione sua a deo peccatoz remissionē, sanctæ uiuendi grām &
gloriā æternā, q; ea munera spiritalia nobis impetrās sanct^o
quodāmodo ea nobis cōferre uideat, ope scilicet sua admini
cularia, sine qua, id donū nō obtinuisset a dño mortalis homo
Eniuero illa ipsa q; per alios deus in nobis operat illi per q; ea
deus agit, in scriptura sancta etiā agere dicūtur, q; sint ad eadē
quodāmodo cooperatores, ut de credētibus in Christū, dicit
ipsa ueritas. **Iohan. 14** Qui credit in me, opera q; ego facio & ipse faciet,
& maiora horū faciet, qm̄ per eos Chr̄s erat miracula factu
Iohan. 20 rus. Et aplis post resurrectionē, dictū legimus a Chr̄o. Quoz
remiseritis peccata, remittūtur eis, qm̄ p̄ eos tanq; ministros,
Eiaie. 43. deus erat peccata dimissur^o, qui per p̄ rophetā dicit. Ego sum,
qui deleo iniquitates uestras. Haud aliter quē alij nobis sua in
tercessione impetrāt a deo, nobis eadē præstare dicūtur; q; ip
sis deprecatoribus ea obtineamus. Quemadmodū de rjs, qui
bus erogata fuerit a nob, larga manu, elemosyna, dicit sacro
quāgelū, Mensurā bonā & confertā, & coagitatā & superef
fluētē.

De veneratione Sanctorum.

fluentē, dabunt in sinū uestrū, qm̄ futuri sunt pro nobis intercessores, ut a deo nobis cōferatur amplissima merces. Rursum de iisdē dicit dñs in alio eiusdē euangelistæ loco. **Facite uobis** Lucæ. 16
amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. **Dicāt** (oro) qui hęc nobis obieciāt quō ij quos fecerimus nobis amicos de mammona iniquitatis, nos recepturi sunt in æterna tabernacula. **Nōne** ea ratione, q̄ rogaturi sunt dñm, ut nos recipiat in domū gloriæ suę? & qm̄ coadiutores sunt nostræ in cœlū receptionis, dicūtur nos in atria cœlestia recipere. **Ita** plane si qm̄ in orationibus & hymnis ecclesiasticis dirigunt deprecationes ad sanctos, ut nobis uincla peccatorū dissoluant, gratiā & dona cōferāt, & æternæ gloriæ coronā, accipiendæ sunt illæ in hęc sniam, q̄ per eas expetamus ueniā peccatorū, grām & gloriā nobis a deo, sanctorū precibus impetrari, qm̄quidē q̄ nobis impetrant quodā modo cōferre dicunt, ut patroni scilicet & intercessores. ¶ **Huiusce** rei sumat exemplū, in illo hymno celebratissimo, **Aue** maris stella, dei mater alma. cū oramus in uersibus inibi sequentibus. **Solue** uincla reis, profer lumen cæcis, mala nra pelle. **Et** rursum. **Nos** culpis solutos, mites fac & castos, Vitā p̄sta purā, iter para tutū. **Hęc** in quā oīa & id genus silia intelligēda sunt a sacratissima uirgine p̄ nos expeti, nō qdē ut illaitanq̄ primaria largitrix cōferat, sed ut eadē nobis a deo p̄stari suis p̄cibus impetret. **Siliter** cū in orōne illa ad eadē super sanctā dei matrē carmina cōstricā. **Alma** redēptoris mī, q̄ p̄ uia cœli. in sine oramus. **Sumēs** illud aue, p̄ctōz̄ miserere, nō plane exposcimus, q̄ misericordiā nobis p̄ctōribus tāq̄ precipua illius & prima dispensatrix impendat, qm̄quidē id, solius dei est propriū, sed q̄ nobis a deo sua intercessione, misericordiā impetret. **Et** ita q̄tiescūq̄ cōsimilis formæ & generis supplicationes ad sanctos, lōgo usu approbatæ nobis occurrunt, nō protinus improbandæ sunt aut dānandæ, sed ad pium ali quē & sanū intellectū reuerenter adducendæ.

¶ **Secundū** ordinatissimas sapientiæ suæ leges atq̄ rectissimas, deū nobis spiritualia dona per sanctorum preces conferre. **Cap. VI.**

LIBER SECVNDVS.

I

Exto deinde spiculo, ita nos adoriunt aduerse par-
tis assertores. Deus ipse quia potentissim^o est, imo
omnipotens oia nobis ad salutē necessaria dare potest,
& ad hoc praestandū sufficiens est, imo sufficientissi-
mus. Et quoniam sapientissimus est, idē optime cognoscit, quod nobis
expediūt. Quia uero summā bonitatis est, clemētissimus &
maxime misericors, uult eadē nobis conferre. Imo quoniam aman-
tissimus est nostri maioreque nos amore diligens quā quilibet san-
cti, paratissimus est ac propensissimus ad ea quae cūferunt nobis
elargienda, ut quae assertoria cōtestatione discipulis suis & oibus
se colentibus denūciauit. Amen amē dico uobis, si quid petie-
ritis patrē in nomine meo, dabit uobis, quinimo & nos ad pes-
tendū illa ab ipso quorū indigemus, benigniter inuitauit dicēs
Petite & dabit uobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperiet
uobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit &
pulsanti aperiet. Nō recte igitur ad sanctorū recurrimus patroci-
nia, orātes ut sua intercessione, aliqua nobis impetrent a deo,
tanquā sancti ipsi essent uel beneuolētiores ad nos, aut propen-
siores ad exauditionē, quā deus ipse, qui est pater misericordiarū
& deus totius cōsolationis. ¶ Verū huic obiectioni respondē-
dū est, deū (ut inquit Sapiens) attingere a fine usque ad finē for-
titer, & disponere oia suauiter. Inter ceteras autē suae infinitae
sapientiae & admirabilis prouidētiae leges, haec una est, quod li-
cet immenso agēdi uigore quae habet, oia solus agere sufficiat,
illis tanquā suae uirtutis cooperatrices, alias cōsimilis speciei at-
que interdū alterius, substātiās produci, nō quidē ex sua impote-
tia aut insufficientia, sed ex liberalissima cōmunicabilitate, quae
alijs etiā uoluit suae pfectionis notas impartiri, eaque reddere,
sua uirtute quodā modo participantia. Sic enim in rerū natura-
liū propagatione, ignis producit ignē, oliua oliuā, & sol splē-
dorē, per amplos coeli tractus, & aeris spacia, ad nros usque ob-
tutns penetrantē. Sic etiā in antiquae legis latōne, Moyses tā-
quā intermedius fuit inter deū legis latōrē primariū, & pplm
accipientē, quā tñ potuisset deus sine intermedio Moysi mi-
nisterio, eidē pplo ferre, sed hoc nō usque adeo congruū fuit &
cōueniē

Iohan. 16

Luca. 11

2. Corin. 3.

II

Sapien. 8.

Exodi. 20.

De veneratione Sanctorum.

conueniens. Sic deniq; in spiritualiū substantiā, atq; angelicā
ca; ordinatissima functione, spūs cœlestes media constituti
hierarchia, illuminant a supremis, & infimi a medijs, & demū
hoies ab angelis postremi ordinis. Non quidē ex impotentia
dei, aut q; nō fuerit sufficiens seipō & angelicos spūs & hoies
illuminare, sine intermedior; officio siue ministerio, sed ut in
oībus his spiritualibus opationibus, priora sequētib; iter ad
deū sternāt, & inferiora reducant ad supremū per media, quē
admodū sanctissima diuinæ legis institutione cautū esse, bea-
tus Dionysius in libro de cœlesti hierarchia, cap. quarto te-
stat. Haud aliter diuinæ bonitati placuit, hoies hanc agentes
uitā ad se adducere, per intermedios sanctos iā cœlestis glo-
riæ cōsortes, qui tanq; mediatores impetrēt mortalibus ea mu-
nera, q; ipsi hoies ex sua conditione minus digni sunt accipere
Quēadmodū & in terrena repub. qd rex alicui dare disposuit
interdū per alterius intercessionē uult illi conferre, ex se qui-
dē indigno ut illud sine patrono obtineat, & nō habituro id
munus, nisi illud quispiā pro eo a rege impetret. ¶ Quocirca
hmōi sanctor; ad deū pro nobis patrociniatio, atq; diuinorū
munerū pro supplicibus suis impetratio, nequaquā sit ex diui-
næ potestatis insufficientia, aut charitatis eius immensæ lang-
uidiore in nos affectu (ut obiectare uident aduersarij) sed ex af-
fluentissima bonitatis eius in nos exuberantia, q; & amicis su-
is cœlesti illi curiæ ascriptis hāc contulit potestātē, q; auxiliari
possint & opē alijs ferre ad consequendā salutē æternā, qui
ex sua indignitate minus sunt ad suscipienda diuina munera
idonei. In quo etiā nobis infirmis peccator; q; oppressis pon-
dere, magna suggerit consolatio atq; fiducia, quibus id indul-
tū est a deo, ut nostræ dignitatis defectū supplere possit pro-
bitas aliena. Et certe in hac diuinæ uoluntatis ordinatione re-
ctissima (sicut & in cæteris dei operibus) nō solū habēda est ra-
tio diuinæ potentie aut sufficientiæ, qd scilicet possit, & ad qd
agendū sufficiat, uerū etiā diuinæ sapiētiae, & bonitatis ei; im-
mensę, utpote quid illā deceat, & hāc promoueat. Potens qui-
dē est deus, imo & summe potēs, nihilosecius & sapiēs est &
bonus, atq; in cunctis operibus suis, sapiētia ac bonitatē suā
1 3 prodit

LIBER SECVNDVS.

prodit, potētiae suae cōiunctā, ut haec diuinā proprietatum unā, in aliquo diuino opificio, a cæteris diuulsam nunq̄ inuenias. Quēadmodū in sapiētissima mūdi huius gubernatione, nunqd̄ impotētiae dei ascribēdū est, q̄ cuiq̄ prouinciā suā designauerit angelū p̄sidē: ut in Daniele legim⁹ angelū Persarū & Græcorū, atq̄ Michaelē Iudæorū principē. In beato uero patre Dionysio, cap. 9. libri de cœlesti hierarchia, nominatū inuenimus angelū Aegyptiorū p̄sulē, itidē & Babyloniorū. Nunqd̄ & illud insufficiētiae in deo atq̄ imbecillitatis est argumētū, q̄ cuiq̄ homini ab ipso natiuitatis exordio suū designauit angelū custodē: q̄si nō posset aut sufficeret ipse natiōes orbis terrarū & singulos hoīes, sine angelico p̄sidio solaq̄ sua ipsius uirtute, tutari atq̄ protegere? Quis em̄ adeo desipiat, mēteq̄ captus inueniat, ut in hac adducat sniam? Sicut igit̄ diuinę sapiētiae pariter & bonitati id tribuēdū est, q̄ protectricē illā directricēq̄ uirtutē suā, etiā angelicis cōmunicauerit spiritibus, q̄bus & regionū & hoim designauit sub se administratiōnē. Ita & sapiētiae illius atq̄ bonitatis infinite, id est opus atq̄ institutū, q̄ sc̄tis ipartiuert facultatē intercedēdi p̄ hoīb⁹ hic degētibus, & suo patrociniō illis impetrādi a deo salutaria grāe munera, ut hac rōne, p̄ sc̄tos interstitēs promoueant ac subuehant hoīes ad deū. ¶ Sed age dicāt rursūm aduerſe nob̄ sniā defensores, nōne dñs n̄ Iesus Ch̄s cū in terris diuersaret & summe bonus erat & misericors & benignus? Raro tñ legi bñficiū sanitatis cōtulisse cuiq̄, aut miraculū fuisse operat⁹, nisi aliorū p̄cibus atq̄ rogatu ad hoc sollicitatus atq̄ pulsatus. Eniūero ut socrū Symonis graui detentā febre sanaret, rogauerūt amici & familiares eius pro illa. Vt filiā q̄q̄ Chananeæ a uexatione maligni liberaret, m̄ importunis apd̄ ip̄m p̄cib⁹ efflagitauit. Deniq̄ ut Lazari quattiduanū resuscitaret ad uitā ambę sorores eius intētissima postulatiōe ab ipso petiuerūt. Si igit̄ ad faciēdū miraculū & ferēdā alijs opē, uoluit tūc cū i terris ageret ipse dñs, uiuētū petitione ac deprecatiōe induci, q̄ tamen exuberabat misericordiē uisceribus, qd̄ mirē, si nunc in cœlis regnans, per sanctorum orationes uult nobis sua dona pariri, & communicare gratiarum charismata?

¶ Sancto

Danic. 10

Dionysius

III

III

Lucæ. 4
Mat. 15

Iohan. 11.

De ueneratione Sanctorum.

¶ Sanctoꝝ inuocationē, nō esse diffidentiaꝝ de deo, & maioris in sanctis q̄ in eo cōfidentiaꝝ, argumētū. Cap. VII.

Rursum q̄ sanctoꝝ uenerationē abrogādā cōtēdūt
hoc septimo telo nos ipsos illius assertores adoriū-
tur. In iuriā (inquiūt) infert deo nō mediocrē, q̄ pri-
us ad sanctos ipsos q̄ deū pro auxilio petendo cōsu-
git, quali ipsoꝝ p̄sentius esset & paratius subsidiū hominibus
inuocantibus q̄ sit dei adiutoriū, aut tanq̄ benigniores forent
in nos & beneuolentiores sancti, q̄ sit ipse deus, totius benig-
nitatis fons exuberantissimus. Siquidē uidet is maiorē in san-
ctis q̄ in deo cōfidentiaꝝ collocare, & quodā modo de ipsi⁹ dei
clemētia diffidere, q̄ prius ad alios q̄ ip̄m implorandū recurrit
qd̄ profecto nō est sentire de deo in bonitate, neq̄ in simplici-
tate cordis q̄rere illū. Et certe censeret ille p̄postero ordine
min usq̄ recte in suis reb⁹ agēdis progredi, q̄ neglecto postha-
bitoq̄ dño, seruos eius amplecteret bñuolentia ac coleret, aut
q̄ p̄termissio fonte lymphidissimo, riuos exiguos cōsectaret,
aut q̄ phœbeæ lāpadis claritate postposita, ad nocturnaq̄ con-
fugeret stellaz̄ subrutulū fulgorē. ¶ Verū hoc responsionis
clypeo, retūdenda est ista aduersarioꝝ sagitta. Si particula pri-
us, principaliorē ac p̄cipuā inuocādi rationē, in ea quā pri-
mo assumūt propositione, designat, ipsa quidē uera est & ad-
mittenda. Nēpe principalius, intentioneq̄ p̄cipua (nā ultima
& suprema) cōfugiendū est nobis ad deū, q̄ ad lctōs, q̄nquidē
sanctos ipsos tm̄ inuocamus, ut p̄ eos ad deū, tanq̄ scopū &
finē ultimū, habeamus accessum. Neq̄ quisq̄ est (ut reor) in-
uocantiū sanctos, q̄ secundū hāc prioris acceptionē, ad sanctos
prius q̄ ad deū recurrat. Sin uero in p̄dicta aduersarioꝝ assump-
tione, particula illa, t̄pis insinuat ordinē, oīno resutāda est &
repudiāda. Enim uero nullā deo irrogat iniuriā, qui secundū
tēporis ordinē sanctos ante inuocat q̄ deū, quinimo ingētem
illi gloriā affert in eo ipso opere, & quoddā humilitatis p̄æ-
fert insigne, reuerētiaq̄ in deū, idēq̄ prius sanctos accedit, nō
ut in eis listat suę uenerationis metā, sed ut p̄ eos demū proue-
hat in deū. ¶ Sane percontari hos rōcinatores libēs uelim, an
beatus Paulus deo fuit iniurius, cum a Romanis pro se fieri
petiuit.

Sapient. 1

II

III

LIBER SECVNDVS.

- Roma. 1° petiuit orationē, q̄ nō ad deū tunc, sed ad illos adhuc supersti-
tes in carne, cōfugerit, ita ad ipsos scribens. **O**bsacro uos fra-
tres per dñm nostrū Iesum Christū, & per charitatē sancti spi-
ritus, ut adiuuetis me i orationibus uestris pro me ad deū, ut li-
berer ab infidelibus qui sunt in Iudæa. Nūquid etiā idē sit deo
grauiter iniuriatus, cū ad Hebræos scribens efflagitauit ora-
tionis eorū patrociniū, q̄ ad deū p̄tinus se nō cōuerterit, sed
Hebræ. 13 ad hoies hāc agentes uitā, his uerbis, **O**rate pro nobis. Cōfidi-
mus em̄, quia bonā cōscientiā habemus, in oibus bene uolens
tes cōuersari. Respondeāt itidē, qui hanc (q̄ dissoluit) obiectio-
nē proponūt, an illustri uirtute spectabilis **H**ester, regina Per-
sarū, audito grauissimo capitis periculo, q̄d oibus impēdebat
Iudæis **P**ersida incolentibus, ignominiā intulit deo, q̄ nō cō-
tinuo ad ipsum, sed ad **M**ardochæi & Iudæorū cōfugerit pa-
trociniū, petēs pro se orationes ad deū ab ipsis fieri, cum hęc
Hester. 4. **M**ardochæo uerba mādauit. **V**ade & cōgrega omnes Iude-
os quos in **S**ufis reppereris, & orate pro me. **N**ō comedatis &
nō bibatis tribus diebus & tribus noctib⁹, & ego cū ancillis
meis similiter ieiunabo. **R**ursum, si iniuria deū afficiūt, q̄ pri-
us ad sanctos orādos (quantū ad tēporis ordinē) q̄ ad deum se
Iob. 42. cōuertunt, cur ergo deus amicos ipsius **I**ob misit ad implorā-
dā beati Iob orationē, & **A**bimelech regē **G**eraræ, ad expō-
Gene. 20. cendā **A**brahæ uiri sancti precē: ut in primo libro dictum est
Cap. 12. diffusius. Nūquid deus uia illis ostendit, qua eū placaturi pro
cōmisso crimine, grauius ipsum offenderēt? **Q**ui si citra dei in-
iuriā, ad uiuentes prius q̄ ad deū, nos plerūq; cōuertimus, im-
plorantes eorū pro nobis orationē, cur idē nobis facere nō lice-
bit ad sanctos supernæ ciuitatis incolas, longe foeliciore statū
sublimioreq; gradū apud deū, q̄ habeant adhuc detenti i hoc
III exilio, sortitos? **C**eterū rigida est admodū & inutilis, quam
aduersarij assignāt, causa, cur nō debeant hoies ad sanctos pri-
us q̄ ad deū cōfugere, ne uideant (inquiūt) magis in sanctis, q̄
in deo cōfidere, ne etiā id facientes, insinuare quodā mō cen-
seant, sanctos ipsos, esse benigniores in nos & proniores ad op-
pitulandū, q̄ sit deus. **E**tenim facili ratiocinatione & oīno si-
mili refellit hęc eorū ratio, hoc modo. **N**ō est ad aliū quemuis
prius q̄

De ueneratione Sanctorum.

prius q̄ ad deū (ut aiunt) confugiendū, ne uideamur de benignitate dei diffidere, & in alio quouis plus q̄ in deo confidere. Nō igit debemus ad Christū hominē, mediatorē nostrū prius cōfugere, q̄ ad deū patrē celestē, ne uideamur de ipsius dei prius diffidere clemētia, aut magis in Ch̄so quatenus hō est & mediator noster, cōfidere. Atqui id oēs admittūt, q̄ ad Ch̄m mediatorē prius nos recte possum⁹ cōuertere, q̄ ad deū patrē q̄d p̄ ipsum, accessum habemus ad patrē, ip̄o attestante qui ait Ego sum uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrē, nisi p̄ me. Iohan. 14. Ergo prior accessus per oratiōis obsequiū, ad alium quēuis q̄ ad deū nullo modo est argumētum maioris in illo alio q̄ deo, cōfidentia, neq; ullius in deū diffidētia, quin potius est obseruatio ordinatissimæ cōstitutionis diuinæ, qua sanxit, q̄ p̄ alia tanq̄ media accessum habeamus ad eū. Itaq; ad Christū mediatorē nostrū sæpenuero prius q̄ ad deū patrē, cōfugimus ut per ipsum, nostræ oratiōes sint deo patri acceptæ. Cōsimili quoq; modo, interdū ad sanctos prius q̄ ad deū probe conuertimur, ut per eos tanq̄ mediatores secundarios ac patronos cōmodiorem habeamus & cōgruentiorē accessum ad deū, in quo præcipua nostra fiducia, spes & cōfidentia est demū collocata. Atq; ita faciētes, nō negligimus deū aut posthabem⁹ eum sanctis, quin potius eum impesi⁹ honoramus atq; sublimius, cū ipsum cōstituamus præcipuū totius honoratiōis finē. Haud dispari etiā ratione refellit atq; cōfutat illud aduersariorū ratiociniū, quo in præcedētis capituli obiectione prope modum sunt usi, hoc modo. Deus est benignissimus, atq; ad nos adiuuādos paratissimus, maximeq; propensus. Ad eū igitur solū dirigendæ sunt oratiōes nostræ, & nō ad sanctos, ne uideant ipsi esse benigniores in nos & indulgentiores, q̄ deus. Siquidē simili prorsus cōsequio neçteret̄ & hæc ratio, quæ tñ prorsus inualida est & eneruis. Pater celestis est pietissim⁹, summæ in nos misericordiæ, benignitatis & clemētia. Ergo ad eū solū est recurrēdum, & nō erit opus mediatore Christo homine, ne de patris celestis benignitate diffidere uideamur. Perpicuū est plane, in hac posteriore ratiocinatiōe q̄d assumitur, neq; esse, q̄d uero colligit, oīno falsum, cū deus pater Christi

LIBER SECVNDVS.

Atq; nobis mediatorē pro sua immensa bonitate cōstituerit, p̄
 quē n̄r̄a preces offerāt illi & sint acceptabiles. Haud aliter &
 in priore ratiocinādi ḡne ac modo, q̄d primū proponit admit
 tendū est, & q̄d ex illo cōficii, penitus refutandū. Ex q̄ protus
 nus recte inferas, eā cōsequij formā oīno esse inualidā ac inu
 tilē. ¶ **V**erū aduersarij ut hæc de Ch̄so mediatorē adducta de
 uitent incōmoda, & oīm q̄ modo proposita sunt neruū ac ro
 bur dissoluāt, callide quærūt effugiū, dicētes, oīnes eccl̄asti
 cas & supplicationes q̄ ex ordinatione eccl̄iæ ad Christū diri
 gunt, ad eū tantū referri quatenus deus est, & deitatis in eo ha
 bita dūtaxat ratione, nō aut̄ illas fieri ad ipsum, q̄tenus est ho
 mo, & attenda naturæ suæ humanæ cōditione. Atqui media
 tor est (inquiunt) rōne assumptæ humanitatis, nō nōtemplati
 one suæ diuinitatis, q̄ secundū hāc, nude ac simpliciter cōside
 ratā, citra unionē cū n̄ra natura nequaq̄ mediator dicat. Ad
 ipsum igit̄ (aiunt) ut mediatorē, nullæ dirigunt preces eccl̄i
 sticæ, nec supplicationes fiunt a pp̄lo Ch̄siano. ¶ **Q**uod si admitta
 tur, cōuellunt prorsus & corruunt oīa, q̄ in aduersariorū cōsu
 rationē sunt mō adducta. ¶ **S**ed cū huiusmodi meditant̄ & q̄
 ritāt subtergiū n̄, cū quibus literaria nobis agit cōcertatio, in
 grauius incidūt erroris barā hrū quo detinent, proponētes id
 & cōtendētes, ad Ch̄m ut hominē, nullas haberi preces ec
 clestasticas, q̄d certe penitus a ueritate abhorret. Nepe eccl̄ia
 sc̄tā, ad Ch̄m has porrigit deprecatorias supplicationes. Fili
 redēptor mūdi deus, miserere nobis. Agnus dei, q̄ tollis pct̄ā
 mūdi, miserere nobis. Dñe deus, agnus dei, filius patris, & ali
 as cōpluscūlas eiusdē generis ac formæ. Atqui ipse Ch̄s, redē
 ptor mūdi dī & agnus dei, rōne humanitatis a se assumptæ
 secūdū quā immolatus in cruce fuit, & agnus dei denominat̄
 & sanguinē suū p̄ciosum effudit pro nobis in p̄ciū redēptiōis,
 & hinc mūdi redēptor nūcupatus. Cōstat itaq; ab eccl̄ia oīo
 nes ad Ch̄m dirigi, q̄tenus hō est, & mediator n̄r̄. Porro hæc
 & alia p̄multa ad materiā uenerationis sc̄tōrū spectātia, p̄tra
 ¶ **U**aldē. ctat copiose, p̄clare & erudite uenerād̄ p̄r Thomas Walden
 quondā prouincialis in Anglia Carmelitani ordinis, in libro
 suo singulari ac egregio, quē inscripsit de sacramentalibus, tpe
 Martini

De veneratione Sanctorum.

Martini. s. summi pōtificis a dīto, & ab eodē approbato. In
cuius qdē libri cap. 108. & deinceps sequētibz usq; ad cētēsi-
mū decimūqntū, acriter cōfutat eos (potissimū **Vicleuistas** et
eorū affectas, cōtra q̄s, totū id opus diffusum cōponit) q̄ dicunt
sc̄tōs nō esse a nob̄ orādos, eorūq; cauillatiōes argute dissoluit
¶ Sed & hic nō superuacuū fuerit id annotare, beati p̄ris **Ber-** **VI.**
nardi tpe, hāc etiā impietatē de sustollēda sc̄tōz ueneratione,
apud nōnullos grassatā fuisse, quēadmodū ipse apte innuit, in
sermone. 66. sup̄ cātica cāticoz. ubi cū ceteris uulpeculis, q̄ **Canti. I.**
demoliunt uinea dñi, & hāc uafra atq; astutā uulpē capere re-
tibus ueritatis studet, dicēs. Videte detractores, uidete canes. **Bernardus**
Irridēt nos q̄a baptisamus infātes, q̄a oramus pro mortuis, q̄a
sc̄tōz suffragia postulamus. In omni gñe hoīm atq; in utro q;
sexu, festinat̄ proscribere **Ch̄m**, in adultis & paruulis, in ui-
uis & mortuis. Hinc quidē infantib⁹, ex impossibilitate naturæ
inde uero adultis, ex difficultate cōtinētix, p̄scribentes. Porro
mortuos, uiuētū fraudātes auxilijs, uiuētes nihilomin⁹, sc̄tōz
q̄ decesserūt suffragijs spoliātes. Et paulo post eodē loco. **Vi-**
uētū q̄q; preces & hostias, mortui q̄ opus habebunt & digni
erunt, mediātibus p̄cipiēt angelis, & eorū q̄ iā puenerunt, ui-
uētibus adhuc nequaq; solatia deerunt, p̄ deū q̄ ubiq; est, & in
deo, nusq; affectu ch̄sritatis absentū. Hāc **Bernardus**. ¶ **Cæ.** **VII.**
terū id reuera mirū uideri debet, hydrā illā **Lernæā** toties im-
mane caput stygia palude extulisse, & hoīm animis sua instil-
lasse uenena. Mirū etiā & id, q̄ tā diuersis tptibus serpens anti-
quus illud atrū uirus mūdo insibilauerit atq; imiserit. Ad qd̄ **Suffragia san-**
enecādū, nō inutile prorsus erit hoc inter cætera antidotū, ne **ctorum nobis**
q; inefficax oīno medicamētū, qd̄ sequit̄. Planū est quidē, alie **prodesse.**
nā fidē nōnunq; aliqbus suffragari apud deū, ad salutē cū cor- **Mat. 18**
poris tū aīe cōsequēdā. Vt mulieris **Chananeæ** fides ipetrauit
a dño, filie suę liberationē a demōnio, cū ei dictū sit. **O** mulier
magna ē fides tua, fiat tibi sicut petisti. Offerētū itidē paraliti
cū demissum tecto añ **Christū**, fides fuit illi p̄sidio ad recipiē- **Mat. 9**
dā integrā sanitatē. Nā eorū fidē uidens **Christus** (ut ait euan-
gelista) curauit agrotū. Demū fides ecclesiæ sanctæ, paru-
lis qui baptismo abluunt, confert ad salutē, ut modo adductis

LIBER SECVNDVS.

exēplis ostēdit S. Bernardus, in prædicta homilia sexagesima? sexta super cātica. Cur igit̃ aliena suffragia cōsimili iure nō patrocina bŭtur apud dñm ihs pro quibus fiunt: siue a uiuētibus hic, illa præstetur, siue a sanctis qui dño mortui sunt. Si fides ipsa (quę tacitū est et occultū in auribus dei suffragiū) tantę est efficaciat, ut alijs impetret dona salutaria, cur idē nō præstabit apertum orationis suffragium, a sanctis deo factum?

¶ **Q** sancti, bonis ante actę uitę opibus id affecti sunt, ut nobis orōne sua suffragari possint. Cap. VIII.

Qtauo aut̃ loco, ita ratiocinatur aduersarij nostri, Sancti ipsi iā sedibus æthereis recepti, nec præcedētibz meritis, operibusq; bonis deo gratis, quę hęc agētes uitā exercuerunt, nobis auxilio esse possunt nec recentibus atq; post transitū eorū ab hac uita, factis operationibus, q̃ deo sint acceptę. Ipsorū igit̃ probitas & bonitas, nullo modo nobis opitulari potest. Nō præcedentibus quidē nec ante actis operibus bonis, qm̃ pro illis suā receperunt integram mercedē, secūdum illud uerbū beati pauli ad Ephesios.

Eph. 6

Vnuscuiq; quodcūq; fecerit bonum, hoc recipiet a dño, siue seruus siue liber. Cū itaq; sufficienter, imo ultra suorū operū dignitatē sint a dño remunerati, nequaquā illis operibus & hac adñciei merces, q̃ sancti ipsi cōtemplatione illoꝝ, sint præsidio alijs, auxiliū eorū implorantibus. Alioqui duplex eiusdē assignaret̃ operibus præmiū, quod diuinę æquitati nequaquā cōgruit, sicut neq; iudicare bis in id ipsum, & pro uno admisso duplicē cōsurgere tribulationē. Nec recentibus suis meritis operibusq; bonis, q̃ post resolutionē a corpore agant i cœlo, id assequi ualent, ut uiuentibus opē ferant sancti. Nepe iā diutius percurrerunt huius uitę stadiū, in quo solo quicq; promerendi locus est, metāq; attigerunt, post quā nō est amplius laborandi tēpus, secūdū illud dictū in Apocalypsi.

Naum. 1.

Apoca. 14.

II

A modo iā dicit spūs, ut requiescant a laboribus suis, opera em̃ illoꝝ, sequunt̃ illos. Nullus ergo relinquat̃ modus, quo bona sanctorū opera, uirtutūq; excellentia & dignitas, nobis patrocinari queant. ¶ **C**atēz huic cauillo respondendū est, sanctos ipsos & ante actis suis meritis, itidē & præsentibus, posse nobis asserre

ferre

De veneratione Sanctorum.

ferre presidium. Præteritis quidem operibus bonis, quoniam illa a deo acceptata sunt gratæque habita, non solum ad hunc præmij gradum ut inde uitam consequantur æternam ipsorum auctores sancti, sed etiam ut operum eorum implorantibus multa possint beneficia, spiritualiaque munera impetrare. Itaque cum hic uixerunt sancti, tunc præclaris operibus suis id obtinuerunt, quod ad eorum iam in cælis glorificationis opem confugientibus impetrent, quod a deo postularint. Perinde atque secundum beati Augustini sententiam ab Augustinus
 oibus approbatam, hac uita defuncti & locis animarum expiatorum deputati, id cum adhuc uiuerent, bonis suis actibus meruerunt atque obtinuerunt, quod eis post mortem corporis prodesse possint suffragia ecclesie & uiuentium. Videmus enim plerumque regem terrenum, non solum strenuo suo militi, propter hostes ab eo propulsatos aut egregium aliquod facinus militare, eximia, amplam, & magnificam remunerationem reddere, uerum etiam ad eius petitionem, atque in gratiam & fauorem illius, alijs insuper beneficia impendere. Quæadmodum Nabuchodonosor rex Babylonicus postquam Danielē prophetam mitissime honorauit, ob interpretationem somni quod illius mente elapsum fuerat, sicut & ante in primo libri præcedentis capite dictum est, ad postulationem eiusdem constituit super omnia opera prouinciæ Babyloniæ, Sidrac Misac & Abdenago, socios illius. Sic etiam deus ipsi Abrahamæ, propter memorabilem obedientiam, in prompta uoluntate immolandi filium suum ostensam, promisit eidem non modo amplissimam mercedem, sed & magnam bonorum affluentiam, posteritati eius elargiendam. Et ipsi David, ob singularem uitæ eius sanctitatem morumque integritatem, pollicitus est dominus, quod & semen eius post ipsum obtineret etiam regnum Israeliticum, sceptroque paterno potiret. ¶ Nouis itidem & recentibus bonis operibus, id obtinent in cælesti regno sancti, quod alijs eorum inuocantibus auxiliū ferant operem, atque a deo impetrent quod postulauerint. Nam cum deo orationem pro suis supplicibus fundunt, hæc supplicatio, eo quæ deus nouit modo facta, grata est acceptaque diuinæ bonitati, & efficax ex sincera dei in eos beneuolentia atque propensa benignitate, ut impetretur pro quibus rogatur, aliquod munus, quod nequaquam obtinuissent illi supplices sanctorum cultores, si non fuisset diuinæ maiestati tunc
 m. 3. oblata

Augustinus

Danic. 2.

Gene. 22.

2. Reg. 7.
III.

LIBER SECVNDVS.

oblata a sanctis illa pro eis orō. Neq; illud pro alijs orādi munus ac officiū, aduersat̄ statui summæ beatitudinis, quæ affecti sunt sancti in regno cœlog. Qm̄ illius facti participes, q̄q; sibi ipsis acquirere nō possunt nouā mercedē, aut sublimiōre gloriæ tronū, attamē recte alijs optare possunt & expetere suis precibus ea bona, p̄ q̄ & ipsi pro quibus orant, efficiant̄ eius dē fœlicitatis æternæ cōsortes. Quēadmodū alijs apud regē terrenū, sup̄remū amicitiaē gradū adeptus p̄ obsequia añ præstita, recte pro alijs orare potest regē, nō quidem ut per illam orationē, excelsiorē assequat̄ dignitatis gradū, qm̄ eo quē cōsecutus est, maxime contentus est, neq; pro se aliud quippiam expetit, sed ut alijs opē suā implorantibus opitulet̄, atq; a rege eis obtineat quippiā doni, sicut & Danielem postulasse a rege Babylonis, sociorū suorū promotionē, modo dictū est. Ita q; nō sibi orant sc̄ti, sed alijs, nō sibi etiā acgrunt noua munera q̄ omnimodā habeāt bonorum sufficientiā, sed alijs, ad suum patrociniū confugientibus. Vt & Christus deus noster, ad dexterā patris sedens in gloria maiestatis, non sibi exposcit aut uendicat noua a deo patre dona, sed nobis ipsis, quorū est aduocatus. ¶ Porro quēadmodū diuersa fuerūt sanctorū (cū hic uiuerēt) merita, distinctaq; bonorū operū, grā, nā hi una uirtute, ut patiētia, clariū emicuerūt, illi alia, ut uirginitate, aliq; uero alia quapiā, ut zelo iustitiæ. Ita & ipsoꝝ in æterna beatitudine diuersa sunt præmia, suis r̄ndentia bñ factis, sc̄dm̄ illd̄ uerbum dñi apud Iohānem. In domo patris mei, mānsiones multæ sunt. Quod & astruit B. Augustinus in libro de sc̄tā uirginitate, dicens. Quia uita æterna pariter erit oibus sanctis æqualis, denarius unus oibus attributus est. Quia uero in ipsa uita, distincta fulgebunt lumina meritorū, multæ mānsiones sunt apud patrē, atq; p̄ hoc, in denario quidē nō impari, nō uiuit alio alio prolixius, in multis aut̄ mānsionibus, honorat̄ alius alio clariū. Ex qbus duob; añ dictis, diuersitate inq; singulariū uirtutū, & p̄miorū uarietate, nō irrationabilr̄ etiā colligere licet, diuersos sc̄tōs diuersas grās & priuilegia siue dona uaria, a deo esse cōsecutos, & q̄tū ad seiplos, & q̄tū ad necessitates uel defectus uiatorū subleuādos, seu ad gratiarū mūera & bñficia impetrāda

Danie. 2.

III

Iohan. 14
Augustinus

De ueneratione Sanctorum.

petrāda. Et hinc memorabile assignat a p̄claris authorib⁹ documentū, q̄ si quis uitio quolibet acrius impugnat, eū intentius ueneret sanctū & inuocet, q̄ opposita illi uirtute eminentius effulsit. Quēadmodū spiritu infidelitatis tentatus, attendat singulariter **Abrahā** & **Petrū**, fidei uirtute p̄stātissimos, eōs q̄ ueneret impensius. Siquis itē appetētia uindictæ in p̄secutores, cōcitet, **Dauid** & **Stephanū** cōsideret attentius, mālue tudine & in inimicos beneuolētia p̄ cæteris insignes, & ad eorū patrocina recurrat. Si deniq; carnis petulātia quēpiā acrius instimulat, castū **Ioseph** protinus suo obijciat animo, cādissimasq; uirgines **Agnētē** & **Ceciliā**, puritate castitatis, splēdoreq; uirginitatis, in primis spectabiles, illasq; imploret suffragia, & demū exaudiet. Et hoc pacto per cæteras uirtutes, q̄ bus eminenter sancti effloruerunt, ad illas obtinendas inuocādi, est progrediendum.

¶ Per sctōꝝ oꝛones, tāq̄ mediū a deo p̄ordinatū, nos ab eo impetrare postulata ḡfarum munera. **Cap. IX.**

Nono uero iaculo, ita nos aggrediunt aduersarij. Aut scti ipsi, cū fundere deo p̄ces pro alio cōstitunt, cognoscūt deū uelle cōferre idip̄m qd̄ sunt postulaturi, aut nolle illud cōferre. Si primū q̄s dederit, irrita est & inanis eorū oꝛo, cū habeāt cōpertū anteq̄ orant haud dubie deū id daturū quod petunt. Nō em̄ est necessaria eo oratio ad aliquid assequendū, quæ etsi nō fieret, haud minus id haberet. Si uero secundū quis assignauerit añ̄ proposi tū membrū, utpote sctōs anteq̄ orāt, cognoscere q̄ nolit deus conferre id id quod sunt petituri, etiā uana esset ea oꝛo, quā facientes essent passuri repulsam. Quinimo tunc etiā nequaquā orarent, qm̄ diuinæ uoluntati penitus addicti & concordēs, nihil tentarent petere, qd̄ eius superbonæ uolūtati esset dissonū. Et ex hoc ratiocinio cōficere nitunt, ip̄os sanctos nequaquā orare pro nobis, in hoc uitæ stadio adhuc currētibus. ¶ **Ve** huic captioni reddenda ē responsio, in diuino bñplacito id situm esse, an sanctis anteq̄ orēt reuelare uelit, quid circa id qd̄ petere decreuerunt, ip̄se agere disposuerit, quandoquidem
hmōi

LIBER SECVNDVS.

hmoi notio (nec una, utputa q̄ deus sit id q̄d petet, facturus, nec altera, q̄ deus idipsum nō sit facturus) sanctis ut pro nobis orent, ante ipsam orationē sit necessaria, cū possint utrūq; illo r̄ū, anteq̄ orent (q̄ deus ante non reuelarit) ignorare. Est tñ, cognoscant sancti diuina reuelatiōe priusq̄ orent, q̄ deus eos exaudiet orantes pro cuiusq; salute, nō tamen idcirco nequicr̄ q̄ & iuanū fiet illa sanctor̄ oratio. Qm̄ sicut deus uult cuiusq; am æternā cōferre salutē, ita uult per determinata certaq; media, scilicet orationē sanctor̄ & bona illius opera, illi cōferre salutē perpetuā. Et quemadmodū ab æterno cognouit deus Iohannē esse assecutusq; uitam eternā, ita & ante secula cognouit eundē talibus medijs, utputa intercessione sanctor̄ & obseruatione mandator̄ dei, habitusq; æternā uitā. Quocirca p̄ ordinatio diuina circa alicuius salutē perpetuā, nequaq; mutatur per sanctor̄ orationē, sed cōfirmat̄ potius & cōsummat̄ impetratq; salus illa orantibus sanctis, qua ab æterno deus p̄ deliniuit esse illi cōferendā p̄ sanctor̄ intercessionē, & nō aliter. Neq; difficile fuerit, in terrena republica simile quippiam rei propositæ assignare. Siquis em̄ regi arctissima cōiunctus bñuolentia & necessitudine, exploratū añ habuerit, q̄ si pro amico suo donū aliq̄d a rege petat, procul dubio illud obtinebit, nō propterea putabit orationē suā fore inutile, aut nō esse regi faciendā, quinimo eo ipso maxime incitabit ad orādū, qm̄ añ cognoscit se impetratur̄ q̄d petet, & nisi orauerit regē pro tali munere illi obtinēdo, amicū illū nequaq; tale donū habiturū. ¶ Porro cōsimili argutia sophistica, cōtēderet facile quispiam, q̄ nos ipsi hic uitā agētes, nullā deberemus deo orationē porrigere. Nā aut uult (diceret) deus dare q̄d petimus, aut nō uult. Si uult dare, & ab æterno uoluit idē dare, qm̄ uolūtas ei⁹ est imutabilis, q̄re id daturus est, etiā nobis nō orātibus. Si uero nō uult deus illud dare, cū nō possimus ofone nra uolūtatē eius æternā in diuersum cōuerrere, nō est illud nobis orātibus daturus, q̄re rursus frustra oramus. Rndendū est em̄ illi, q̄ sicut ab æterno uoluit deus id muneris (q̄d orōne ad eū fusa impetramus) dare ita uoluit atq; p̄cōstituit, p̄ tale certū mediū scilicet p̄ nostrā orationē, idē gr̄æ munus nobis cōferre. Quare illa ora

De veneratione Sanctorum.

illa oratio non est inanis, ut quod sit medium a deo determinatum, per quod sumus id donum ab eo consecuturi. Exepli gratia, promiserat dominus Abraham, quod in Isaac uocaretur illi semine, quodque in semine illius benedicerent omnes cognationes terrae, quae praedestinauerat deus etiam ante seculum, quod habiturus esset Isaac prole ex casto coniugio, de quo Christus dominus non secundum carnem descenderet. At tamen cum Rebecca uxor eius longum esset tempus post inita coniugii foedera sterilis, orauit Isaac dominum pro uxore sua, ut prole fieret fecunda, & exaudita est eius oratio. **Quis** (oro) hanc orationem Isaac dixerit fuisse irritam apud deum, quod quis id expetierit, quod ante dominus praedestinauerat atque promiserat, quoniam de ipsa oratione, medium erat a deo praestitutum atque praecognitum, quod suam promissionem de semine Abraham multiplicando, & prole ipsi Isaac concedenda, erat expleturus. **Cosimili** quoque ratione **B.** Petrus in 2. sua epistola canonica, scribit ad credentes in Christum. **Quapropter** fratres magis satagite, ut per bona opera, certam uestram uocationem & electionem faciatis. **Hec** enim facientes, non peccabitis aliquando. **Ecce** admonet Petrus, electionem fidelium quae sunt praedestinati a deo, & praedinati ad uitam aeternam, esse bonis operibus confirmanda atque corroboranda, quod ipsa bona opera, medium sunt a deo praesum atque praefinitum, quod electio sanctorum perficiat & compleat. **¶** **Ceterum** propter tres rationes in sexto praecedentis libri capite assignatas, quare sancti sunt a nobis honorandi tanquam nostri apud deum patroni, & aliae tres a probatis adduntur authoribus causae, ad idem tendentes. **Prima** est propter nostram inopiam atque insufficientiam in agendis bonis operibus, subleuanda. **Quoniam** enim adhuc mortalis corporis indumento sumus circumdati, quod aggrauat animam & deprimat humi, non facile possumus attento (ut decet) animo opera bona & ex charitatis feruore prodeum exercere. **Itaque** ut dominus cum misericordia simul seruaret iustitiam, & unam altera temperaret, uoluit ut quibus opera bona propria non sufficiunt ad doni alicuius impetrationem, patrocinari, & succurrerent aliena, et ita indigentia nostra subleuaret, per aliorum abundantiam. **Secunda** causa est, propter sanctorum gloriam manifestandam. **Ne** ut ipsa cognoscat, per ipsos dignatur deus facere miracula in sanitatibus corporum, atque operari salutem in animabus hominum quod sanctos deuote inuocant. **Ut** ex his spiritualibus beneficiis, in eorum laudes erigantur ac assurgant homines, atque ad imitationem uitae eorum excitentur, quod demum

Gene. 17. 22.

Gene. 27.

2. Petri. 1.

III

Sapient. 9.

n demum

LIBER SECVNDVS.

demū ad eādē puenire gloriā, eodemq; pfrui gaudio ualeant. Tertia uero est, propter dei reuerentiā, in sua augustissima dignitate asseruādā. Vt uidelicet peccatorū mole obrutus, sibiq; cōsciū hō q; grauer deū offenderit, tanq̄ nō audēs se primū cōspectui diuinæ maiestatis tremēdæ pariter & reuerēdæ, ob sceles sordes ingerere atq; p̄sentare, recurrat ad sc̄tos cādore puritatis p̄fulgidos, deoq; gratissimos, q; peccatoris p̄ces deo tanq̄ libellū supplicatoriū exhibeāt, easq; suis adiunctas precibus, diuinæ benignitati reddant acceptiores.

¶ S̄ctos, etsi absentes nobis sint, n̄as ad se suas ōnes, ex diuino b̄n̄placito audire, & cognoscere. Cap. X

I N̄sup obiiciūt decimo loco, q; sanctos nō esse orandos cōtendūt, hāc rationē. S̄cti cœlestia incolētes tabernacula, nobis absentes sunt, et maximo ab hac n̄a habitatiōe terrena interuallo disseparati, ob qd̄ haud dubie impediunt, q; minus ōnes n̄as (q̄s illis fundim⁹) cognoscāt, aut aliquo mō p̄cipiāt. Ridiculū est igit̄ & absurdū, q; eos suppliciter oremus, ut q; n̄as preces nequaq; attēdere aut audire queāt, haud aliter ac ineptū foret, si quis apud Parisios cōsistens procūberet in terrā, flecteretq; genua ad orandū amicū suū Romæ agentē, q; nullo mō illius apud Sequanos degētis audire uerba, nec mentē intelligere posset. Et hanc unā rōnem, Hectorei & Achillæi roboris, ualidissimāq; putant, ac prorsus eā cōuincere autumāt, nō esse a nobis sanctos

II ōnibus inuocādos. ¶ Verū eā eē mancā atq; inualidā, adiuutore deo mōstrabimus, cōfitētes quidē ingenue, sc̄tos ip̄os nō posse naturali uia ac rōne attingere orationū nostrarū (siue mēte sola fiant a nobis, siue etiā uoce) notionē, quē admodū super

Esaiæ. 63 illo Esaiæ uerbo. Abrahā nesciuit nos. & Israel ignorauit nos. interliniatis expositio ait. Mortui em̄ sancti nesciūt, qd̄ agāt

Augustinus uiui, etiā eorū filij. Quę sumpta uidet̄ ex illo dicto B. Augustini, in libro de cura pro mortuis agēda. Si tātū (inquit) patriarchæ, qd̄ erga ppl̄m ab eis procreatū ageret, ignorauerūt, quō mortui, uiuorū rebus atq; actibus cognoscēdis adiuuādisque miscerēt. Et id solū cōficit aduersariorū ratio mō adducta, qd̄ uel sine rōne ultro eis tribuimus. Veruntamen diuina reuelatione eis.

De veneratione Sanctorum.

sione eis insinuante quod ad gloriam eorum & honorem attinet, quod ad
dubitauerit sanctos, uota nostra & supplicationes sibi factas ag-
nosceret. Nonne admittent ipsi, contra quos literaria agimus mili-
tia, deum nostras preces non ignorare? siue penitissimis animi pro-
cordis sint fusae, siue uerbo deproptae. Non id (teor) inficiabun-
tur, quoniam quidem omnia nuda & apta sunt oculis eius, qui solus nouit
corda filiorum hominum. Nonne & id tribuent, deum easdem preces no-
stras ad sanctos effusas, posse sanctis ipsis assidua diuinitatis eius ui-
sione beatis, pro sua benignitate reuelare? Quod sane ut potest, etiam
& prestare hoc sanctis amicis suis, est admodum rationabile, quoniam qui-
dem hoc ad dignitatem & cumulatum gloriam eorum attineat, quod cogno-
scat ea quae ad honorem ipsorum hoc in mundo agunt. Insinuat igitur
deus clarissimo gloriae suae lumine sanctis, atque indicat eis, modo
quidem nobis incognito, sibi autem uel notissimo, orationes nostras,
quas effundimus ipsis, cum eorum imploramus patrocinium. In hac
plane sententia descendit Hugo de sancto Victore, in libro secundo
de sacramentis dicens. Multi in quaestione adducunt, si sancti
preces supplicantiu audiant, si uota postulantiu, ad ipsorum
usque cognitionem ueniunt. Difficile est iudicare de homini. Quo-
modo enim scientia nostra, certa esse potest de ipsis, qui eam quam de nobis ha-
bent scientiam, nec capere possumus nec inuestigare? Hoc unum
certum est, animas sanctorum in secreto diuinae contemplationis
constitutas, eorum quae foris agunt tantum scire, quantum illis uel ad
gaudium uel nobis ad auxilium prodesse constat. Nos intercesso-
res quaerimus apud deum, quid amplius uis? Times ne forte non
orent, qui semper orant? Quomodo non orabunt pro te quando
tu oras, qui & quando tu non oras, orare tamen non cessant? Si non
audiunt inquis, & ego in uentum fundo uerba, non audientibus? &
non intelligentibus loquens. Ecce dicamus. Non audiunt sancti uer-
ba postulantiu, neque ad beatitudinem illorum attinet, ista nosse quae foris
agunt. Ecce dicamus, non audiunt. Numquid deus non audit?
Quid ergo laboras inuestigare, quod audiunt & quantum audiunt san-
cti quos oras, cum ipse deus audiat, propter quem oras? Ipse uidet
humilitatem tuam, quae remuneraturus est deuotionem tuam. Tamen si audi-
unt, & quantum audiunt, quod est audire nisi scire? Vnum est lumen
in quo audiunt ad percipiendum, & uident ad cognoscendum

Hebrae. 4
3. Reg. 2

III.
Hugo de san-
cto Victore.

LIBER SECVNDVS.

In q̄ si qd forte foris agit, qd mō interim nō audiūt aut nō uident, mysteriū est dispensationis, nō detrimētū fœlicitatis. Inueniunt tñ quidā sanctorū patrū, qdā ita definiuisse, q̄si nihil sit in creaturis qd nō uideāt, q̄ uideēt oīa uideēt. Ego ampli⁹ iudicare nō p̄sumo, nisi hoc solū, qm̄ tm̄ uideēt, q̄ tū illi placitū ē, quē uident, & in q̄ uident. Hec Hugo. Accedit illi & B. Gregorius, in moral. lib. 2, dicēs. Quid de his q̄ scienda sunt, nesciunt, q̄ scientē oīa sciūt. Vbi Gregorius, q̄ scienda sunt, probe adiecit, qm̄ nō oīm sine discrimine scientiā sanctis tribuendā censet, sed eorū dūtaxat, q̄ ab ipsis sciri expedit. Ea autē sunt q̄ ad eorū gloriā honorēq; spectāt, q̄q; diuinæ bonitati ac claritati quā temp̄ uident eis reuelare placitū est. De q̄ nūero sunt haud dubie uota precesq; fidelīū, ad sc̄torū patrociniā con fugientiū, q̄ cedūt ad ampliōrē ipsorū honorificētiā atq; glorificationē. ¶ Pnt̄ nihilominus etiā sancti cognoscere suppli cationes n̄ras, q̄s hic eis fundimus, ministerio & denūciatione angelicorū spirituū, q̄ sedulo nobis assistunt ad custodiā, & ad tutelā inuigilant, piāq; solitudine n̄ras preces deo & sanctis offerūt, sc̄dm̄ illud Raphaelis testimoniū, ad Tobīā seniorem

Tobīa. 12 Qñ orabas cum lachrymis & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationē tuā dño. Cur igit nō s̄nt credam⁹ ofones n̄ras ad sanctos effusas, ab angelicis spiritibus, etiā ipsis insinuari? cū id in nostrā tendat salutē, & in ipsorū q̄s inuocam⁹ sanctorū nō me diocrē gloriā. ¶ Sed nūc ex scripturæ sanctæ testimonio, etiā refellat & cōfuteat hęc aduersariorū n̄rorū captiosa argutia. Si nō audiūt sancti, eo quē nouit deus mō, ofones n̄ras q̄bus eos ueneramur, cur ergo q̄tidiano cātico cōcinit ecclīa sc̄tā. Bñdi

Denie. 3. cite Anania, Azaria, Misael dño, laudate & sup̄exaltate eum in seculā? cū tres illi fornacis Babylonicæ uictores pueri, ad q̄s hic sermo exhortatorius dirigit, nequaq; nobis p̄sentes subsistat.

Psal. 148 Cur item q̄tidie decātamus in sacra psalmodiā. Laudate dñm̄ oēs angeli eius, laudate eū oēs uirtutes eius, cū nequaq; assint nobis angelicæ oēs substātiæ? Rursum, q̄re propheta i psalmo sc̄tōs oēs cōpellat, hoc mō? Timete dñm̄ oēs sancti ei⁹ qm̄ nō ē inopia timētib⁹ eū. Et rursū Diligite dñm̄ oēs sc̄i ei⁹ qm̄ ueritatē requiret dñs, & retribuet abūdāter faciētibus superbiam.

De veneratione Sanctorum.

perbiā. Deniq; q̄re in oīm sc̄tōꝝ p̄coniū canit eccl̄ia catholi-
ca hoc c̄aticū qd̄ in sacra ponit Apocalyp̄si: **Laudē dicite deo** Apoca. 19.
n̄ro oēs sancti eius, & q̄ timetis deū pulilli & magni. Si ad an-
gelos b̄tōs, si ad sc̄tōs oēs recte dirigit̄ ex usu scripturæ sacræ,
sermo exhortatorius aut admonitorius, cur nō cōsimiliter ad
eosdē apte diriget̄ oīo n̄ra deprecatoria: quā eodē prorsus mō
audiāt, q̄ p̄cipiunt illas ex scriptura mō adductas ad timorē ac
laudē dei exhortationes. Et si nō sunt orādī sancti, neq; hisce
q̄q; exhortationibus p̄dictis sunt incitādī ad laudes deo p̄sol-
uēdas, qd̄ tñ nemo sanæ mētis dixerit, tātis scripturæ testimo-
nijs cōuictus. Quinimo qd̄ amplius est, in sacris c̄aticis ad deū
laudādū excitatorijs, habent̄ plerūq; uerba apud sacras literas
ad res prorsus inanimas, audit⁹ & notionis oīno exptes, ut ad
solē, lunā, stellas, montes, & colles. **Vt in c̄atico triū puerorū**
Hebræorū. B̄ndicite sol & luna dño, b̄ndicite stellæ cœli dño Danie. 3.
& in alijs cōpluribus eiusdē c̄atici uersibus. **Et in psalmo. 148** Psal. 148.
Laudate eū (sc̄z dñm) sol & luna, laudate eū oēs stellæ & lumē
& in cæteris uersibus sequētib; **Potiore igit̄ rōne, dirigunt̄**
oīones n̄ræ deprecatoriæ ad sc̄tōs, sp̄ali auditu p̄ditos, &
intellectuali cognitione. Et q̄ ritū ac usum orādī sc̄tōs impro-
bauerit, eodem prorsus, imo ualentiore iure improbet̄ hęc c̄a-
tica, in quibus inanimatæ subst̄itiæ excitātur ad dei laudem,
sermone ad eas directo, opus est.

¶ Præter Ch̄m, & post eū, sacrā eius matrē & sanctos, es-
se & recte dici nostros mediatores. **Cap. XI.**

Aliā rursus obiectionē moliunt̄ in nos aduersarij, I
q̄ undecimū occupet locū, hoc mō. **Vnus Chr̄s,** I
est uerus mediator n̄r, p̄ quē accessum habeam⁹ ad I. Timo. 2.
patrē, quēadmodū scribit **B. Paulus ad Timotheū.**
Vnus est (inquit) mediator dei & hoīm, hō Ch̄s Iesus, p̄ quē
itidē tāq; pōtificē nostrū, p̄ces n̄ræ offerāt deo, & acceptabiles
fiāt. Vñ sc̄tā eccl̄ia i cuiusq; suarū orationū sine subnequit. **Per**
Ch̄m dñm nostrū, aut cōsimilis sn̄iæ particulā, petēs, p̄ illum
supplicationēs n̄ras deo patri acceptas haberi & gratas. **Quin-**
imo & ipse solus, est mediator, & sufficiēs ad intercedendum
pro nobis, ad uota etiā n̄ra deo offerēda, deniq; ad impetrādū.

LIBER SECVNDVS.

ab eo quicquid petierimus, quod etiam discipulis suis pollicitus est. Si
 Iohan. 16 quod petieritis patrem meum in nomine meo, dabit uobis. qui identidem
 Matt. 11 tam benigniter nos omnes ad se inuitat, dicens. Venite ad me omnes qui
 laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Ad hunc igitur unum
 Act. 4 mediatorum, confugiendum est, quoniam ut inquit Petrus in actibus apo-
 stolicis, non est in aliquo alio salus, neque enim aliud est nomen
 sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Ad
 meritum etiam & uirtutem sacratissimae passionis Christi recurren-
 dum est, quia totus mundus factus est saluus, & non ad sanctos ip-
 sos, qui longe sunt minoris apud deum potestatis ac gradus, quam sit
 ipse Christus. Minus siquidem Christo confidere uidemur, con-
 stituto a deo mediatori, quam praeter ipsum, alios quaerimus me-
 diatores, minorisque censemur eum aestimare quam sanctos, ad quos eo
 praetermisso ac neglecto conuertimur, quod in eius plane uergit
 II inhonorationem. **C**eterum huic occurrendum est cauillationi, &
 ingenue fatendum Christum quidem esse primum & summum mediatorum
 nostrum, ac aduocatum apud patrem, ad quem haud dubie primo est
 refugiendum, & ipsum etiam, solum esse mediatorum est admittendum,
 quantum ad communionem naturae cum his inter quos mediator est, cum
 deo scilicet & hominibus, solus enim ipse, uere deus est & homo. Solus
 etiam mediator noster est Christus, quantum ad redemptionis opus,
 pro nobis saluandis expletum, quod sui ipsius oblatione in cruce, pa-
 trem caelestem mundo solus reddidit placatum. Non tamen tribuendum
 est, ipsum solum esse mediatorum, quantum ad supplicandi pro no-
 bis munus ac officium, quoniam quidem sub eo & cum eo, id muneris etiam
 sancti obeunt atque exequuntur, tanquam secundi (ut ita dixerim) me-
 diatores. Non quidem ex primi mediatoris insufficientia, in eam
 asciti prouinciam patrocinandi pro nobis, sed ex benigna ipsius
 communicatione, qui pro sua incredibili humanitate uoluit & al-
 lios esse secum mediatores, & coopatores ad salutem hominum, ut mul-
 tiplicatis intercessoribus, magis exaudibilis fiat oratio nostra, & fa-
 cilius postulatorum impetratio. Perinde atque in terreni regni cu-
 ria, filius regis plurimum apud patrem potest, ut impetret aliis mune-
 ra. Nihilofecius & proceres regni, post filium regis etiam multum
 habent auctoritatis, ut aliis apud regem sint praesidio, necnon & ipsa re-
 gis mater, cui iuxta postulatum, nihil denegabit unquam. Sed nonne sum-
 mi res

De veneratione Sanctorum.

mi regis nri & dei mri, est sacratissima uirgo Maria, regina cę-
lorę & dña angelorę, q̄ in sublimi cęlestis glorię throno, suo
filio assidet proxima, & ab eo impetrat q̄cũq; petierit. In cui³ Reg. 2.
rei typũ ac figurã, scriptũ est de Bethsabee mrię Salomonis, cũ
accessit eũ, q̄ppia ab ipso petitura, q̄ positus est thronus matri
regis, q̄ sedit ad dexterã eius. Et dixit ei Salomon. Pete mater
mea, neq; eĩ fas est, ut auertã faciẽ meã. Quis ergo dubitaue-
rit, eã appellare nostrã mediatricẽ apud deũ; q̄ nomenclatura
illã B. Bernardus frequẽter nũcupat, in suis sermonib⁹ ac ope-
ribus, ut eũ in quodã sermone ait de ea. Reuolue diligẽti⁹ euã Bernardus
gelicę historię seriẽ uniuersam, & si qd forte increpatorium
si qd durũ, si qd deniq; signũ uel tenuis indignatiõis occurrit
in Maria de cętero suspectã eã habeas, & accedere uerearis,
Q; si (ut uere sunt) plena magis oĩa pietatis & grę, plena mã
suetudinis & misericordię, q̄ ad eã ptinent inueneris, age grãs ei q̄
talẽ tibi mediatricẽ benigna miseratiõẽ, puiditi q̄ nihil possit
eẽ suspectũ. Hęc Bernar. Sic & cęteri sancti, cęlestis glorię
participes, nri sunt (nõ quidẽ excluso Chřo, sed post eũ, & sa-
cro sanctã eius matrẽ) mediatores apud deũ. Neq; prætermis-
so aut neglecto Chřo, sed eo pariter, imo p̄cipue inuocato, o-
randi sunt & sancti. ¶ Itaq; ut paucis rei summa p̄stringat, bi-
fariã Chřus, noster ẽ mediator, utpote mediator redẽptionis, III
& intercessionis. Prior quidẽ mediatio, alijs incõmunicabilis
est, & ei uni cõuenit, q̄ tradidit semetipsum in redẽptionẽ pro
nobis. Posterior uero mediatio, illi etiã cõueniens (nã aduoca-
tus est noster apud patrẽ, & interpellat pro nobis, ut in primo
libro abunde iã dictũ est) alijs est cõmunicabilis, & eã benigni Cap. 11
ter cõmunicat mēbris suis, utputa sanctis iã in cęlesti palatio
gloriosis, qui ex hmõi beneuola cõmunicatione sui capitis, etiã
am sunt pro nobis apud deũ mediatores intercessiõis. Ex quo
protinus euadit manifestũ, Chřm longe potiore ac sublimio-
re rõne nostrũ esse mediatorẽ, q̄ sint sancti. q̄nquidẽ duplici
modo noster est mediator, redẽptionis inquã & intercessio-
nis. Sancti uero, una dumtaxat ratione, nostri sunt mediatores,
scilicet intercessionis. Verũ ex eo q̄ sancti inferiorem habent
mediationis ad nos sortem ac gradum quam Christus, pariter
& minotẽ.

LIBER SECVNDVS.

& minorē nemo recte collegerit, eisdē nullam ad nos habere
mediationis rōnē, neq; eos ullo pacto nros esse mediatores. Si
cut & pperā cōficere quispiā anniteret & astruere, nullā eē ar
gēti p̄ciositatē aut dignitatē, q̄a eā lōge minorē habeat q̄ aurū
aut nullū esse lunæ stellarūve splendorē, q̄ multo sit is inferis
or, q̄ rutilus solis fulgor. Eodē q̄q; pacto sentiēdū pene est de
fiducia, in Ch̄so, & sc̄tis, a nobis h̄nda. Sigdē in Ch̄so collō
cāda nobis est fiducia saluatiōis ab ip̄so obtinēdā, simul & in
tercessionis, q̄ & n̄ sit saluator, & dēpcator apud deū patrem
In sc̄tis uero, unica est a nobis cōstituenda fiducia, utpote in
tercessionis, ad deū pro n̄ra salute porrigēdā, nō eīm æternam
salutē, ab eis ut authoribus, sperare liceat. Maior itaq; (nā ge
mina) in Ch̄so, nobis est cōfidētia reponenda, post quē, & in
III sc̄tis quēpiā cōfidere, nullus recte dānauerit. ¶ Quocirca nō ē
improbāda illa fideiū deuotio, q̄ ad uarios sc̄tōs pro diuersis
subleuādis defectib⁹ aut corpis aut animi, recurrūt, nūc q̄dem
ad hūc pro uno sustollēdo morbo, nūc ad illū pro alio morbo
dimouēdo, nūc ad maiorē pro hoc gr̄a dono, nūc ad minorē
pro alio munere sp̄uali ipetrādo. Nēpe in ipsa letania, suppli
cationeq; sc̄tōꝝ inuocatoria, nō unius tm̄ gradus aut dignita
tis recēseni sancti, sed diuersæ cōditionis ac q̄litate, ut inde su
mamus argumētum, rōnabili q̄dā uarietate ac multiformitate
sc̄tōs eē a deo sapiētissime distinctos, eorūq; cultū, in ordina
tissima illa discretiōe ac diuersitate eē seruādū, ut nō negligāt
inferioris ordinis sancti, p̄pter reuerētiā solis maioribus exhi
bēdā. Nēpe ut in huius libri octauo cap. iā dictū est, deus pro
sua admirabili sapiētia, sc̄tis ipsis diuersis cōtulit diuersa priuī
legia, aut p̄stādā sanitatis cōtra uaria morboꝝ ḡna, aut ipetrā
dā gr̄a peculiaris cōtra mōstra uitioꝝ multiformia, q̄ eluceat
in illis admirāda dei sapiētia, multipliciter distribuētis sua mu
nera amicis, pro q̄litate ac dignitate ip̄oꝝ, cōspiciatq; ip̄a sc̄tō
rū sc̄licissima societas, diuinoꝝ pro hoībus subleuādis dono
rū circūamicta uarietatibus. Et quēadmodū cū in terris adhuc
uiuerēt sc̄ti dei hoīes, p̄ diuersos uaria miraculoꝝ ḡna opatus
est dñs, p̄ hos q̄dē, immūdoꝝ spirituū expulsionē, p̄ illos, ceco
rū illuminationē, p̄ alios ꝑ̄o, mortuoꝝ suscitationē frequētī,
quam

De veneratione Sanctorum.

q̄ alia miracula, aut eminētius q̄ p̄ ceteros. Ita p̄ ipsos iā ccele-
stis regni cōsortes, diuersa mortalib⁹ ipartit sanitatū aut gr̄arū
bñficia. **V**t p̄ hūc sc̄m, pestiferæ luis tollit cōtagia, p̄ illū ut
oratorē & deprecatorē, æstū febrilē depellit, p̄ aliū ꝑo, ignis
sacri restinguit incēdia. Ita q̄z p̄ hūc sc̄m a nobis inuocatū, ca-
stitatis largit gr̄am, p̄ illū, māsuētudinis, p̄ aliū ꝑo, patiētię, &
ita de ceteris, prout q̄sq; sc̄tōz, hac aut illa uirtute (cū hic desu-
daret i agone) excellētī⁹ iclaruit, atq; se ip̄suis exercuit. **Cū** ita
q̄z p̄ hos sc̄tōs tāq̄ riuos, exuberātissim⁹ diuīnæ bonitatis fōs, di-
stribuēs unicuiq; put uult, & p̄ q̄s uult, nob̄ suorū donorū fluē-
ta ipartire cōstituerit, haud ab re sc̄tōs ip̄os tāq̄ p̄onos ac me-
diatores nob̄ asciscim⁹ p̄ q̄s diuinorū mūerū p̄ticipes efficiamur

¶ Locos sc̄tē scripturę, nō incōcinne plerūq; applicari laudi-
bus sc̄tōz in alio sensū, q̄ in q̄ primū sunt cōscripti. **Cap. XII**

Duodecimo, nos hoc telo ipetūt aduersarij. In sc̄tō-
rū ꝑconijs & laudib⁹ decātant ex institutiōe ecclīa-
stica interdū nōnulla, ex sacris l̄ris deprōpta, i alio
prorsus sensū, q̄ in q̄ illa primū sunt prolata. **Exem-**

pli gr̄a. **S**acratissimæ dei m̄ri accōmodat id ex cāticis cāticorū
eulogiū. **T**ota pulchra es amica mea, & macula nō est in te, qd

de ipsa ecclīa **C**h̄ri sp̄osa, ad literā est intelligendū, sicut & illd̄
dictū in **A**pocalypsi. **M**ulier amicta sole, & luna sub pedibus

eius, & in capite eius corona stellarū duodecim, de ipsa ecclīa
ꝑsertim intelligit, & tñ a **B. Bernardo** i qdā sermōe de btā uir-
gine, ipsi sacre uirgini **M**arię accōmodat. **R**ursum illud libri

Sapiētię uerbū. **C**ādor est em̄ lucis æternæ, & speculum sine
macula dei maiestatis, de æterna sapiētia (q̄ dei fili⁹ est) intelli-

gi primū debet, sicut & illud in **E**cclīastico. **A**b initio & añ se-
cula creata sum, & usq; ad futurū sc̄lm nō desinā, & tñ utrūq;

legit atq; cōcinī in laudē gloriōsæ uirginis, in usu ecclīastico
Preterea, ex psalterio cōplura accōmodant sc̄tis cuiusq; ḡnis,

in horis canonicis & missæ officio, q̄ de solo **C**h̄o primū sunt
deprōpta, ac intelligēda. **E**t in epl̄is, ex more ecclīastico in ce-

lebratione missarū, q̄ de sc̄tis fiunt, legi solitis, p̄ multa de ꝑfi-
bus ueteris testamēti dicta, applicant ad sc̄tōs legis euāgelicæ

ꝑter ipsius primi authoris s̄niam, **I**stud aut̄ (inquiūt) magnā in-
ducit cō-

Cant. 4

Apoca. 12

Sapien. 7

Eccle. 24

LIBER SECVNDVS.

ducit cōfusione ecclie dei, cū hoc mō scriptura pro hūano arbitrio torquet ad alienū sensum, & laudib⁹ min⁹ accōmodis atq; incōsentaneis sc̄tōꝝ gradui, a nobis ipsi p̄dicant ac celebrant qd̄ in eoꝝ potius ignominia, q̄ honorē deurgit. **Nō** igit̄ cōmēdāda est, hmōi sc̄tōꝝ laudatio. ¶ **Verum** illis r̄ndendū est, nō id uitio dari debere, q̄ aliqua sacra scripturæ snia applicet alicui, de q̄ tñ primū nō est deprompta, propter aliquā habitudinē & cōformitatē illius, ad id de q̄ primū illa est cōscripta. Quēadmodū magnā cōcinnitatē atq; cōuententiam habet sanctissima Christi mater, ad ecclesiā Christi sponsam. Nā ipsa, mater est ecclesiæ fidelisq; populi, secundū sp̄m, sicut prior **Eua**, omniū uiuentiū est mater, secundū carnē. Cū em̄ mater sit saluatoris, & uiuificatoris oim, cur (oro) mater nō erit oim qui saluati sunt & uiuificati per eū. **Non** inconcinne igit̄ nec inepte, quæ de sancta dicūtur ecclesia in sacris literis, attribuntur ob hoc respōsum, & sacratissimæ uirgini **Mariæ**. Præterea, mirā habet cōformitatē atq; cōsonātiā eadē sancta dei genitrix, cū æterna sapiētia. **Nēpe** ipsa est uera filij dei m̄r, q̄ uirtus est & sapiētia p̄ris, eandē naturæ idētatē cū ipso, q̄tenus hō ē, sortita. **Quis** igit̄ indignū & absurdū iudicauerit, ob hāc cōsubstantialitatē matris cū filio, ea q̄ de æterna dei sapientia primū dicunt, secūdo loco & cōsequio quodā, de sacrosancta dei matre prædicat; **Sicut** em̄ clara matrum stemmata trās eunt in filios, eadēq; denominatione q̄ parentē, etiā ipsos illustres reddūt, haud secus & insignes filioꝝ tituli, matre q̄q; decorare solēt. ¶ **Rursum**, ut author est **B. Augustinus** in tertio libro de doctrina Ch̄ana, ubi septē regulas **Ticonij** ad aperienda sacraꝝ l̄rāꝝ sensa admodū cōducibiles, latius explicat, secūdū primā eiisdē regulā (q̄ de Ch̄o capite est & eius corpore) in ipso scripturæ cōtextu interdū a capite trāsit ad corp⁹, & interdū e diuerso a corpore Ch̄i ad eius caput, & id quidē, p̄pter nexū atq; cōformitatē & cōherentiā corporis ad suū caput. **Apte** igit̄ et cōgruēter propter eadē causam, q̄ in diuinis psalms primū de **Christo** capite, dicunt, ut psalmo primo, secundo, tertio, q̄rto, octauo, decimo, decimoquinto, uicesimo, uicesimotertio, & alijs p̄ multis, secūdo q̄ loco de sanctis, q̄ sunt membra.

I. Corin. I

III
Augustinus
Ticonius

De ueneratione Sanctorum.

membra corporis Chri, decantant. Demum inter noui testamen-
ti patres & ueteris, magna est cognatio affinitasq; uirtutu, nisi
deq; bonorū operū gñibus enituisse legunt pleriq; antiqui, ue-
ri dei cultores, & q sub lege euāgelica insigni uitæ sanctimo-
nia resplenduerūt. Ob hanc igit uirtutū germanitatē, aut offi-
cij dignitatēq; in dei ministerio idēitate, q̄s iure improbauerit
ea q̄ in libro **Eccliaſtici** de **Abrahā**, **Ioseph**, **Mose**, **Aarō**, **Da-
uid** & reliq; p̄claris illius t̄pis uiris, p̄conia descripta sunt, ac
comodari ad illustres sanctitate uiros uouē legis, aut p̄tifica-
li autoritate, aut singulari aliq̄ uirtute cū priscis illis p̄fīb^o cō-
spirantes. Nulli certe recta rōne nitēti, absurda, uideri debet,
aut inepta, hęc laudis priscoꝝ ad recētiore applicatio atq; tra-
ductio. ¶ Sed hic rursū insurgūt n̄ri colluctatores, occasio-
nē cauillādi nacti, qm̄ librū **Eccliaſtici** mō noiatim exp̄ssim^o.
Liber (inquiūt) **Eccliaſtici**, nō est de canone sacroꝝ librorū di-
uinae scripturę, sicut nec liber **Sapiētie**, **Iudith**, **Tobie**, & **Ma-
chabeorū**. Illos em̄ qnq; libros, cēsuerūt oculatissimi p̄res an-
tiqui, secernēdos a catalogo librorū canonicorū sacrae scriptu-
rę. Ex illis igit p̄perā sumunt ea, q̄ in sc̄toꝝ celebrationē con-
cinunt in usu eccliaſtico, neq; rata haberi debēt ea testimonia
ad quicq̄ cōfirmādū, q̄ ex p̄dictis libris desumunt, quēadmo-
dū ex libro **Tobie** itidē & **Machabeorū** nō nulla adducta sūt
in priore libro, ad cōprobandū qd̄ inibi proponebat, q̄ qdē cō-
probatio, idcirco inualida & infirma uideri possit. ¶ His ita sa-
tisfaciēdū est, qnq; libros añ dictos nō esse quidē de canone
pud **Iudæos**, sed apud **Chriānos**, ipsos esse canonicos, quantū
ad salutarē morū doctrinā in eis contentā, & testimonia pro-
prietate fidei ac religionis ex eis apud **Christi** cultores & inter
illos sumenda, licet cōtra hostes fidei **Christianę** & cōculca-
tores ut **Iudæos**, nō essent ualida nec firma ex eis libris sum-
pta testimonia. Qd̄ plane ex **B. Augustini** sn̄ia colligit, ita dicē
tis in decimo octauo libro de ciuitate dei, capite tricesimo q̄rto
Ab hoc tpe apud **Iudæos** restituto tēplo, nō reges sed p̄inci-
pes fuerūt, usq; ad **Aristobolū**, quorū supputatio temporum,
non in scripturis sanctis, quę canonice appellantur, sed in
alijs inuenitur. In quibus sunt & **Machabeorū** libri, quos nō
o 2 **Iudæi**,

III.

Cap. II.

Augustinus

LIBER SECVNDVS.

Iudei, sed ecclia pro canonicis habet, propter quondam martyrum
passiones uehementes atque mirabiles, quae antequam Christus uenisset in
carne, usque ad mortem pro dei lege certauerunt, & mala grauissima
ma atque horribilia protulerunt. **Hac ibi.** Sed quemadmodum libros
Machabeorum ecclia sancta pro canonicis habet, ut hic sentit Au-

Sapient. 2
Eccle. 24 gustinus, eodem prorsus modo & ob consimilem rationem, ceteros quoque
tuor habet ut canonicos, quia propter praecleara morum documenta ac praec-
cepta, in libro Sapientiae aptum continet oraculum de persecutione, ab
impijs Christo illata. In ecclesiastico quoque, sublimia aeternae dei sapi-
entiae praeconia. In ceteris autem duobus, sacra textus historia, mira-
bilis dei benignitas ad suos cultores a malis eruditos edisserens

VI. Ceterum audiamus & hoc loco ex beato Augustino. Quod uero auctoritas
deferendum est duobus libris modo dictis, Sapientiae & ecclesiastico

Augustinus De libro quod sapientiae, singulatim ita loquitur ipse, in primo li-
bro de praedestinatione sanctorum cap. 13. Quae cum ita sint, non debuit
repudiari inia libri Sapientiae, quae meruit in ecclesia Christi, de gra-
du electorum ecclesiae Christi tam longa annositate recitari, & ab omnibus
christianis, ab episcopis usque ad extremos laicos fideles, poenitentes, ca-

Idem techuminos, cum ueneratione diuinae auctoritatis audiri. De am-
bobus autem illis simul, idem in secundo libro de doctrina christiana sic
ait. Illi duo libri, unus quae Sapientia, & alius quae Ecclesiasticus inscri-
bitur, quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter propheticos nu-
merandi sunt. Rursum de hisdem duobus libris, idem beatus praefatus in 17.

Idem. libro de ciuitate dei cap. 20. ita inquit. Alij quoque duo, quae unus Sa-
pientia, alter quoque Ecclesiasticus dicitur, propter eloquij nonnullam siliu-
dinem, ut Salomonis dicantur, obtinuit consuetudo. Non autem esse ip-
sius, non dubitant doctiores, eos tamen in auctoritatem, maxime occide-
ntalis antiquus recepit ecclesia. Quorum in uno, quae appellatur Sapientia
Salomonis, passio Christi aptissime prophetauit. Impij quippe inter
fectores eius commemorantur, dicentes. Circuueniamus iustum, quoniam in
suauis est nobis, & contrarij est operibus nostris, & improperat nobis praec-
cepta legis, & infamat in nos praeccepta disciplinae nostrae. Promittit scientiam dei se
habere, & filium deisse noiat. Et reliqua, ibi consequentia. In Ecclesia-
stico autem, fides gentium futura praedicat, isto modo. Miserere nostri domine
deus omnium, & immitte timorem tuum super omnes gentes, extolle ma-
nū tuam super gentes alienas, & uideat potentiam tuam. **Ut sicut coram**

Sapient. 2 illis san-

Eccle. 26

De ueneratione Sanctorum.

illis sanctificatus es in nobis, ita corā nobis magnificeris in illis & agnoscat te, scdm q̄ & nos agnouimus te, q̄a nō est deus p̄ter te dñe. Hāc sub optādi & precādi specie p̄phetiā, p̄ lesum Ch̄m uidem⁹ ipletā. Sed aduersus cōtradictōres, nō tāta auctoritate proferunt q̄ scripta nō sunt in canone Iudeorū. Hęc Augu. ibidē. ¶ Porro quīs etiā p̄dicti q̄nq; libri admitterent VII. nō eē de canone sacrorū librorū scripturā sanctā, ex hoc tñ nō recte cōficias, ipsos legi nō posse, aut desumi ex illis aliq̄, q̄ in officio eccl̄astico recitent in laudē sc̄torū. Nēpe in horis canonicis, sacrificijq; sc̄tissimā eucharistiā oblatione, multa ex institutione eccl̄iā, probe legunt ac decātant, q̄ ex libris canonicis sacre scripturę nō sunt desumpta, ut homilię euāgeliorū ac historiā de uita ac morib⁹ sc̄torū, q̄ nequaq̄ ad eā accedunt dignitatē, neq; tñ hñt auctoritatis robur, sicut ea q̄ p̄dicti q̄nq; libri cōplectunt. Qui qm̄ ex generali eccl̄iā cōstitutiōe approbati sunt, ut quotānis legātur in officio eccl̄astico, nō est cur amplius qs hæsitet, ex ipsis & ea depromi legitime posse, q̄ in sanctorū cōmendationē piē ac religiose cōcīnātur.

¶ Id p̄coni, digne & uere, Christiferā uirgini attribui ab eccl̄esia catholica, q̄ Ch̄m meruerit portare. Cap. XIII.

Resum & hoc spiculū, decimotertio loco in nos I. eiaculā aduersarij. In sacre uirginis & sc̄torū laudibus, ab eccl̄ia lōgo usu receptis, plerāq; cōperiūt cōcīni, q̄ a ueritate & pio religionis cultu uidēt aliēna. Exēpli gr̄a, in illa celebratissima eccl̄iē laude, ad sacrosanctā dei matrē tpe paschali decātari solita. Regina cœli lætare, q̄a quē meruisti portare, resurrexit sicut dixit, ora pro nob̄ deū astruit sc̄da eius p̄ricula, beatā dei matrē meruisse, q̄ uirginali suo utero Ch̄m gestauerit. Illud autē nequaq̄ vitati (inquiūt) cohæret, qm̄ diuina tñ electiōe, supbenignoq; supnæ bonitatis indultu, id cōsecuta est deo sacrata uirgo, q̄ m̄ dei sit effecta, & nō ex aliq̄ suo peculiari merito. Nullū em̄ (ut aiūt) ē hoīs erga deū meritū, sed solū debitū, dei ꝑo ad hominē nullū est debitū, sed sola gr̄a & gratuita bonitatis. Imo meriti nomē tanq̄ supbū, collatiōe n̄i ad deū facta, prorsus ē (ut sentiūt) ab ore ch̄riano reijciēdū. Nō igit̄ hoc pacto, ritē honorāl̄ sancti, q̄sq; dē:

LIBER SECVNDVS.

II. quicquid falsis predicari noluit laudibus, nec sublimioribus quam pat
 sit, titulis celebrari. ¶ Sed huic obiectioni reddenda est ratio,
 summopere id cuique obseruandum esse, quod in orationibus ac laudibus
 admittendis, quod ad dignissimam dei matrem aut sanctos, religiosa ma
 iorum deuotio olim composuit, & diuturnus recepit usus, non se pre
 stet morosum ac difficile, aut suo sensu nixus, quod propria in eis di
 ctum, temere ac leuiter carpat, aut arroganter imuet in alium contra
 dictum, quem sibi constringet accommodiore. Sed suum intellectum capti
 uans in obsequium Christi, antiquitatem deserens & receptissimo usui
 benigna interpretatione, illud ut uulgo legitur exponere, aptumque
 illi accommodare sensum elaboret, a pietate fidei et ueritate non ab
 horret. Si quis enim suo magis quam alieno credens sensui, contra bea
 ti Bernardi salutarem doctrinam, prudensque in oculis suis & apud se
 Elia. 6. metipsum sapiens, studuerit aut improbare quod de sanctis tota canit ec
 clesia, aut insolenter permutare, inducet ingentem populo Christiano tur
 bationem, & nouitatem seditiosam ac factiosam inuehet, sacræque
 III. noxiâ religioni. ¶ Quod in proposito paulo ante exemplo, particula
 tim est patefaciendum. In quo, uerbum mereri, si dicat tantum ualere
 atque dignum esse, omnis iam cadit & tollit controuersia. Si quidem ea signifi
 catio, non est huic uerbo mereri, aliena aut discoueniens, quoniam
 de in humanis honoribus ac dignitatibus exprimendis, se penue
 ro in eo significato, illo uerbo utimur, cum dicimus quempiam me
 ruisse magistratum aliquem aut pontificatum, quia propter integritatem
 morum ac prudentiam rerum agenda, eo est dignus. Et quis (oro)
 pie in deum ac sacrosanctam uirginem affectus, negauerit eam fuisse
 dignam, ut in thalamo suo uirgineo, dei filium susciperet? Dignam
 quidem, potissimum ex largo dei munere singularique delectu, quod
 uenerat illam in benedictionibus dulcedinis, effeceratque eandem ad
 hoc admirabile mysterium in ipsa perficiendum dignam, ad quam ante se
 cula eam elegerat. Nihilofecius & ipsa, candidissimæ uirginitatis
 proposito, etiam in foedere conubiali seruato, summæ itidem
 humilitatis studio atque exercitio, charitatis propterea ardentissimæ
 feruore, eximia etiam mansuetudinis & benignitatis affectu, ce
 terisque uirtutum officiis & opibus, quibus ab ineunte ætate assidue
 se exercuerat adiutore deo, se ipsam etiam (quod tamen homini fas est) red
 diderat dignam per exuberantem dei in se gratiam, ut diuino illi myste
 rio (ad

De ueneratione Sanctorum.

rio (ad qd erat electa, & p̄lecta a dño) inueniret idonea, apta,
& cōgrua. Recte igit̄ tā excellēti & singulari uirgini, illud at-
tribuimus p̄coniū, q̄ meruerit portare regē cceloz; & dñm, id
est, digna fuerit atq; idonea, ex dei munere primū, & deinde
sua ipsius apta dispōne p̄ bonoz operū studiū, ferre castis suis
uiscerib⁹ Ch̄m dei filiū. Quēadmodū & de iustis d̄t liber **Sap̄**
piēt̄, q̄ deus tēt̄auit eos, & tanq̄ aurū in fornace probauit il-
los, & iuenit eos dignos se. Et in **Apoca.** de sc̄tis ipsis deus lo-
quēs, cōtestat̄. **Ambulabūt mecū i albis, qm̄ digni sūt.** Hmōi
tñ dignitas, tā in sacra uirgine q̄ in sc̄tis, deo primū accepta re-
ferri debet. Cum itaq; sc̄ta canit ecclia de insigni illa uirgine,
q̄ meruit portare dei filiū, nō insinuat eo ȳbo, id eiudē ȳginis
sc̄titati aut uirtutibus fuisse debitū, q̄ filij dei m̄ eēt, q̄si ad id
ip̄m illi p̄stādū de⁹ fuisset obstruct⁹ atq; deuinct⁹, sed id solū, q̄
digna fuerit atq; idonea, eo q̄ supra dict⁹ est mō, suscipe in uir-
ginali suo utero ueg. dei filiū, qd utiq; uerissimum est. ¶ **Porto** **III**
sc̄toꝝ patrū autoritate neutiq; asp̄nāda nūc oñdamus optet,
(ne sola rōne cām nostrā agere uideamur) id loquēdi gen⁹, an-
tiquissimū eē & i ecclia receptissimū, q̄ bt̄a uirgo meruit por-
tare dei filiū. Et primū testimonio beati **Hieron.** q̄ in ep̄la ad
Celantiā matronā ait. **Quid apud deū in uiris, nobilius Petro** **Hieronymus,**
q̄ piscator & paup̄ fuit? **Quid in sc̄eminis, B. Maria** illustrius
q̄ sp̄sa fabri describit̄? Sed illi piscatori & paupi, cœlestis re- **Matt. 16.**
gnia **Ch̄o** credunt̄ clauēs. Hęc sp̄sa fabri, meruit esse mater
illius, a q̄ ipsā clauēs datæ sunt. **Accedat illi & bt̄s Augu.** in **Augustinus**
libro de natura & gratia dicēs. **Excepta sancta uirgine Maria,**
de qua propter honorē dñi nullā prorsus (cū de peccatis agit̄)
habere uolo quēstionē. Inde em̄ scimus, q̄ ei plus gr̄æ colla-
tū fuerit ad uincēdū om̄i ex parte pct̄m, q̄ cōcipere & parere
meruit eū, quē constat nullū habuisse peccatū. Idē quoq; in q̄
dā sermone de beata uirgine, ad eā uerba dirigens ait. **Sancta** **Idem**
Maria succurre miseris, iuuā pusillanimes, refoue flebiles, ora
pro pp̄lo, interueni pro clero, intercede pro deuoto sc̄emineo
sexu. **Sentiāt oēs tuū iuamē, quicūq; celebrāt tuū nomē.** **As-**
siste parata uotis poscētū, & repēde nobis oib⁹ salutis effectū
Sit tibi studium, assidue orare pro populo dei, quæ meruit
bñdicta.

LIBER SECUNDVS.

bñdicta proferre p̄ciū mūdi. Hec Aug. Quid ergo nūc dicēt tetrici isti cēsores, aut qd causæ habebūt, ad refutādū hoc oīo nis schema atq; proloquiū. Maria uirgo meruit portare Chri stū dei filiū, cū tā celebres uideāt authores, illa sepius usos eēt

Bernardus

Demū adiūgat illis & btūs p̄ Bernard⁹ in qdā sermone de ea de sacratissima uirgine dicēs. Quenā poterit lingua, etiā si an gelica sit, dignis extollere laudib⁹ uirginē matrē, matrē aut nō cuiuscūq; sed dei? Quē etiā uel angelica puritas uirginitati illi audeat cōparari, q̄ digna fuit spūscti sacrariū fieri, & habitacu lū filij dei? Ecce hic p̄bibet Bernard⁹ sacrā ipsam uirginē fuisse dignā (qd̄ tātūde ualeat, atq; meruisse) ut filij dei fieret habitacu

III

culū. ¶ Qd̄ yō de merito deī assumūt in hac obiectiōe aduet sarij, ita distinguēdū est, q̄ si meritū attēdat ex sola hūanoꝝ oꝝ peꝝ dignitate ac natura, nulla habita rōne diuinæ gr̄æ adiu tricis, aut bonitatis ei⁹ imēsæ, promittētis pro bonis opibus p̄ mia, nullū sane ponēdū est tale meritū, qd̄ sc̄z ex sola oꝝ no strorū q̄litate ac cōditiōe, sit dei ad reddēdā nobis mercedē ob ligatoriū. Nā cū fecerim⁹ oīa q̄ p̄cepta sunt nobis, adhuc dice re debem⁹, sc̄dm summæ yitatis sniam, serui iuuitiles sum⁹, qd̄ debuim⁹ facere, fecim⁹. Et cū Esaiā p̄pheta ingenue fateri, q̄ oēs iustitiæ n̄ræ, sunt q̄si p̄anus mēstruate. Et hoc meritū (qd̄ uere animi hūilitati plane repugnat) dānat B. Paul⁹, cū scribit ad Rom̄.

Luca. 17
Esaie. 64

¶ Ḡra dei, uita æterna. Et rursūm ibidē. Si at̄ gr̄a iā nō ex opib⁹, aliogn gr̄a, iā nō est gr̄a Rursūm ad Ephe. scribēs in qt. Ḡra estis saluati p̄ fidem, non ex uobis. Dei em̄ donū est, nō ex opib⁹, ne qs gloriē. Sin yō attēdat meritū ex diuina p̄ missiōe, gratuite & liberali nob̄ facta, q̄ custodientes mādāta dei, ingrediemur æternā requiē, & ipsius itidē p̄mittētis yita te, quēq; fallere nescia, ex adiutricis etiā gr̄æ dei ad bñ opandū p̄sidio, & demū ex oꝝ n̄rōꝝ cōditiōe ac q̄litate postremo cō situēda loco, qs recte inficiabit eē meritū in hūanis opib⁹ et̄ ga deū, cui suū r̄ndeat sc̄dm diuinā ordinationē p̄miū in celo a deo repromissum? Scriptū est em̄ in. 2. li. Paralipo. Erit mer ces opib⁹ v̄ris. Et in libro Sapiētīæ. Reddet de⁹ mercedē labo rū sc̄tōꝝ suorū. Rursūm i euāg. Merces v̄ra copiosa ē in celo

Roma. 6
Roma. 11
Ephe. 2.

Et in. 1. ad Corin. ep̄la. Vnusq; p̄p̄riā mercedē recipiet, se cundum

2. Paral. 15.
Sapien. 10.
Mat. 5
1. Corin. 3

De veneratione Sanctorum.

cū dū sū laborē. Merces autē, sicut & p̄miū, refert ad meritū,
siue opus bonū. Est igit tale admittēdū meritū, p̄cipue p̄dēs
ex liberalitate gratuita dei promittētis, & adiutorio diuīe gr̄a
ac demū ex opis ipsius q̄litate, sc̄dm quā dīstrībuit de° p̄mīum **Psal. 07**
iuxta snīam, p̄phete in psalmo. **Reddet unicuiq; iuxta opa sua**
¶ Porro cū meritū dicat opus bonū deo gratū, & acceptū ad
p̄mīj retributionē, sc̄dm suā promissionē ac opis q̄litatē, & ad
m̄tāt aduersarij, a nobis fieri posse opa bona, q̄ de° ex bonita
te sua acceptet ad remunerationē, demirādū sane est, cur non
etiā tribuāt nos posse mereri, aut habere meritū erga deū. Et
potius meo iudicio uident̄ reijcere uocabulū mereri, & dīcti
onē ipsam, q̄ eius rē subiectā atq; significatū, q̄nqdē opus bo
nū, cui ex diuina ordinatiōe r̄ideat p̄mīū in ccelo, nō abnuūt.
H mōi autē bonū opus, idīpm est qd meritū. Veruntū eos iter
rogare libēter uelim, cur meriti nomē ita execrant & dānant,
qd t̄n in sacrag. l̄rag. sc̄tōꝝq; patrū diuinā scripturā exponen
tū, & totius ecclīe frequētī est usu. Nēpe scribit apl̄s ad **Hebr̄. 13**
breos. B̄nificētiā & cōmunionis nolite obliuisci, talib⁹ em̄ ho **Ecclē. 16.**
stījs promeret de°. Et **Ecclīastic⁹** ingt. **Miscdia faciet unicuiq;**
q; locū, sc̄dm meritū opeꝝ suoz. **B**tūs itē **Dionysius** i postre
mo cap. libri, de ecclīastica hierarchia dt. Sin autē ad summā il
lā nō puenit effigiē, sancte t̄n se i uita habuit, paria & iste meri
tis p̄mia referet. **Aug.** etiā in. 13. lib. de ciuit. dei, ca. 4 ait. **Sic Augustinus**
p̄ ineffabilē dei miscdiā & ipsa p̄cna uitioꝝ trāsīt in arma uir
tutis, & sic iusti meritū, etiā supplicij p̄ctōris. Tūc em̄ mors ē
acq̄sita peccādo, nūc iplē iustitia moriendo. Et paulo post in
eiusdē libri cap. 6. Quicqd t̄n illud est in moriētib⁹ qd cū gra
ui sensu adimit sensum, pie fideliterq; tolerando auget meri
tū patiētia, nō aufert uocabulū p̄cnae. Quinimo & sequenti
cap. idē, bis meriti nomē repetit. **O**mitto dedita opa **Hierōn.**
Ambro. **Gregoriū, Bernardū, Bedā, & ceteros illustres scri**
ptores, q̄ libri sc̄tēt hisce dictionibus, mereri ac meritū. **D**e
niq; totū pene officiū ecclīasticū, h̄sdē uocabulis est resp̄sum,
ut qn̄ deū suppliciter oram⁹, q̄ dū sc̄tōꝝ merita recolim⁹, pa
trociniā sentiam⁹, cū itē petim⁹, oīm sc̄tōꝝ meritis & interces
sione a malis liberari, & mille alijs in locis. **N**ō itaq; exhorrea
p mus neq;

LIBER SECUNDVS.

mus neq; aspnemur id nomē, qđ tantope uidem⁹ ab ipsa anti-
qrate et ritu eccliaſtico celebratū. Et hęc qđ de merito, ex oc-
caſione & accidentario, in pſentia ſunt adducta. De q̄ ſi q̄s am-

Gabriel. priorē uelit habere determinationē, recurrat ad **Gabriele** in
expōne de canone miſſæ, in lectione quinqueſimanona, & ad

Guilhelm⁹ Parisienſis. **Guilhelmū Parisienſem**, in opusculo ſuo de meritis, q̄q; uter⁹
q̄ ualidis rōnibus & ſcripturæ testimonijs aſtruit, ponēdū eē

Richardus de ſctō Victore. meritū hoim ad deū. In eandē q̄q; ſniam deſcēdit eximius pa-
Richardus de ſancto Victore, in tertio libro ſui operis qui
Beniamin maior inſcribit, de cōtemplatione.

¶ Eandē ſacrā uirginē, uera itidē laude prædicari ab ecclia
q̄ ſit uita, & ſpes noſtra. **Cap. XIII.**

Inſiſtūt iteꝝ aduerſarij, & decimoq̄to inſultu hūc
cauillū nobis obiectāt. In illa laudatoria ad ſacrātā
dei matrē ſupplicatiōe, quā frequētiſſime decantat
ecclia. **Salue regina miſcēdiæ, uita, dulcedo, & ſpes**

Iohan. 11. nſa, ſalue, ipſa beata uirgo appellat⁹ uita, & ſpes nſa, q̄ tñ nunt-
Iohan. 14. cupationes, ſoli deo cōpetūt, tribuendæq; ſunt, cū **Chrūs ue-**
rſus deus & dei filius, dicat de ſeiſpo in euangelio. **Ego ſum re-**
ſurrectio & uita. Et tuſum. Ego ſum uia, ueritas & uita. Et i

Pſal. 90. pſalmo cōteſteſ propheta. **Tu es dñe ſpes mea. Et iteꝝ. Exau-**
Pſal. 64. di nos deus ſalutaris nſ, ſpes oim finiū terræ, & in mari longe

Quæ aut ſoli deo cōueniūt, neſas eſt, alicui creaturæ quātūcū-
q; excellēti, gratiaq; & gloria eminēti, aſcribere. Nā idipſum
eſſet, falſis & ſublīmioribus æquo titulis, eā honorare. At hu-

II iuſmodi laude, nō delectant nec gaudēt ſancti. Nō igit⁹ eo, q̄
nūc in uſu eccliaſtico habet, mō, honorādī ſunt ſancti. ¶ **Qui**

bus ita rñdendū eſt, nomenclaturas, illas p̄dictas & denomina-
tiones, ſecūdū rōnem illā qua deo cōueniūt, nō eſſe quidē alte-
ri cuiq; a deo aſciſcēdas, utpote ſecūdū rōnem abſolutā & p̄ri-

marīā, iuxta quā, deus ipſe ſolus dicit⁹ uita, qm̄ eſt fons uitę, &
abſolute uita, qm̄mo immēſum uitę pelagus, a q̄ in oīa uiuen-
tia, cū corporis tū ſpūs uita, multiformi participatione proflu-

Dionyſius it, quēadmodū dicit **B. Dionyſius** in libro de diuinis nominib;
bus, cap ſexto, his uerbis. **Nunc uero celebrāda eſt laudibus**

uita æterna, ex q̄, ipſa uita & uita omnis eſt, & a q̄, in oīa, quæ
uitam

De ueneratione Sanctorum.

uitā q̄modolibet hauriūt, uiuere, pro modo cuiusq; diffundit
Et ita de cæteris, q̄ in toto illo capite diuine prosequit̄, subne-
ctens circa calcē. Nā uita illa suprema & principalis, & uitæ
omnis est author, & fœcūdat & replet & diuidit uitā, & om̄i
ex uita p̄dicāda est, pro om̄i fœcūditate uitæ, ut omnigena,
oisq; uita, intelligētia, cōphēsa, laudatq; ut nullius agēs, imo
uitæ affatim plena, p̄ se uiuēs, & ut supra oēm uitā, ut uitā uiui
ficās, uitæq; superior. Hęc ibi. Ipse itidē deus sol⁹, est p̄cipualpes
& fiducia n̄ra, cui primū adherere, & ad quē potissimū recur-
tere debem⁹, scdm̄ illud prophete uerbū, in psalmo. **Mihi at** Psal. 74.
adherere deo bonū est, ponere in dño deo spem meā. Cui cō- Hierc. 17
sonat Hieremias, dicēs. Maledictus hō, q̄ cōfidit in hoīe, & q̄
ponit carnē brachiū suū. ¶ Nihilomin⁹ eadē nuncupationes III.
p̄nt scdm̄ inferiorē quādā rōnem, & secūdatiā denominatio-
nē, recte ac pie creaturis ascribi, qm̄ secūdū deū & post diui-
nā bonitatē, illa secūdo loco, cōtracte, & p̄ quādā participati-
nē eis cōueniūt. Vt sacrosctā uirgo Maria, uere dī uita n̄ra,
qm̄ post deū, per eā fructū uitæ p̄cipimus, quē ipsa, imo per
eā deus nobis cōmunicauit. Quēadmodū, in eius p̄coniū sc̄tā
cōcinit ecclīa, hac sacra laudatione. Per te dei genitrix, nobis
est p̄dita uita, data, q̄ de cælo suscepisti prolē, & mūdo genu
isti saluatorē. Et hac rursūz cōfessione laudis. Bñdicta filia tu
a dño, q̄a p̄ te, fructū uitæ cōmunicauim⁹. Quē em̄ uerā uitā
nobis protulit, cur nō dicet̄ etiā uita, propter uitalis muneris
ab ea in nos supbenignā deriuationē? Sic & spes n̄ra dicet̄ ea-
dē sanctissima uirgo, nō qdē primaria ut deus, sed post deum
secūdatiā, & inferiorē qdā gradu, ut in ea cōfidētia nostrā p̄-
xime post deū collocemus, ad eāq; habeamus cōfugiū, cū in-
sensum sentimus ob scelera n̄ra, nobis deū, p̄inde atq; filij ex-
timeſcentes id dignabundum patrem, quem grauiter offende-
runt, trepidi ad matrē suā cōfugiunt, supplicesq; rogant eā,
ut iratū placare uelit eis patrē. Sic sane ad matrē nostrā spiri-
tualē atq; cœlestē, materna in nos uiscera miro qdā affectu ge-
rētē, benignissimā uirginē, habere debem⁹ refugiū, in eadēq;
spem nostrā proximo post deū loco reponere, cū deū ad iracū-
diā prouocauimus, peccatisq; n̄ris cōcituimus ad inferendā
p̄ 2 punitionē

LIBER SECVNDVS.

punitiōe, ut ipsa deū nobis infensum recōciliare uelit. Et se-
 cū dū hāc intelligētīā, eidē ecclīa catholica hāc cōcinit laudē,
 in qdā prosa de gloriosa eius assumptiōe. **Mediatrix nra**, q̄ es
 post deū spes sola, tuo filio nos rep̄senta. **Sola in q̄ spes**, i. p̄ci-
 III **pua**, singularis, & prima, ¶ Sed nūc scripturā testimonijs oñ-
 damus, ad ampliorē factā obiectionis eneruationē, p̄ multa q̄
 in sacris l̄ris deo primū attribuunt, p̄ quādā deriuationē & de-
 fluxū, etiā posteriore qdā gradu de creaturis ipsis & angel' &
 hoibus (licet homonymē, & sub diuersa rōne) dici. **De deo q̄**
 I. **Timo 6** dē, scribit **B. Paulus ad Timot.** Quē suis t̄pibus oñdet bt̄s &
 solus potēs, rex regū & dñs dñantiū. **De ip̄itib⁹** autē angeli-
 P̄sal. 102 **cis**, d̄r p̄pheta in psalmo. **B̄ndicite dño oēs angeli ei⁹**, potētes
 uirtute, faciētes ȳbū illi⁹, ad audiēdā uocē sermonū ei⁹. **Rur-**
Luca. 18 sum **Ch̄s** in euāgelio r̄ndit adolefcētī. **Quid me dicis bonū**;
 nemo bon⁹, nisi solus de⁹. **Idē tñ**, in alio euāgelij loco d̄r. **Bo-**
 Luca. 6. **nus hō**, de bono thesauro cordis sui, profert bonū. **Demū ip̄i**
 filio dei i hymno angelico, hāc laudē decātat tota ecclīa. **Qm̄**
 tu solus sc̄t̄s, tu sol⁹ dñs, tu sol⁹ altissim⁹ **Iesu Ch̄e**. **Diuinus**
 P̄sal. 55 autē psaltes, ad ueros dei cultores, hāc dirigit exhortationē. **Vi-**
 mete dñm oēs sc̄t̄i ei⁹, qm̄ nō est inopia timētib⁹ eū. **Et dñs ip-**
 Leui. 19 se in **Leuitico** sepi⁹ nobis inculcat. **S̄c̄t̄i estote**, qm̄ ego sc̄t̄s
 sum. ¶ **Ver̄** obiectabit nob̄ fortasse q̄spiā cauillator, hęc noīa
 mō adducta, potēs, bonus & sc̄t̄s, adiectiua eē ac denotiatiua
 proinde eadē, deo & creaturis facile eē p̄miscua ac coīa. **Hęc**
 ȳo noīa, uita & spes, subst̄atiua sunt, neq; illā cōmunicabilita-
 tis designātia rōnē, & ideo nō apte neq; accōmode, ipsa crea-
 turis attribui posse uident. ¶ **Cui** adhibēda est r̄nsio, etiā noīa
 q̄ uulgo abstracta dicunt, in sacris l̄ris & deo absolute, & alijs
 p̄ quādā p̄ticipationē eadē assignari. **Siqdē** lucis nomē, in scri-
 ptura sc̄tā, ipsi deo peculiare propemodū ac p̄p̄riū est, cū di-
 cat bt̄s **Iohānes** de æterno dei ȳbo. **Erat lux uera**, q̄ illumi-
 Iohan. I. nat oēm hominē ueniētē in hūc mūdū. **Et rursum** i prima sua
 I. Iohan. I. ep̄la. **Deus lux ē**, & tenebræ i eo nō sunt ullę. **Bt̄s itē** **Diony-**
 sius hāc imēsam lucē primariā q̄ de⁹ est, miris cōcelebrat lau-
 dib⁹ in q̄rto cap. libri de diuinis noibus, cū ait. **Lux** igit̄ intelli-
 Dionysius: gibilis, d̄r bonū illd̄, oēm superās lucē, ut principalis radi⁹ &
 exuberās.

De veneratione Sanctorum.

exuberās effulso lucis, oēm uel mūdo p̄minentē, uel circa mū
dū, uel intra mūdū agētē sp̄m, ex sua illustrās plenitudine, &
sp̄uales ip̄soꝝ totas renouās uires, oēsꝝq; trāsiliens & cōtinens
q; sup̄ne extēta sit, & cūctis excellēs, q; sup̄emineat, prorsus
q̄ oēm illuminātis uirtutis ditionē (ut lucis princeps, oēmꝝ
superās lucē) in seip̄sa cōprehēdēs & excellēter hñs, sp̄ualia at
q; rōnalia oīa colligēs, & immortalia faciēs. Et reliq; q; sublimiē
ac p̄clare ibidē de sup̄diuinā lucis excellētia prosequit. **Attñ** **Mat. 8.**
lucis denoiatio, etiā a Ch̄o apl̄is accōmodat, cū illis dixit in
mōte. **Vos estis lux mūdi.** Lux in quā secundaria, & p̄ quādam
participationē atq; cōtrationē. **Deus** ꝑ̄o, lux primaria & abso
luta, q̄lis fuisse, Iohānes baptista negat, cū sac̄ū d̄t euāgelium **Iohan. I.**
de eo. **Nō** erat ille lux, sed ut testimoniū phiberet de lumine. **Iohan. 8.**
q; & alio loco, d̄t lucerna ardēs & lucēs. **Cur** igiē cōsimili rōne
nō dicit recte deꝝ, uita et spes n̄ra, absolute ac primarie. **Beata**
ꝑ̄o dei m̄r, etiā uita & spes n̄ra, sed inferiore gradu, & p̄ quādam
a deo acceptā uitalis in nos muneris bonēꝝq; spei cōmunicatio
nē. ¶ **Præterea**, nomē uite, ip̄si deo peculiarit̄er ī scripturis ac **VI.**
cōmodari, iā satis sup̄q; est hoc in loco mōstratū. **Eadē** tñ nū
cupatio, p̄terit̄q; alijs a deo rebꝝ, in sac̄is l̄ris ascribit, etiā sac̄o **Eccle. 30.**
sc̄tā uirgine lōge sc̄dm dignitatē inferioribꝝ. **Si** qdē ap̄d **Eccle. 31.**
stasticū ait **Sapiēs**, Iocūditas cordis, hęc ē uita hoīs. **Et** ibidem
Aequa uita hoībꝝ uinū in sobrietate. **Ap̄d** Iohānē itidē dicit **Iohan. 6.**
summa ꝑ̄itas. **Verba** q̄ locutꝝ sum uobis, sp̄s & uita sunt. **Et** **Iohan. 12.**
rursū. **Scio** q̄ mādātū eiꝝ (sc̄z p̄ris) uita eterna ē. **Et** itēꝝ. **Hęc** **Iohan. 17.**
aūt est uita æterna, ut cognoscāt te solū deū ueꝝ. **Deniq;** dei
loquus **Paulꝝ** ad **Rom̄**, scribēs, inqt. **Ḡra** aūt dei, uita æterna. **Roma. 6.**
Et paulo post. **Prudētia** aūt sp̄s, uita & pax. **Ex** q̄bus oibus **Roma. 8.**
p̄optū est uidere, q̄ multis & uarijs rebꝝ cōditis, infra sac̄atif
simā dei m̄ris dignitatē multo cōstitutis interuallo, ascribatur
uite nomē. qd tñ unū habet admodū celebre, iter diuinas nū
cupatōes. **Si** igiē iocūditas cordis, si uinū in sobrietate sumptū
si ꝑ̄bū dei mūdo annūciatū, si deniq; prudētia sp̄s, recte uita
dicūt in sc̄tā scriptura, qd̄ni beatissima uirgo, his oibus longe
superior ac eminētior, eadē appellatiōe uere denoiabitur. **Et** q̄s
nūc nō p̄spicit, pleraq; noīa abstractis designata uocibꝝ, q̄ deo
sunt.

LIBER SECVNDVS.

VII sunt ppria, etiā ipsi creaturis (scdm aliā tñ & inferiorē rōnē) rite attribuit. Eadē q̄q̄ sanctissima dei m̄, merito dē a populo Chriano, regina m̄sc̄diā, dulcedo n̄ra, m̄ gr̄a, m̄ m̄sc̄diā, porta cœli, & similibus titulis iure honorat, q̄ dei filiū m̄do protulit, p̄ quē gratia, suauitas & misericordia nobis est exhibitā, p̄ quē itidē, ianua cœli est hoībus referata, ut in omnibus his nūcupationibus, filius eius potissimū attendat, a quo ipsa tā p̄claras denominatiōes digne & merito sortit. Rursum excellentes illā appellationes haud ab re, sacratissimā attribuitur uirgini, ob exuberantissimā gratiā & misericordiā elargitionē, quā ipsa sup̄ oēs sctōs impetrat a deo, hūano generi.

¶ Per sanctorū inuocationē rite factā, nō diminui hoīm in deū deuotionē, sed potius augeri. Cap. XV

I **D**ecimoquinto uero loco, his argutiāz telis nos agrediunt, q̄ sctōs putāt nō esse honorādos. Per hominū ad sctōs inuocādos studiū, imminui eorū in deū deuotio, cultus & religio. Nō em̄ tāta mentis intētiōne ferunt in deū, q̄n̄ cū eo etiā sctōs uenerant, quanta ferrent, si tota uis animi ipsorū ad solū deū cōuerneret. Remittit siquidē hūana mens & elanguescit, q̄n̄ ad plura simul distrahit atq̄ discerpit, secūdū proritā illā sniam, & oīquaq̄ ue rā. Pluribus intētus, minor est ad singula sensus. Hinc plerūq̄ usu uenit, diē dñicū (q̄ p̄ singulas hebdomadas deo solēnis est institutus a chriānis pro sabbato iudeorū) minore solēnitate celebrari, q̄ diē festū cuiusq̄ scti, etiā in inferiorē sctōz chorō in cœlis cōstituti. Imo & deū ip̄m uidem⁹ a m̄ltis pene negligi, totāq̄ eorū sp̄e & fiduciā in sctis eē repositā, q̄s p̄pemo dū pro deo colūt ac honorāt, ab illis itidē, opē sanitatis, grām & foelicē exitū ab hac uita, sibi p̄stari petūt, q̄si scti ipsi, talium munerū primi eēt auctores, & nō de⁹ ip̄e, a q̄ hęc oīa p̄cipue sunt petēda. ¶ Quib⁹ ita satisfaciēdū est, sctōz uenerationē, rite ac debite & quēadmodū sctā cōstituit ecclia, factā, nō mō nō tepidiorē reddere hoīm in deū deuotionē, sed etiā eādē excitare acrius, & amplius promouere, q̄n̄quidē sic pluribus modis colit deus, in se scz, & sanctis suis, q̄z honoratio (ut s̄p̄ pius añ dictū est) ulterius in ip̄m deū semp est referēda atque reducēda

De ueneratione Sanctorum.

reducēda. Quēadmodū pfectius uidet sol, qñ in suo orbe cōspicit lucidus, & in subiectis corpibus aere, aqua, & terra, q̄ si sola p̄cebeat lāpatis in suo orbe claritas cerneret. Etenim in mōtibus ip̄is & turribus & sup̄mo domoꝝ culmine, uidemus oriētis solis elucere fulgorē, ante q̄ ipsius sphaeræ solaris intuemur splēdorē in suo globo coruscātē. Et ita a rutilo ei⁹ lumine, in fastigijs atq; cacumine mōtiū aut turriū, primū apparēte, cōuertimur demū ad ipsam solis substātiā corusco radio p̄micātē, cū terris ostētare se occiperit. Sed nōne sancti, miro uirtutū decore spectabiles ac cōspicui, mōtes sūt spūales ac turres sublimes, æditissimoq; loco a terris erectæ, in q̄bus ipsius dei uirtus, bonitas & grā, maiorē in modū rutilat, elucet ac p̄dit? Quid miri igit, si ad eorū cōuertimur patrociniū laudē et uenerationē, ut p̄ ip̄os tādē tēdam⁹ ac pueniam⁹ ad deū, toti⁹ honorationis n̄ræ scopū, finē, ac metā? **¶** Neq; tñ dixerim, id semp̄ necessariū esse atq; factitādū, ut p̄ sanctos ip̄os tanq̄ mediatores feramur in deū, q̄ si nunq̄ liceret, sine intermedijs patronis diuinā p̄cibus n̄ris cōpellare maiestātē. Qui nanq; hoc astrueret ad unū euitādū errorē, eoꝝ uidelicet q̄ dicūt sanctos nūq̄ esse inuocādos, neq; ad eoꝝ eē cōsugiēdū suffragia, sed ad solū deū, incideret in alterū errorē extremū, neq; minus periculosum, utpote q̄ semp̄ sanctorū est implorādū patrociniū quies a deo q̄pp̄iā petere uolumus, neq; ad deū habere accessū unq̄ sit tentādū, nisi prius inuocato eoꝝ auxilio, q̄d utiq; a ueritate prorsus est alienū, cū scriptū sit in euangelio, filiū prodigū p̄nitidine prioris uitæ in flagitijs transactæ ductū, ob extremā (q̄ premebat) rerū oim̄ penuriā, primo congressu patre suū adh̄sē, illū precib⁹ pulsasse, petiuisseq; ab eo misericordiā, quā ex paterna benignitate cōsecutus est, non implorato fratris eius senioris, aut cuiuspiā domesticoꝝ patris auxilio, q̄ primū apud patrē pro se uerba facerēt, irāq; ei⁹ & indignationē placarēt. Haud sec⁹ si nos ip̄i sine intermedia sctōꝝ iuocatione deū p̄cibus n̄ris adim⁹ interdū, q̄ pater est misericordiarū & miserationū, ueniā ab eo postulātes peccatorū & suæ grāe munus, q̄ deinceps recte uiuamus, bñ quidem id agim⁹, cum ipse id agendum esse doceat & moneat, qñ modum orandi & **Matt. 6.**
formam

LIBER SECVNDVS.

Mat. 6

formā nobis apud Mattheū p̄scribit. Attē si interdū etiā ad
 sc̄tōꝝ cōfugiam⁹ op̄e, orātes ut pro nob̄ diuinā iplorēt miserī
 cordiā, & ita p̄ eos molimur uīā, iteq; ad deū nobis sternimus
 recte q̄q; id agim⁹, neq; hmōi nostrū opus rep̄hēsiōē mereat.
 Quo mō ꝑo prius ad sc̄tōꝝ q̄ deū recurrere possim⁹ sine noxa
 & q̄ nā mō p̄perā idē agere, in .7. hui⁹ libri cap. latius etiā est
 III declaratū. ¶ Q; aut̄ in hac obiectiōe cōtēdūt aduersarij ī suā
 rōnis corroboratiōē, potius in unū q̄ plura eē intendēdū, ita
 distinguēdū est ac dirimēdū, q̄ qñ distributiō in plura, ipedi
 mēto est attētiōi ad unū, uerū sane id est, in illud unū potius
 eē intendēdū q̄ in plura. Vbi ꝑo in plura cōuersiō, nō est obsta
 culo ipsi mēti, q̄ minus tā attente ferat̄ in unū, qn poti⁹ ad hoc
 est adiuuēto, potius certe in plura q̄ unū, tūc est intendēdum.
 Quēadmodū uisio aeris p̄spiciū, cœliq; lym̄pidi, nō p̄stat ipe
 dimētū uidēdo soli, sed adminiculū, ideo cū sole lucido, & illa
 cōspiciēda sunt. Ita & sc̄tōꝝ honoratiō, nō ipedit n̄ri ad deum
 cōuersiōē atq; progressiōē, qn poti⁹ eā adiuuat, promouet
 & efficit. Quare una cū deo in primis adorādo, & sancti (q̄sq;
 in suo gradu & ordine) sunt a nobis honorādi. ¶ Porro hic o
 perap̄ciū fuerit refellere hāc aduersarioꝝ captiōē, quā nob̄
 nūc inrorquēt, dicētes humanā mētē ob multitudinē sanctoꝝ
 rū q̄s honorare uelit, disp̄gi a deo, et remissiorē ad ip̄m colēdū
 reddi. Sigdē cōsimili oīno rōne colligemus q̄ cū deus, iusserit
 honorare parētes, seniores, reges, sacerdotes, & plerosq; alios
 (ut in sc̄do p̄cedētis libri cap. ult̄ & sc̄do hui⁹, & frequēti scri
 pturæ testimoniō est mōstratū) ex tāta eorū q̄ honorandi sunt
 turba ac nūero, distrahāt hūanus aīus ab honore dei, minusq;
 ad illū afficiat, q̄ si solus deus honorari p̄cipereat. Quare in sui
 diuini honoris p̄iudiciū, dedisset de⁹ p̄ceptū, de hoībus p̄clare
 dignitatis & eminētix, honorādis. Quinimo eodē rōcinio &
 id cōficiet, q̄ Ch̄s d̄ns n̄r nō eēt a nob̄ orādus, q̄ten⁹ est Ch̄s,
 qa iuxta integrā noī illi⁹ rōnē, nō solū de⁹ est, sed & hō. Qua
 re illū orādo ut Ch̄m, remittet affectiō orātis, a deo ad hoīem
 remissiusq; illa feret̄ in deū, si ex sc̄tōꝝ ueneratiōe (ut uolunt
 aduersarij) lāguidior reddet̄ affect⁹ n̄r ad deū colēdū. Nō er
 go licuet̄ nobis ampli⁹, ad ip̄m dei filiū has supplicatoriās uo
 ces dirige

De veneratione Sanctorum.

ces dirigere. Qui passus es pro nobis, dñe miserere nobis. Qui sedes ad dexterā p̄ris, miserere nobis. & consules, sacratissima n̄ræ redēptiōis mysteria, hūano ḡni clemētissime exhibita cōmemorātes, ne p̄ eas, aius n̄r a deo auocet ad hūana. Sed quis hāc extremā, æquo aīo feret ineptiā? Rursus si ex multitudi ne eorū q̄ honorant, languidior reddi n̄r affect⁹ ad deū honorā dū, pari oīno rōne, ex multitudine eorū q̄ diligūt sincero cha ritatis ardore, remissior efficiet affectus n̄r ad deū amandū. Er go cū ad proximorū (q̄ nūerosa est multitudo, extēdit iuxta dñi p̄ceptū aius n̄r, eo ipso idē reddi tepidior ac segnior ad de um diligēdū. Quocirca de⁹ ipse p̄ceptū de diligēdo proximo nobis dedisset cōtra se, & ī amoris sibi a nobis debiti p̄iudiciū q̄nquidē illius p̄cepti executio afferret detrimētū amorī, a no bis in deū h̄ndo, ut q̄ ob amorē in cōplures proximos disper sum, eēt languidior, q̄ si foret solitarius. Atqui manifestū est, has oēs rōcinandi formas mō adductas, eē prorsus inutiles ac infirmas. Igit̄ & ea quā in p̄sentis cap. obiectiōe proponūt ad uersarij, eiudē oīno schematis & modi, etiā est inualida. ¶ De mū, q̄ apud nōnullos dies dñicus minori celebritate colit̄ (ut obiectat̄ alij) q̄ recta rō & diuinæ maiestatis exposcat altitudo q̄ itē nōnulli p̄termisso deo totā suā spem & fiducia in sc̄tōs ferūt, h̄ntes maiorē cōfidētiā in sancti alicuius patrociniō (cui plus æq̄ sunt affecti) q̄ in deo, id plane nō ex ipsa sc̄tōrū uenera tione, ut eā cōstituit eccl̄ia sancta faciēdā, proficisciē, sed ex prolapsione ab ea, & ex declinatiōe a recta semita ad obliquā utpote ad excessum in sc̄tis honorādis, & defectū in colendo deo. Verū hmōi exuperatio & defectio, nequaq̄ prodeūt ex cōstitutione eccl̄iastica, q̄ statuit sc̄tōs post deū (quēq̄ pro sui gradus dignitate ac ordine) rite honorādos. Sed hmō exorb̄ Mat. 13 tatio enascit̄ ex inimico hoīe, q̄ illud zizania supseminauit in agro dñi, antiq̄ sc̄z serpēte, & aduersario salutis hūanæ, q̄ re sc̄tis cōstitutiōib⁹ optime positis, molit̄ sp̄ inserere aliqd̄ noxiū & pestilēs, qd̄ aduerset̄ deo. Att̄n̄, p̄pter id infelix lolium & noxiā herbā pmixtā bono semini, nō debet triticū ip̄m dānari nec reijci tanq̄ uirulētū, sed eradicandū dūtaxat est zizania, euellēdūq̄ lolium, ac dimittendū in sua incolumitate ac integritate

LIBER SECVNDVS.

tate triticū. Quēadmodū in diebus dñicis & festis, cōmitti uident (proh dolor) a cōpluribus multa flagitia ac graua, in crapulis, comestationib⁹, ebrietatibus, ac ludis illiberalib⁹, nō qdē ex ipsorū dierū festorū natura & cōditiōe, sed ex hoīm perueritate, applicatiū tēpus hmōi celebratiōis ad uanitates, choreas, & spectacula inutilia. Nunqd tñ iccirco abolēdi sunt dies festi oīno, ut neq; āplius celebret dies dñicus in pplo, neq; aliud qd piā festū? Nequaq; sed improbi illi mores, abusus festorū, & incōcessæ uoluptates, prohibēda sunt exerceri dieb⁹ festis, ut nō ita in illis offēdat deus. Haud aliter extirpanda sunt a sctōrū ueneratiōe, q̄cūq; a recto exorbitāt, ac deuia sunt q̄ uero syncera, pia ac religiosa, decētia sctōrū honorē, ac dei cultū promouētia, ea oīa in sua integritate, quēadmodū primū fuere instituta, sunt cōseruāda. Verū de his, in sequētib⁹

VI locis diffusor erit sermo, & potissimū in proxio capite. ¶ At q̄o qd in p̄sentis capitis obiectiōe proponūt aduersarij, diem dñicū minore plerūq; solēnitare celebrari apud pplm chriānū q̄ diē festū alicui⁹ sancti, etiā inferiorē inter sctōs chorū sorti ti, nō usq; quaq; habēdū est tanq̄ indecēs, absurdū & irrationabile, sicut ipsi existimāt. Nepe legitima occurrere p̄t aliqua cā propter quā exteriore cultu, cōsistēte in exteris uenerationis signis, celebrius interdum colat dies festus sancti cuiuspiam, nō inter suprema sctōrū subsellia in ccelo cōstituti, q̄ dies dñicus, & recte qdē ac debite, ita colat, utpote q̄ is sctūs, habet ecclīæ patron⁹, aut qm̄ singularis in illū est toti⁹ populi deuotio, rationabili cā inducta, aut q̄ p̄ illius intercessionē deus illi pplo aut terræ impartiuit spūalia bñficia, opatione manifesta miraculorū, exhibita, aut ob aliā quālibet decentē causam.

Ob quā, festū eius semel tñ quotānis occurrēs, cū maiore solēnitare nōnunq; celebrat legitime a pplo, q̄ dies dñicus, octa uo q̄q; die recurrēs. Neq; id profecto rephensione est dignū, ubi rationabilis aliq; causa pplm impellit, ad hmōi maiore celebratē sancto impēdendā, q̄ oīs illa (q̄ ipsi sctō impēdit) honoratio, ulterius in deū recurrit, tanq̄ ultimū finē, ut sepius aū est dictū. Veruntñ interiore cultu (quē p̄cipue deus a nob exquirat) dies dñicus a pijs Christianis fere celebrius agit, q̄ dies festus.

De ueneratione Sanctorum.

festus sanctorum, quod in illo studeant totam suam mentem, per syncerum dilectionis actum, in deum conuertere, illumque in spiritu & ueritate adorare, enituntur itidem, ipsi, pio inhaerere amore, susceptorumque beneficiorum magnitudinem pariter & multitudinem in animum reuocare ac de illis gratias eidem agere, imo eo die ad peculiarem dei cultum instituto, elaborent quod bono in deum affectu sunt animo, singularia impendere deo obsequia, feruente ac diligenter studio, quam summam eius maiestatem decet, cui prosternunt humiles, & a qua peccatorum (discussis suorū cordium penetralibus) ueniam exposcunt beneque deinceps uiuendi gratiam. Quae quidem pietatis officia, non ita frequenter in festis sanctorum deo solent exolui, quod his, dies dominicus est peculiariter designatus.

¶ Sacrosanctam eucharistiam, maiore cultu quam sanctos honoranda esse & cuiusque sanctorum pro suo gradu deferendum honorem. Cap. XVI.

DEinde nos acriter premunt hostes & decimosexto hoc cauillo, sic aggrediuntur. In sanctorum uenerationibus multae committuntur irreligiositates, uanaeque obseruationes, ferme ad superstitionem quandam accedentes, indilcreta itidem obsequia, stulta pietate a multis imprudenter fieri solita. Exempli gratia, ante sanctorum reliquias & imagines suspendunt magnifica preciosaque donaria, auro argenteoque & gemis adornata, plurimi accedunt caeci. Ante sanctam uero eucharistiam in templis repositam (quod est sanctum sanctorum, & reliquis omnibus augustinus atque precellentius) ne unum quidem reponit donum, gratuito munere oblatum, & uix unus collucet caecus. Quod sane est magis honorare sanctos, quam deum ipsum & sacratissimum Christi corpus nobis in pignus aeternae uitae & perpetui monumentum amoris relictum. Sanctorum praeterea inferioris ordinis, interdum maior agit solennitas, celebrioreque campanarum sonitu organorum modulatioe, & uestimetorum ecclesiasticorum apparatiore ornatu, quam maiorum & sublimioris chori sanctorum, ab his quae sanctum putant pietatem, & id quidem propter aucupium pecuniae, & emolumentum ex ea celebritate colligendum. Vbi enim odor lucri nares affecerit & fului spes refulserit auri, nihil est quod solennitati illius sancti celebrandae desit, ut frequentiores ueniant oblationes ad aram, & proventus amplior inde metat. ¶ Quibus respondendum est uno pene uerbo

quod

LIBER SECVNDVS.

qđ & circa calcē pcedētis capitis est dictū, neminē scilicet eē,
q diffiteat in scōꝝ ueneratione, multa indiscrete, uane & irra-
tionabilr ab hoibus fieri posse, ob facilē ab ipso uirtutis medio
ad uitioꝝ extrema prolapsū, & nōnullis in locis (qđ summo
pere indolēdū est) fortasse aliq̄ cōmitti. Quē utiq; diligētī opa
getētū in ecclīa publicā administratiōe potestatēq; regimi-
nis, solícite extirpari deberēt ac cōuelli, ne latius serpat & suf-
focēt bonū semē. Sūt em̄ obseruatiōes illæ uanæ, & supstitio-
ni (sicubi increuerint) admodū propinque, tanq̄ uepres, urti-
cæ & sentes aculeatæ, falce bifacuta authoritatis ecclīasticæ
penitus refecādæ, reuellēdæq; funditus, repurgādusq; dñicus
ager sarculo uigilantiæ ac seueritatis, ne ampli⁹ in eo succrescat,
aut pullulare sinat hoc noxiū gramē. **V**erū qm̄ hæc oīa illegi-
timæ obseruatiōnū gnā, nō ex cōstitutiōis ecclīasticæ de ho-
norādis sc̄tis (q̄ absq; dubio bona est) radice nascūt, sed ex ab-
utiētū ijs q̄ recte sancita sunt pueritate, suggestioneq; maligni,
q (ut paulo añ dictū eū, & adhuc repetere nō piget) hoc su-
pleminauit zizania nocte, atq; supiecit bono semini, nunqd p-
pter inductas istas obseruatiōes iniq̄s, debet sustolli sc̄tā illa in-
stitutio de ueneratiōe sc̄toꝝ frequētādæ, & ut euellat zizania,
nunqd elaborādū est, ut semel eradicet & triticū. Nequaquā ita
facto opus est, si sapim⁹, sed eruēdū tātūmodo est zizania, in
columni & itegro manēte tritico. Eni uero si abijciēda sunt oīa
qbus male uti cōtingit, q̄uis suapte natura sint ad bonū ordi-
nata, interdicedus tūc est hoibus diuitiæ, uini, & ferri oīmo-
dus usus, q̄ hæc plerūq; hūanæ prauitatis sunt instrumēta, &
ad malū ppetrādū inducūt incautos, suntq; irritamēta malorū
Quinimo nullā ferme dederis ecclīasticā sanctionē, quā eadē
rōne nō opteret abrogari, q̄ rara est cōstitutio ad ecclīæ ritū
III ptinēs, quā hoīm neq̄tia et abusus nō uitiauerit, labefactauerit
atq; in obliquū detorsit. ¶ **V**eruntū q̄ in p̄sentis capitis ob-
iectione ab aduersarijs adducta sunt, sc̄dm̄ eorū s̄niam ad irra-
tionabilē spectātia sc̄toꝝ cultū, nō oīqua; talia dñt existima-
Cap. 17. ri; cū possint eadē recte fieri, & plerūq; ita fiāt. Eni uero circa
finē primi libri multifariā est oñsum, id cōmēdatione dignū
eē & admodū probādū, q̄ in sc̄toꝝ honorē suspēdāt in tēplis
præciosa

LIBER SECVNDVS.

retia signis tāta sp ac talē debere rñdere interiorē ueneratiō
 nē, atq; e diuerso, ut qbus plura ac maiora extrinseco appara
 tu exhibem⁹ honoris obsequia, eos interiorē mētis affectu im
 pēsius colamus, & qbus pauciora ac minora deferimus foris,
 eos etiā intus, minus ac lāguidius honorem⁹. Verū id lōge ali
 ter plerūq; se habet nō sp interioris cult⁹ ad exteriorē æquus
 est & mutu⁹ rñsus, qñquidē augustissimū eucharistiæ sacm,
 exteriorē ornatu donoz ac careoz, min⁹ interdū q̄ sc̄tos (&
 citra rephēsiōnē) uenerat⁹ pplus ch̄rianus, interiorē vō hono
 rificētia, illud reuera sup oēs sc̄tos pie colit, qppe adoratiōe, so
 li deo debita. E diuerso in sc̄tis honorādis nōnūq; ornatior ē
 apparatus ueneratiōis exterior, & lōge minor est (etiā sine no
 xa) cult⁹ animi penitior ac interior. ¶ Potro qd sc̄do propo
 sūit in hac obiectiōe loco aduersarij, tāq; irrationabile & absur
 dū, sc̄tos uidelicet inferioris ordinis, interdū celebriore solēni
 tate honorari a pp̄lo, q̄ q in supiore sunt cœli cōfessu, nō etiā
 debet sp haberi indecēs & indecoz, potissimū ubi aliq; inter
 uenit (uti etiā paulo añ dictū est) cā legitima, hmōi ueneratiōis
 maioris, ut qm̄ sc̄tus ille, grad⁹ inferioris, est ipsi⁹ ecclie patro
 nus, aut qm̄ propēsiōr est in illū, pia ppli deuotio, aut qa bñ
 ficā ei⁹ uirtutē sensit urbs aliq; aut regio, ex miraculoz opatio
 ne, ad manifestādā illi⁹ gloriā, a dño illi pp̄lo exhibita, a q̄ uo
 luerit ipse deus hmōi sanctū singulari honore coli, aut ob ali
 quā aliā cām, a reſtitudine nō aberrātē. Proinde qd sæpenūe
 ro añ dictū est, sc̄tos ipsos (quēq; pro sui gradus & ordinis di
 gnitate) a nobis eē honorandos, intelligi sp uelim, ubi cætera
 oīa pari se hñt mō, & nō intercedit causa aliqua rōnabilis, ob
 quā liceat, inferioris ordinis sc̄to cuipiā insigniorē deferre ce
 lebritatē. Et sc̄tā qdē ecclia in suis supplicatiōib⁹ publicis, ordi
 nē quēdā certū grad⁹, fortis ac dignitatis sc̄toz asseruat, haud
 tñ inuiolabilē, idcirco nobis p̄scripsit legē, eo quē in suis leta
 nijs cōstituit ordine, sanctos ipsos uenerandi, ut eos q̄ priore
 situ collocāt, honorati⁹, ceteros uero, inferiore cultu & mino
 re, qñqdē debita occurrētē cā, id secus fieri recte possit. ¶ Ne
 q; quispiā ea duci debet opinione, ampliōrē uenerationē exte
 riorē, sancto cuiq; minoris dignitatis a pp̄lo exhibitā, præiu
 dicare

Cap. p̄cedēti,

III

De veneratione Sanctorum.

dicare excellentiæ aut p̄fectioni alterius sancti, sublimiore e
minetia p̄cellētis. Nō em̄ quippiā, ipsius **Abrahæ** detractū ē
claritudini & p̄statiæ, eo ipso, q̄ dñs cōtēplatione ipsius **Loth** **Gene. 19**
aliqd̄ bñficiū ei & suis in liberatione ab ultricibus flāmis impē
derit. Neq̄ diminuta est ipsius **Dauid** p̄cellentia atq̄ sublimi **1. Para. 29.**
tas, ob idip̄m, q̄ **Salomon** filius eius ex diuina ordinatione tē **4. Regū. 4. &**
plū dño cōstruxerit, nō ipse **Dauid**. Demū neq̄ id ipsius **He** **deinceps.**
liæ derogat dignitati atq̄ sanctimonix, q̄ plura p̄ **Helisæū** q̄
p̄ ip̄m narrēt facta miracula, q̄nqdē nō sp̄ ex maioris p̄rogati
ua sanctitatis cōferē a deo sc̄tis uirtus miraculoꝝ, cū de **B. Io** **Matt. 11.**
hāne baptista (q̄ inter natos mulierū nō surrexit maior) scriptū
sit, q̄ tpe suæ p̄dicationis in **Iudæa**, signū fecit nullū, sed ex a **Iohan. 11.**
liq̄ plerūq̄ alia causa, diuinæ qdē sapiētix cognita, nobis autē
ignota. Et hinc interdū, p̄ minoris gradus atq̄ ordinis sanctū
dignat̄ deus miracula opari, & nō eo tpe & loco p̄ aliū, subli
mioris chori atq̄ cōfessus, q̄re nec irrationabilr̄ nōnunq̄ illi q̄
huic impēdit̄ honoratior cultus ab hoibus, q̄ etiā deo nō ē in
gratus. Siqdē apud **Ezechielē**, nominatim exprimit deus tres **Ezedh. 14**
uiros iustos, **Noe**, **Danielē**, & **Iob**. ap̄ **Hieremiā** uero, **Mo** **Hiere. 18**
ysen & **Samuelē**, q̄ nobis insinuet, nō minus eos esse in eterna
apud se memoria, q̄ **Abrahā**, **Isaac**, & **Iacob**, p̄cipuos patriar
chas, inferiorisq̄ grad⁹ sc̄tōs, eque atq̄ p̄cellioris, sibi eē cordi et
curē. ¶ Demū neq̄ idētidē id reprobatiōe est dignū, q̄ sacer
dotes & eccl̄iæ ministri tēporale aliqd̄ p̄cipiāt emolumētū, in **VI.**
uitæ p̄sentis subsidiū atq̄ subleuamē, ex pia oblatione populi
sc̄tōs colētis, modo hmōi p̄ceptio, rationabilr̄ & legitime, ac
citra cupiditatē prauūq̄ affectū fiat. Nēpe si p̄cipua ac potissi
ma eccl̄iasticorū, festa sc̄tis celebratiū intētio, uersaret̄ circa lu
crū pecuniariū aut cōmodū tēporale, planū est utiq̄ q̄ oino p̄
uerla foret illa, & summopere dānāda. Attamē hmōi, aliorū
opera, in meliorē partem semp̄ sunt interpretāda, atq̄ id unū
documentū, magnopere hic obseruandū, q̄ nemo facilis sit,
prop̄sus aut leuis, ad hūc uel illū eccl̄iæ ritū diutina cōsuetu
dine probatū, temere reph̄endendū, sed existimet potius eū ob
rationabilē causam primo esse inductū, q̄uis illa eū lateat. **Q̄**
si diligēt̄er causam moris illius aut usus antiqui perquesuerit
ab. ijs

LIBER SECVNDVS.

abij q rez ecclasticarū sunt periti, inueniet eā demū rectā eē ac legitimā. Vbi uero attingere illam nō potest, nihilo secius se submittat cōmuni ecclīe iudicio, & tuta incedet uia.

¶ Nō leuiter, ad nouorū sanctorū cultū esse profiliendū, neq; imagines, sub alia q; signorū rōne, uenerādas. **Ca. XVII**

I **D**ecimo septimo at loco, nos aduersarij hac adoriū obiectiōe. Nōnullos est inuenire, q; nimia leuitate induci & facili credulitate, eos tāq; sc̄tōs honorāt q; sc̄ti nō sunt, neq; ab ecclīa, sc̄tōrū catalogo ascripti. qd̄ protecto nō minori piculo subijcit hominē, q; si eū q; sanctus est & habet, uenerari negligat. Hmōi aut̄ prophano cultu, ad q̄stū forsitan primū excogitato, hostis n̄ antiquus mixe in modū delectat, illic itidē sua tēdit retia & laq̄os, ut in sup̄stitionis errorē mltos inuoluat, utq; idolū erigat, ad qd̄ uenerandū, undiq; cōcurrat. Inueniunt̄ & alij plerūq; q; ultra imaginis & picturæ sc̄tōrū effigiē, nō erigūt mētē suā, sed sc̄tis debitu honorē, illi statuae impēdūt. Occurrūt etiā interdū alij, qui maiore afficiūt deuotiōe ad sc̄tū, cui⁹ imaginē uidēt elegāter exsculptā aut pulchri⁹ adornatā, q; ad eū cui⁹ nō est tā affabre effigiata imago, aut nō tāto decore adornata. Hi aut̄ oēs, sensibilibus adhærēt figuris, affixiq; manēt. Quare ad hec declināda incōmoda, satius est (inquiūt) sc̄tōrū uenerationē oīno sustollere, & solū deū colere.

II ¶ Huic qd̄ obiectiōi reddēda est r̄nsio, neminē suo arbitratu aut nutu ad alicui⁹ sancti uenerationē debere prorūpere, sed ea in re, sedis aplicæ ecclīe q; catholice expectare iudiciū, & illi iā definito atq; determinato, se hūiliter submittere. Nepe q; cito credit, leuis est corde, & q; ad rumorē miraculi, ab aliq; recens inuento ex opiniōe uulgi sancto, facti, cōtinuo profilit ad nūcupāda illa uota p̄cesq; fundendas, quē tñ nō approbauit ecclīa sc̄tā, nimix credulitatis, inducentis eū ad p̄cipitē illā sc̄ti uenerationē, ppemodū sup̄stitioni cōiūctā, est incusand⁹, grauiq; pcena mulctandus. Nā in hmōi sc̄tōrū honoratiōe, prudenti maturatione opus est & cauta circūspectiōe, ne qcq; attentē añ toti⁹ ecclīe sn̄iam sup̄eare latā, aut sedis aplicæ sanctionē, decernentē illi publicos honores. Quippe ecclīa ipsa, a spū sc̄tō (q; ueritatis est spūs) re
gitur

Eccle. 19.

De ueneratione Sanctorum.

git ac mouet, neq; in ijs q̄ fidei sunt & morū, oberrare, aut a re-
cto tramite deuiare p̄t. **Q** si in ijs q̄ facti sunt, eā deerrare cō-
tingeret, & publica generaliq; cōstitutōe eū decernere hono-
radū ut sc̄tm, q̄ tñ apud deū sc̄tūs nō eēt, neq; beatorū ascit^o cō-
sortio, qd̄ tñ uix fieri posse autumauerim, tū q̄sq; illi sniā toti^o
ecclīaē submittere se debet, neq; suo soli^o iudicio q̄sp̄iā illi obni-
ti ac cōtraite. Illū nāq; sc̄tm q̄s honorās, sc̄dm ecclīasticā con-
stitutionē ḡnatim obseruatā, bonū opus agit propter obediē-
tiā, neq; culpā cōtrahit, ob inuincibilē (q̄ tenet) ignorantiam.
Nēpe tale suū opus tūc nō fert in idip̄m qd̄ ē, utpote in ei^o cul-
tū q̄ reuera sit sc̄tūs, cū positū sit p̄ hypothesin, eū q̄ ita colit,
nō eē sc̄tm, sed fert tñ in idip̄m qd̄ rationabilr eē credit, sc̄z in
uenerationē eius q̄ inuincibilr (ut ita dixerim) credit eē sanct^o.
Et illud plane sufficit ad ipsius opis bonitattē ac rectitudinē.
Quēadmodū aliq; adorās hostiā eucharistiā nō cōsecratam,
quā tñ credit eē cōsecratā a sacerdote, nequaq; delinqt, qm̄ nō
fert ei^o adoratio in id qd̄ ibi est, sed in illud qd̄ ibidē eē, rōnabilr
liter credit. **Q**ui p̄o suo adhærēs sensui recusaret eū colere ut
sc̄tm, q̄ ex hypothesi facta nō eēt sc̄tūs, propter inobedientiā
suā pariter & arrogantā (q̄ suū iudiciū, toti^o ecclīaē p̄ferret iu-
dicio, nō sapiēs ad sobrietatē, ut deberet) grauis culpā reus ef-
ficeret. **E**t si suā moliret in publicū disseminare sniā, ecclīaē
repugnātē, aliōsq; in illā p̄trahere, factiosam eo pacto induce-
ret nouitatē atq; seditiosam, q̄ mltis scādālū ingenerare posset
obijceretq; pedibus cōpluriū, offendiculū. Itaq; in talib^o nego-
cijs, q̄sq; suo sensui q̄ alieno, min^o credere debet, ut scite admo-
nuit **B. Bernard^o**, atq; cū **S. Gregorio** ingenue dicere. **M**alo
alieno sensui cedere, q̄ cōtentionib^o deseruire. **N**eq; igit nimiū
leues, ad recipiēdū sine delectu cuiusuis sc̄ti recēs inducti cul-
tū, simus, neq; plus æquo difficiles aut puicaces, ad recusandū
eorū cultū, q̄s tota approbat ecclīa, sed media ac regia progre-
diamur uia, q̄ haud dubie uirtutis est. **¶ Q**uō uero subiiciūt, p̄e-
sentē obiectionē nobis intorquētes, de ijs q̄ imagines sc̄tōrū,
nō ut figuras aliōrū rēp̄sentatrices uenerant, sed ut exēplaria,
resq; rēp̄sentatas, constat utiq; eos (si q̄ tales sunt) procul a uia
ueritatis aberrare. **I**n deo nāq; rō adoratiōis uniuersaleq; sup

Bernardus
Gregorius.

III.

I omnia

LIBER SECVNDVS.

oia dominiū. In creaturis ꝑo, ut sc̄tis ac spiritib⁹ angelicis, rō
 uenerationis, ipsi a mortalibus exhibēdæ, est diuinū aliqd, ꝑ
 quandā participationē in illis existēs, utpote uirtus, potestas,
 aut excellētia aliq̄ singularis, a deo illis cōmunicata. Neutrū
 aut horū iā dictorū, ipsi cōuenit imaginibus aut dei aut san-
 ctorū. Neq; em̄ in illis est suprema illa diuinitatis ꝑfectio, ne-
 q; insignis aliqua uirtutis aut gratiæ excellētia. Nulla igit̄ ta-
 liū imaginū, ꝑpter se uenerāda est, neq; auxiliū aliqd ab eis
 postulandū, q̄nquidē nec cōtuent̄ oculis, neq; auribus hauri-
 unt ꝑꝑiā, nec intelligūt honorātes se, sed inanimæ sunt sub-
 stātię, lignę aut lapideę, qbus neq; sensus inest neq; intellect⁹
 Nō etiā existimandū est, aliqd numinis aut diuinæ uirtutis in
 ip̄is imaginibus existere, ad miracula faciēda, aut ad ꝑstādū id
 qd ab eis expetit̄. Nanq; primū a solo deo, & sc̄do loco a sc̄tis,
 (ut apud deū n̄i sint oratores) expetēda sunt oia, q̄ ad salutem
 animæ sunt cōducētia, q̄ quidē sancti, corā ip̄is imaginib⁹
 repræsētātib⁹, rite a nobis sunt honorādi. At uero imagi-
 nes ipsæ, ꝑpter aliud & (ut ita dixerim) accidētatio honorā-
 tur, nō quidē ꝑpter potestatē, uirtutē, aut grām in ip̄is exi-
 stentē, sed ꝑpter repræsētationē eorū sanctorū, qbus talia
 iā dicta dei munera insunt. Qm̄ em̄ repræsētant nobis ipsæ
 imagines uisibiles, sc̄tōs, oculis n̄is corporalibus nequaquā cō-
 spicuos, ꝑpter hāc solā repræsētādi rationē, etiā & illis ue-
 nerationē exhibemus, quā tñ in ipsos, qui per hm̄oi signātut
 imagines, ꝑsertim referimus. ¶ Q̄ si nōnunq̄ miracula fiant
 hominibus, ad imagines sanctorū certis in locis collocatas cō-
 fluentibus, si bñficiā sanitatū aut subleuationes a malo q̄piam
 eis ꝑstant, nō hęc uirtute imaginū (q̄ nulla est) fieri credenda
 sunt, sed uirtute dei, ac ministerio bonorū angelorū, & ad iter-
 cessionē sanctorū, q̄s eo in loco de⁹ uult honorari, & q̄s sunt il-
 læ imagines, ea oia pagunt. Institūendus est itaq; dei ꝑꝑlus salu-
 tari doctrina, circa imaginū uenerationē, quō eā debeat exer-
 cere, ne eas q̄ signatū sunt, ut res signatas accipiat, ne circa
 eas accidētarias ꝑꝑrietates, pulchritudinē, elegātiā, speciē, ex-
 teriorēue habitū, defigat aut immoret̄, sed ab oib⁹ his animū
 attollat ad eos suspiciēdos, colendos & honorandos, in quorū
 notionē

III

De veneratione Sanctorum.

notionē & memoriā, p̄ hmōi simulachra ducunt. Etenim hac uia, cui debitū reddet obsequiū, primū deo, secūdū sanctis ei⁹ tertiu uero, eorū imaginib⁹ propter ipsos. At tamē ubi ex sola simplicitate cōiuncta piæ affectioni, cōtingeret interdū laicos rudes & idiotas quoq̄ pacto circa imagines affici, neq; ita sincere, ut par ē, assurgere ad sc̄tōs illis effigiatos, hmōi eorū simplicitas & talis deuotio, nō ē cēsenda, prius eē ingrata deo aut displicēs, qm̄ ipsa in fide fit eccl̄iæ, & illi tāq̄ fundamento innitit. Cui⁹ cōtēplatione, supplet deus (ut credere dignū est) defectū eorū, & adiuuat ipsorum infirmitatem.

Sanctos, nō ultra sui ordinis gradū esse extollendos, nec cōmenticia de illis narrāda miracula. **Cap. XVII**

Decimo octauo demū cōflictu literario atq; postremo, hoc in nos telū aduersarij cōtorquēt. Nō paucos ē inuenire, q̄ hūano q̄dā affectu nō diuino spū, suos (qbus peculiariter additi sunt) sc̄tōs extollūt longe altioribus præconīs, q̄ ferat illoꝝ gradus ac conditio, pluraq; illis tribuūt sanctitatis & gloriæ eulogia, q̄ sinat ueritas, honoratissimis itidē illos titulis, soliq; deo iure debitis appellant, de ipsis, nō nisi p̄ suplationis atq; supexcellētię nomia uerba faciētes, cū sanctissimos, beatissimos, optimosq; ipsos p̄ dicāt. Demū alij de sanctis q̄s impēsius honorari uolūt, miracula cōfingūt, subdola adinuēctione, ad quęstū & pecunię aucupiu, aliā uē quāuis iniquā intētionē, q̄ nunq̄ de⁹ p̄ eos est operatus, hmōiq; miraculoꝝ cōmēta, sanctoꝝ inserūt historijs, uulgoq; legēda tradūt, imo & in eccl̄iastico officio, illa sacraꝝ lectionū loco legi, ac proferrī interdū cōperiunt, sine certo aliquo & probato authore cōscripta. Eadē q; signoꝝ figmenta, in publica cōcione ad pplm̄ hi mendaces sanctoꝝ cultores denūciant, q̄ ad nēnias q̄sdā & fabulas aniles propemodū decumbūt. Et ita stulta quadā credulitate (ne dicā impietate) imbuunt animi Christianoꝝ, & pro ueritate mēdaciū, pro fide uero amplectunt errorē. Contra quos, intonat dominus per be- **Iob. 15**
atū Iob. Nunquid deus indiget uestro mēdacio, ut pro illo loquamini dolos? Sed neq; sancti indigēt, aut gaudēt hmōi cōmentitijs signis, ut honorent ab hominibus. Quocirca satius

II eēt (inquit) oimodū scōrū cultū abolere, q̄ ex eorū ueneratiōe,
 tātis icōmodis aiazq; piculis occasiōē p̄bere. ¶ Hęc ita obie
 ctāt, sed paucis satisfaciēdū est p̄nti eorū cauillatōi, fatēdūq; in
 genue, p̄perā hęc fieri (sicubi fiūt) q̄ in ea assumūt. Seruādu
 em̄ est cū oī in re, tū in scōrū laudib⁹, mod⁹ ac mediocritas, ut
 nō plus aq; tribuat eis, neq; sublimi⁹ p̄coniū, q̄ cōgruat ip̄orū
 uirtutib⁹. Siqdē ip̄estor illa laudatio, hoib⁹ hāc adhuc uitā agē
 tib⁹ facta, uitio dat, neq; assentatiōis atq; adulatiōis caret sul
 pitōe. q̄to magis ea, q̄ sc̄tis, summe v̄itati & aq̄tati diuine in
 dimob̄ illi herētib⁹, fieret supra ip̄orū sorte & gradū, dānāda ē
 ac reiiciēda. Haud tñ iccirco ip̄robāda est honorifica scōrū
 appellatio, p̄ noīa sup̄mā indicātia excellētiā, exp̄ssa, ut cōten
 dūt aduersarij. Quippe hmōi denoiatio, q̄ sanctū quēpiā, bea
 tissimū, sacratissimūq; & sc̄licissimū appellamus, neq; q̄ brōrū
 statui & ordini ē incōgrua. Cū em̄ hāc adhuc uitā agētes his
 insigniam⁹ noībus, citra oēm adulationē, uocātes summū pō
 tificē, sanctissimū patrē ac br̄ssimū, q̄dni iisdē nūcupationib⁹
 sc̄tōs uere honorabim⁹? Verū qdē illd̄ est, q̄ id gen⁹ noīa in sa
 cris l̄ris raro cuiq; nisi deo attributa iueniūt, ut in eo loco psal
 mi, tu sol⁹ altissim⁹ in oī terra. Et i alio loco. Qm̄ tu dñs altissi
 mus sup̄ oēm terrā, nimis exaltat⁹ es sup̄ oēs deos. Et i euang.
 Sp̄s sc̄tūs sup̄ueniet in te, & uirt⁹ altissimi obūbrabit tibi. Et
 itez. Et tu puer, p̄pheta altissimi uocaberis. Verū itidē ē & id
 q̄ eadē, sup̄lationē designātia noīa, sc̄dm̄ pp̄riā suā rōnē, siue
 affirmatiuā dederis, siue negatiuā, soli deo cōperere p̄nt Est ei
 de⁹ absolute oī alio sc̄tior, & is etiā ē, q̄ nihil aliū penit⁹ ē san
 ctius. Nihilō seci⁹ si eadē, sup̄excellētiē notā exprimētia noīa
 solā positiui itelligāt h̄e significatiōē cū q̄dā excellētia, ut s̄a
 ctissim⁹ tātūde ualere, atq; ualde uī admodū sc̄tūs, de ip̄sis br̄is
 celi ciuib⁹ enūciari p̄nt, qm̄ sc̄dm̄ hāc notionē, iterdū de uiuē
 tib⁹ dicta legūt, ut i p̄fatiōe B. Lucę, quā suo p̄fixit euāgelio.
 Visum est (ait) & mihi assecuto oīa, a principio diligēter ex or
 dine tibi scribere, optime Theophile, ubi S. Lucas Theophi
 lū ad quē scribit, uocat optimū. Br̄tūs etiā Paul⁹ Festū p̄sidē Iu
 deę, ob magistrat⁹ q̄ fungebat⁹ autoritatē, & b̄nuolētię gr̄a,
 noīauit optimū, cū ita illi r̄ndit. Nō insanio (inquit) optime Feste.
 (sed ueh

Psal. 82.

Psal. 96

Luca. I.

Lucas

Act. 26.

De veneratione Sanctorum.

sed pietatis & sobrietatis vba eloqr, ut refert Lucas. **S**ctōꝝ qꝫ
patrū Aug. Hiero. Ambrosii, Greg. Bernardi, & ceterorum
scriptōꝝ libri, hīce suplatiuis noibus sunt refertissimi, q̄ in ea
(quā dixim⁹) insignis excellētię rōne sc̄tis attribuūt. Pnt & ea
de, in q̄dā supexcellētia, nō prorsus absoluta, sed alicui⁹ singu
laris uirtutis, & cōtracta, uere sc̄tis ascribi, qm̄ nemo pene est
sc̄tōꝝ, q̄ nō emineat ceteris peculiari q̄dā uirtute, q̄ insigniē ef
fult. **N**ēpe de quīs sc̄tō, etiā uere canit ecclia catholica. **Nō** **Eccle. 44**
est inuētus filis illi, q̄ cōseruaret legē excelsi, ppter aliquā uir
delicet uirtutē singlarē, q̄ reliqs excellēter p̄stitit. Et sc̄dm hāc
rōnē, sc̄tissim⁹ enūciat q̄spiā sc̄tōꝝ, qm̄ in aliq̄ uirtute eximiā
p̄ter ceteros habuit sc̄titatē. **B**riſsimus itidē dī, qm̄ pro insigni
aliq̄ uirtute, singlarē assecut⁹ est apud dñm beatitudinis gra
dū. ¶ Porro ut ad ea q̄ de miraculis sc̄tōꝝ obiectāt aduersarij, **III**
sermonē cōuertam⁹, nō debet q̄sq̄ se p̄bere facilē ad iudicādū
aut existimādū, miracula q̄ de sc̄tis in ecclia legūt, eē fictitia
aut mēdacia, potissimū qm̄ ab authorib⁹ probatis indubitatē fī
dei, illa sunt memorię prodita, aut etiā qm̄ sine certo legūt au
thore, ab ecclia tñ vli aut ab aliq̄ pticulari ecclia, sunt iā in usū
recepta. **N**eq̄ em̄ passim reijciēda sunt oia aut reprobāda, q̄ si
ne certi authoris titulo legēda in officio eccliaſtico tradūt, q̄
longinq̄ t̄pis uetustate, multōꝝ antiq̄ꝝ scriptōꝝ noīa, abolita
sunt a codicib⁹ q̄ꝝ fuerūt authores, aut ad posteritatis nō pue
nerint agnitiōē. **A**lioq̄ repudiandus eēt tot⁹ ipsius missiæ ca
non, ab ecclia catholica uel maxie probat⁹, q̄ nō sit usq̄quaq̄
certū, q̄snā author illū prim⁹ cōposuerit. **R**eijciēdi etiā essent
cōplures libri, q̄ inter canonicos sacre scripturę libros, oim cō
fessione annūerant, utpote **R**egū, Paralipomenon, Iob, Sapi
entię, Machabeoz, q̄ nō sit oino exploratū, q̄snā fuerit eoz
certus author. **N**ō igit in miraculis sc̄tōꝝ aut actis q̄ in ecclia
recitant, & q̄ꝝ lectio ab ipsa ecclia diuturno usu est frequētata
exgrendus est morosa exactiōe cert⁹ author, sed captiuādus
in obsequiū **C**hrī est intellect⁹, subiiciēdusq̄ cū hūilitate, iud
icio ipsius ecclia, q̄ talia in propatulo legēda suscepit. **S**iqdē
hmōi submissio animi, p̄termiſsa propria sua snā, sequētis iud
diciū atq̄ usum antiquū ecclia, apud deū magnā habebit re

LIBER SECVNDVS.

muneratione, propter obediētiā & reuerētiā in sanctā ecclīā, ubi e diuerso cōceptus & repudiatio eorū q̄ ab ecclīa recepta sunt et publice legūt ab aliq̄ isolēter attēta, q̄ ea sibi absurda & min⁹ rōnabilia uiderēt, graue sibi cōflaret dei irā atq; uindi ctā. Nō itaq; leues eē debem⁹ ad hāc tetricā & plerūq; temera riā cēsura, q̄ hęc uel illa (q̄ de sc̄tis in ecclīastico usu legūt) mi racula, sint cōmētitia, apocrypha, uana, mendācia, aut fictitia.

Cap. p̄cedēti.

Psal. 135.

Psal. 67.

Qm̄ sic ferētes iudiciū (q̄d sub p̄textu pietatis & p̄i in deū affe ct⁹, a spū impietatis & incredulitatis sepenūero, pficiscit, & cor dib⁹ hūanis imittit) insolecerem⁹ cōtra ecclīasticā authoritatē cui plurimū deferre debem⁹, & ubi etiā in ijs q̄ facti sunt, aber raret (si mō id fieri posset) ei⁹ tñ stare sniā ac usui, nos opteret idq; sine culpa fieret, ut & paulo añ dictū ē. Necnō & diuinā derogarem⁹ potētē, atq; uirtuti, abnegātes deū potuisse talia, (q̄ de sc̄tis recēsent) miracula facere, q̄ tñ facit mirabilia mag⁹ na sol⁹, & mirabilis ē in sc̄tis suis, aut ip̄s, hmōi miracula ad de clarādā sc̄tōꝝ gl̄iā nō fecisse, astruētes, q̄ sane assertio, ip̄ingit errorē ecclīe, & pro f̄itate, ip̄am mēdācia palā p̄ferre cenlet, q̄d utiq; extremā ē temeritatis, p̄sumptōis & insolētē. Verū tñ si in libris haudq̄ ab ecclīa approbatis, sed apocryphis, de p̄hēdant fortasse cōlicta de sc̄tis miracula, q̄ in usum ecclīasti cū minime sunt recepta, aut i cōcionib⁹ ad pplm̄ p̄ferāt, hmōi miraculoꝝ ḡnā, a pietate fidei & synceritate religionis aliena, atq; ad q̄stū forsan & pecuniā aucupiū excogitata, ut obijciūt aduersarij, haud ificias ierim, talia cōmēta de sc̄tis atq; figmē ta sustolli debere ab ijs, q̄ administratoriā hñt authoritatē in ecclīa. Quorū sane mun⁹ ē, puigilē nauare operā, ne hmōi zi zania & noxia gramina, sub umbra pietatis succrescāt in agro dñico. ¶ Ceterū ut portū prospectātes, tādē uela cōplicemus dephēdunt ex ijs q̄ in toto hoc opusculo sunt adducta, duē in ter se oino oppositē circa sc̄tōꝝ uenerationē, eē ap̄ diuersos obseruatiōes. Prima ad exupationē declinās & excessum, plus æq; sc̄tis ipsis attribuēs, maiorēq; illis ip̄endēs honorē q̄ par sit aut alio mō q̄ recta exposcat rō. Qualis est eorū, q̄ in obiectio nib⁹ q̄tuor postremorū capitū hui⁹ libri explicatos ritus min⁹ cōmēdādos exercēt, et ijs modis sc̄tōs honorāt, q̄s inibi nobis aduersā

III

De ueneratione Sanctorum.

¶ Quæ facti obiectat. Scda ꝑo obseruatio, imo potiꝰ obseruatõis defectio, extremũ etiã tenēs locũ ut prior, oĩno ad defectũ labiũ, abnegãs sanctis aliquẽ eẽ deferẽdũ honorẽ, cultũ aut uenerationẽ, solũq; deũ a nobis honorãdũ eẽ p̄dicãs, & sc̄tõꝝ imagines, e tẽplis, sacellis atq; oratorijs tollẽdas p̄hibẽs, Huiꝰ aut execradẽ ipietatis assertores, de eoꝝ uident eẽ nũero, q̄s taxat Horatiꝰ hoc carmie. **Dũ** fugiũt stulti uitia, in cõtraria currũt **Horatiꝰ:**
Eniũero offensi fortasse indiscreta multoꝝ pp̄sione, circa nĩmiã sanctorũ uenerationẽ, in q̄tuor ultimis huiꝰ libri capitibꝰ explicatã & reprobatã, ut ab illoꝝ uana obseruatiõẽ, ad sup̄stitionẽ propemodũ declinãte, sibi cauerẽt, incurrerũt oppositũ illiꝰ uitij extremũ, atq; inciderũt in Scyllã, cupiẽtes uitare Charybdim, cõtra q̄s in toto hoc libello, geminaq; eiꝰ p̄te, armis literarijs dimicatũ eẽ. Sc̄tã ꝑo ecclia catholica, iter has duas syrtes, mediã ducit cymbã, mediũq; tenet ꝑ̄tatis iter, dãnãs uanũ, indiscretũ & pene sup̄sticiosũ sc̄tõꝝ cultũ, repudiãns itidẽ arrogãtẽ irreuerẽtiã atq; cõtẽptionẽ, sc̄tis nullũ honorẽ deferẽtẽ, et ãplectẽs decẽtẽ ac debitã sc̄tõꝝ uenerationẽ. Quã mirĩfice & dignis p̄conijs cõmẽdat uir p̄clarẽ eruditõis, sacrarũq; sc̄arũ pitĩssimꝰ **Gabriel Biel**, in luculẽto illo ope, q̄d cõposuit de canone missẽ. **Eniũero** in illius opis lectione. 31. & 32. necnõ & lectiõẽ. 49. ac 59. totã materiã de ueneratiõẽ sc̄tõꝝ ac imaginũ ipsorũ, copiose, luxulẽter, & egregie p̄tractat. Cuius lucubrationẽ & sentẽtijs multũ certe aduti sumꝰ, ad elaborãdũ hoc p̄ns opusculũ, neq; ab eiꝰ uestigijs, q̄tũ nobis eẽ datũ pedẽ unq; defleximꝰ. Itaq; studiosum, cãdidũq; lectorẽ, iã receptui canẽtes solícite cõmonefacimꝰ, ut cũ n̄ra, tũ ipsius **Gabrielis** elaboratiõẽ inductꝰ, annitat, ea ueneratiõẽ sc̄tõs oẽs amplecti, colere, & profeq; in terris, ut demũ eoꝝ p̄cibꝰ, p̄petua illis societate cõiungi mereat in ccelis. Qd nob etiã oĩbꝰ annuat sc̄tõꝝ oĩm gloriator, dñs n̄r **Iesus Ch̄s**, cũ patre & spũ sancto unus deus, benedictus in secula. **Amen.**

¶ Colonia in officina honesti ciuis Petri Quetel,
Anno. M. D. XXV.
Mense Aprili.